

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Κοινωνικές και Ανθρωπιστικές Επιστήμες

Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σχολή Καλών τεχνών – Τμήμα Κινηματογράφου

ΔΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ»

Διπλωματική Εργασία

«Προτεινόμενες δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής σε μαθητές

Δευτέρας Δημοτικού στο μάθημα της Γλώσσας»

της

Χαριτάκη Αναστασίας

Επιβλέπουσα καθηγήτρια

Βακάλη Άννα

Παραμυθιά, Οκτώβριος 2023

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Κοινωνικές και Ανθρωπιστικές Επιστήμες

Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών

**ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

Σχολή Καλών τεχνών – Τμήμα Κινηματογράφου

**ΔΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ»**

Διπλωματική Εργασία

**«Προτεινόμενες δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής σε μαθητές
Δευτέρας Δημοτικού στο μάθημα της Γλώσσας»**

της

Χαριτάκη Αναστασίας

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Βακάλη Άννα (μέλος Ε.ΔΙ.Π.)

Εξεταστική επιτροπή: Κωτόπουλος Τριαντάφυλλος

Ντίνας Κωνσταντίνος

Παραμυθιά, Οκτώβριος 2023

Υπεύθυνη Δήλωση

Με ατομική μου ευθύνη και γνωρίζοντας τις κυρώσεις που προβλέπονται από τον Κανονισμό Σπουδών του Μεταπτυχιακού Προγράμματος στη Δημιουργική Γραφή και Εκπαίδευση του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, δηλώνω υπεύθυνα ότι:

- Η παρούσα διπλωματική εργασία αποτελεί έργο αποκλειστικά δικής μου δημιουργίας, έρευνας, μελέτης και συγγραφής
- Δεν έχω χρησιμοποιήσει για τη συγγραφή της διπλωματικής μου εργασίας ολόκληρο ή μέρος έργου άλλου δημιουργού ή τις ιδέες και αντιλήψεις άλλου δημιουργού χωρίς να γίνεται σαφής αναφορά στην πηγή προέλευσης (βιβλίο, άρθρο από επιστημονικό περιοδικό, ιστοσελίδα, κ.λπ.).

Παραμυθιά, Οκτώβριος 2023.

Η Δηλούσα: Χαριτάκη Αναστασία

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ένα ταξίδι μοναδικό και πάνω από όλα δημιουργικό έφτασε στο τέλος του. Με τη διεκπεραίωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου, Βακάλη Άννα, φιλόλογο και διδάκτωρ Ελληνικής Γλώσσας και Δημιουργικής Γραφής του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, για την πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγησή της. Πέρα από τη συνεργασία μας στη διπλωματική μου εργασία, την ευχαριστώ για τα υπέροχα δια ζώσης μαθήματα, που είχαμε με το τμήμα μου στη Θεσσαλονίκη. Ακόμα, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους κυρίους Κωτόπουλο Τριαντάφυλλο και Ντίνα Κωνσταντίνο, επόπτες της διπλωματικής μου εργασίας, όπως επίσης και όλους τους καθηγητές που είχα την τύχη να γνωρίσω μέσα από τα μαθήματα της Δημιουργικής Γραφής.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία αποτελεί κατάθεση δημιουργικών δραστηριοτήτων στον εκπαιδευτικό της Β΄ τάξης του δημοτικού σχολείου, ώστε να συμπληρώσει την ύλη της τάξης του στο πλαίσιο του γλωσσικού μαθήματος. Στο Α΄ μέρος, το θεωρητικό, προσδιορίζεται ο όρος Δημιουργική Γραφή και δίνεται έμφαση στη σπουδαιότητα της δημιουργικότητας στην εκπαίδευση. Το νέο Πρόγραμμα Σπουδών του 2021 προτείνει πολλές δραστηριότητες στο πνεύμα της Δημιουργικής Γραφής. Δυστυχώς, οι ασκήσεις των σχολικών εγχειριδίων απέχουν αρκετά από αυτό. Η διδακτική της Γλώσσας επιμένει κυρίως σε δραστηριότητες που στοχεύουν στην ορθογραφία και στα γραμματικά φαινόμενα και λιγότερο στην δημιουργική έκφραση των παιδιών, αφήνοντας έτσι τη φαντασία τους σε αδράνεια. Η πρότασή μας, αφού ορίσουμε τα χαρακτηριστικά ενός εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής, είναι η μετεξέλιξη της τάξης σε ένα εργαστήριο. Στο Β΄ μέρος, το δημιουργικό, παρουσιάζονται εκατόν εννέα (109) ασκήσεις Δημιουργικής Γραφής βασισμένες στα είκοσι τέσσερα κεφάλαια του σχολικού βιβλίου της Γλώσσας της Β΄ Δημοτικού και ακολουθούν κάποια γενικά συμπεράσματα.

Λέξεις - κλειδιά: Δημιουργική Γραφή, εκπαίδευση, σχολείο, ασκήσεις Δημιουργικής Γραφής.

ABSTRACT

This thesis involves creative activities for the second-class teacher of primary school to complement their language class material. In the first part, the theoretical one, Creative Writing is being defined and focus is on the significance of creativity in education. The new 2021 LFS incorporates plenty of activities in the Creative Writing direction. Sadly, school study books tasks are far from creative. Language teaching is mostly about dictation and grammar leaving creative expression aside and de-activating imagination. After we have decided on the qualities of a Creative Writing workshop, we could suggest turning our classroom into such a workshop (a language lab). In the second, more creative part, one-hundred and nine (109) Creative Writing exercises are presented for the twenty-four units of B grade Language Textbook followed by some general conclusions.

Key - words: Creative Writing, education, school, Creative Writing activities.

Περιεχόμενα

Υπεύθυνη Δήλωση	4
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	5
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	6
ABSTRACT	7
Εισαγωγή	9
Α΄ ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Εισαγωγικά στη Δημιουργική Γραφή	11
Τι είναι η Δημιουργική Γραφή.....	11
Η Δημιουργική Γραφή μέσα στον χρόνο.....	12
Πεδία Εφαρμογής και Δράσεις της Δημιουργικής Γραφής	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η δημιουργικότητα στην εκπαίδευση	16
Δημιουργικότητα και δημιουργικά άτομα.....	16
Περί δημιουργικότητας στη σύγχρονη εκπαίδευση	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Δημιουργική Γραφή και Εκπαίδευση	20
Η παιδαγωγική της Δημιουργικής Γραφής.....	20
Η Δημιουργική Γραφή στην ελληνική εκπαίδευση	22
Η Δημιουργική Γραφή στο δημοτικό σχολείο μέσα από το νέο Πρόγραμμα Σπουδών.....	24
Πίνακας : Ενδεικτικές δραστηριότητες για Νεοελληνική Γλώσσα (σύμφωνα με το νέο Πρόγραμμα Σπουδών).....	25
Δημιουργικές ασκήσεις στα σχολικά εγχειρίδια της Β΄ Δημοτικού	28
Η Δημιουργική Γραφή μέσα από τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα στη Β΄ Τάξη ...	30
Γλώσσα και Δημιουργική Γραφή.....	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής	35
Το «διαφορετικό» με τη Δημιουργική Γραφή	35
Λογοτεχνική Ανάγνωση και Δημιουργική Γραφή.....	36
Η λειτουργία ενός εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής.....	38
Ο ρόλος του διδάσκοντα στο εργαστήρι Δημιουργική Γραφής.....	39
Οι πρακτικές δυσκολίες σε ένα εργαστήρι Δημιουργικής Γραφής	41
Β΄ ΜΕΡΟΣ: ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Προτάσεις δραστηριοτήτων Δημιουργικής Γραφής	43
Προτεινόμενες δημιουργικές δραστηριότητες βασισμένες στα κείμενα του Βιβλίου του Μαθητή και του Τετραδίου Εργασιών.....	44
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	98
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	100

Εισαγωγή

Οι μαθητές κατά τη διάρκεια των σχολικών τους χρόνων διδάσκονται το μάθημα της Γλώσσας περισσότερο από κάθε άλλο μάθημα. Καθημερινά, από το Δημοτικό μέχρι και το Λύκειο, συναναστρέφονται με λογοτεχνικά κείμενα, κυρίως πεζά και λιγότερο ποιητικά, αλληλεπιδρώντας με αυτά μέσα από τις ασκήσεις που προτείνονται στα σχολικά εγχειρίδια. Παρά την συχνή επαφή των παιδιών με τη λογοτεχνία, οι μαθητές δυσκολεύονται να κατακτήσουν την τέχνη, να κατανοήσουν τα κείμενα, να πειραματιστούν γράφοντας τα δικά τους και να παίξουν με τις λέξεις. Η σύγχρονη σχολική πραγματικότητα δεν τους δίνει αυτή τη δυνατότητα, καθώς τους εγκλωβίζει στην τυποποιημένη σκέψη και την αποστήθιση. Την κατάσταση αυτή έρχεται να ανατρέψει η Δημιουργική Γραφή. Μέσα από τη Δημιουργική Γραφή οι μαθητές εκφράζονται ελεύθερα, χωρίς να σκέφτονται τα ορθογραφικά λάθη, αποκτούν κίνητρο να διαβάσουν τα κείμενα και να γράψουν έπειτα τα δικά τους ενεργοποιώντας τη δημιουργική τους φαντασία και ξεδιπλώνοντας το ταλέντο τους.

Η παρούσα εργασία έχει σκοπό να παρουσιάσει μια διαφορετική πρόταση για το μάθημα της Γλώσσας. Στο θεωρητικό μέρος εξετάζεται η έννοια της Δημιουργικής Γραφής και της δημιουργικότητας, διατρέχεται η πορεία της Δημιουργικής Γραφής μέσα στον χρόνο και γίνεται λόγος για τα πεδία εφαρμογής και τις δράσεις της. Στη συνέχεια περιγράφεται η παιδαγωγική της Δημιουργικής Γραφής και αναφέρονται ενδεικτικά κάποιες δραστηριότητες από διάφορες Θεματικές Ενότητες που κινούνται στη λογική της Δημιουργικής Γραφής σύμφωνα με το νέο Πρόγραμμα Σπουδών του 2021. Καταγράφονται όλες οι δημιουργικές ασκήσεις που περιλαμβάνονται στα σχολικά εγχειρίδια της Β' Δημοτικού και που δυστυχώς είναι πολύ λίγες σε σχέση με αυτές που προτείνει το νέο Πρόγραμμα Σπουδών του 2021, αλλά και το ισχύον Α.Π. του 2003. Επίσης, ορίζονται τα χαρακτηριστικά ενός εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής, ο ρόλος του διδάσκοντα σε αυτό και οι πρακτικές δυσκολίες πραγματοποίησής του σε μια τάξη του δημοτικού σχολείου.

Το δημιουργικό μέρος της εργασίας καταθέτει εκατόν εννέα (109) δημιουργικές δραστηριότητες που μπορεί να εφαρμόσει ο εκπαιδευτικός της Β' τάξης του δημοτικού στο μάθημα της Γλώσσας. Οι προτεινόμενες ασκήσεις στηρίζονται στη σκοποθεσία του ισχύοντος Α.Π του 2003, αλλά κυρίως βασίζονται στα νέα Προγράμματα Σπουδών και μπορούν να εφαρμοστούν στην προτεινόμενη από αυτά ώρα της φιλαναγνωσίας, η οποία εγκιβωτίζεται στο μάθημα της Γλώσσας (Πρόγραμμα Σπουδών Νεοελληνικής Γλώσσας στο Δημοτικό, 2021:17).

Αρχική σκέψη ήταν οι δημιουργικές δραστηριότητες να προταθούν στο μάθημα της Γλώσσας μέσα από τα καινούρια γλωσσικά εγχειρίδια. Από τη στιγμή όμως που δεν έχουν ακόμα εκδοθεί, αποτελούν, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, μια πρόταση για την εβδομαδιαία ώρα της φιλαναγνωσίας. Μέσα από τις προτεινόμενες δημιουργικές δραστηριότητες τα παιδιά θα μνηθούν στον ιδιαίτερο κόσμο της Δημιουργικής Γραφής από τις πρώτες τάξεις του Δημοτικού Σχολείου.

Α΄ ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Εισαγωγικά στη Δημιουργική Γραφή

«Δημιουργική Γραφή σημαίνει πάνω απ' όλα δημιουργικό σβήσιμο», όπως χαρακτηριστικά έχει πει ο Μίμης Σουλιώτης, καθηγητής της Ελληνικής Φιλολογίας στο πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας (2012:13). Ο Μίμης Σουλιώτης ήταν ο άνθρωπος που εμπνεύστηκε και πραγματοποίησε το πρώτο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών *Δημιουργική Γραφή* στην Ελλάδα κατά την ακαδημαϊκή χρονιά 2008-2009.

Πριν απ' όλα όμως, τι σημαίνει *γράφω*; Γράφω σημαίνει σχηματίζω γράμματα πάνω σε μία επιφάνεια χρησιμοποιώντας κάποια γραφική ύλη¹. Σημαίνει οργανώνω τις σκέψεις μου, τις δίνω μορφή και τις κατανοώ με έναν ορισμένο τρόπο. Έτσι, δημιουργείται μια καινούρια πραγματικότητα, μέσα στην οποία εμπεριέχονται όλες οι ιδεολογίες και οι αξίες του πραγματικού κόσμου. Ο αναγνώστης, τις περισσότερες φορές, εντοπίζει τις συνδέσεις αυτών των δύο κόσμων και άλλοτε όχι (Κωτόπουλος, Βακάλη, Νάνου & Σουλιώτη, 2013).

Τι είναι η Δημιουργική Γραφή

Στην προσπάθεια αποσαφήνισης της έννοιας της Δημιουργικής Γραφής, εκτός από την προφανή αναφορά της στην παραγωγή γραπτού λόγου, προκύπτουν πολλές δυσκολίες. Αυτές αφορούν στις σύνθετες ερμηνείες των όρων «δημιουργικός» και «δημιουργικότητα» στο πλαίσιο του λόγου, ενώ στο πεδίο της επιστήμης ή της τεχνολογίας, ο ορισμός τους είναι απλούστερος (Κωτόπουλος, 2012). Ο όρος «Δημιουργική Γραφή», που συναντάται και με τους ξενόγλωσσους όρους «creative writing» ή «écriture creative», αναφέρεται στη διδασκαλία της λογοτεχνικής γραφής εμπερικλείοντας τις ποικίλες εκπαιδευτικές τεχνικές και πρακτικές που έχουν στόχο την κατάκτηση συγγραφικών -κυρίως λογοτεχνικών- δεξιοτήτων. Ουσιαστικά πρόκειται για εκπαιδευτικές διαδικασίες που καταλήγουν στην παραγωγή προφορικού ή γραπτού λόγου με παιγνιώδη και ελκυστικό τρόπο. (Καρακίτσιος, 2012). Δημιουργική Γραφή είναι η ικανότητα του κάθε ατόμου να μπορεί να ελέγχει τις δημιουργικές του σκέψεις και να τις αποτυπώνει με το γράψιμο (Σουλιώτης, 1995). Η Δημιουργική Γραφή δεν έχει ηλικία και απευθύνεται σε όλους (Καρακίτσιος, 2011).

---

¹ βλ. <http://users.sch.gr/galexiad/files/lexika/babiniotis.pdf>

Είναι μία Τέχνη, που συνδέεται απόλυτα με το φυσικό ταλέντο και την έμπνευση του δημιουργού· παρόλα αυτά, διδάσκεται και μαθαίνεται, αφού καθορίζεται από κανόνες και τεχνικές. Φυσικά, ο όρος είναι διευρυμένος και ποικιλόμορφος και καθένας θα μπορούσε να ισχυριστεί πως οποιαδήποτε μορφή «γραφής» είναι μια δημιουργική έκφραση χωρίς περιορισμούς και όρια (Βλάχου, 2015). Έτσι, η Δημιουργική Γραφή εφαρμόζεται στον χώρο της Φιλολογίας, ως τέχνη της συγγραφής ή ως λογοτεχνική γραφή. Επίσης, στον χώρο της Παιδαγωγικής, ως μια βιωματική εκπαιδευτική μέθοδος διδασκαλίας. Ακόμα, στον χώρο της Ψυχολογίας, ως μια μέθοδος θεραπείας, στη Διαφήμιση, στις Γραφιστικές Τέχνες και όχι μόνο (Κωτόπουλος, 2014α:3). Η Δημιουργική Γραφή συνδέει την πρακτική με τη Θεωρία, καθώς δίνει ιδιαίτερη σημασία στη διαδικασία που έχει ως αποτέλεσμα ένα συγκεκριμένο έργο και όχι στο τελικό προϊόν. Άλλωστε, η διαδικασία της γραφής είναι αυτή που σε δικαιώνει και μάλιστα περισσότερο από το αποτέλεσμα (Βακάλη, Ζωγράφου-Τσαντάκη & Κωτόπουλος, 2013:50-52). Αποτελεί ένα επιστημονικό πεδίο για την προσέγγιση και κατάκτηση της λογοτεχνίας, με οφέλη τόσο για τον αναγνώστη όσο και για τον δόκιμο συγγραφέα. Μάλιστα, ενεργεί ως συνδετικός κρίκος μεταξύ αναγνώστη και συγγραφέα αναδεικνύοντας τη χαρά της δημιουργίας και τον πειραματισμό (Κωτόπουλος & Βακάλη, 2019).

Η Δημιουργική Γραφή μέσα στον χρόνο

Οι απαρχές της Δημιουργικής Γραφής βρίσκονται αρκετούς αιώνες πίσω, στην Αρχαία Αθήνα, στον Αριστοτέλη (384-322 π.Χ.). Στο έργο του *Περί Ποιητικής* παραδίδει κάποια από τα πρώτα μαθήματα Δημιουργικής Γραφής, τα οποία μέσα από πρότυπα και πρακτικές οδηγούν στη σύνθεση ενός ιδιαίτερου λογοτεχνικού είδους (Morley,2007). Ουσιαστικά, δίνει συμβουλές στους μαθητές του που θέλουν να ασχοληθούν με το ποιητικό δράμα. Τους κατευθύνει στο τι πρέπει να ερευνήσουν και τι να αποφύγουν στα δικά τους δραματικά κείμενα, το αποτέλεσμα που πρέπει να έχουν στόχο τέτοιου είδους κείμενα, τα μέσα που θα χρησιμοποιήσουν για να το επιτύχουν, τη δομή του κειμένου και τις ελλείψεις, που μπορούν να οδηγήσουν σε μια αποτυχία. Να αναφερθεί εδώ, πως η *Ποιητική* περιλαμβάνει δημιουργικές πρακτικές που συνέλεξε και μελέτησε ο ίδιος ο φιλόσοφος και που είχαν γίνει ήδη αποδεκτές και εφαρμόζονταν πολλά χρόνια (Κωτόπουλος, 2012).

Μετά τον Αριστοτέλη, στο πέρασμα των χρόνων, ο προβληματισμός για το αν η συγγραφή διδάσκεται ή όχι απασχόλησε αρκετά. Ιδιαίτερα, στα τέλη του 19^{ου} αιώνα παρουσιάζονται οι πρώτες απόπειρες να διδαχθεί η συγγραφή με εγχειρίδια γραφής ή με

κριτική που ασκούσαν στα χειρόγραφα των εργαστηρίων. Έτσι, στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, από το 1906 έως το 1925 ο θεατρικός συγγραφέας George Baker λειτούργησε στο Χάρβαρντ το *Εργαστήριο 47*, προκειμένου να βοηθήσει τους νέους δραματουργούς να μάθουν από την εμπειρία των παλαιότερων (Κωτόπουλος, 2014_α). Αργότερα, το 1939 ιδρύθηκε το Iowa Writer's Workshop και επίσημη θέση του εργαστηρίου ήταν πως η συγγραφή δε διδάσκεται, αλλά το ταλέντο μπορεί να αναπτυχθεί (Κωτόπουλος, 2012:5). Έκτοτε, η Δημιουργική Γραφή έχει αποκτήσει ακαδημαϊκή αναγνώριση και έχει εισχωρήσει σε πολλά προπτυχιακά και μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών. Στη Βρετανία το 2000 λειτουργούσαν 40 μεταπτυχιακά τμήματα Δημιουργικής Γραφής, που έφτασαν τα 90 το 2011 (Κωτόπουλος, 2014_β:3), ενώ το 2009 στις Η.Π.Α. τα τμήματα Δημιουργικής Γραφής ήταν 822, με τα 37 από αυτά να δίνουν και διδακτορικό τίτλο (Κωτόπουλος & Παναγιωτίδης, 2013:6).

Στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα η Δημιουργική Γραφή έχει εμφανιστεί και αναπτύσσεται τα τελευταία χρόνια. Αρχικά, διδάσκεται με τη μορφή σεμιναρίων τη δεκαετία του 1980. Συγκεκριμένα, το 1983 στη Χριστιανική Ένωση Νεανίδων Αθηνών τα σεμινάρια πραγματοποίησε ο ποιητής Νίκος Φωκάς, υποσχόμενος την ανάπτυξη ενός συγγραφικού ταλέντου (Κωτόπουλος, 2014_β). Το 1996 μπαίνει για πρώτη φορά ως σεμιναριακό μάθημα σε Πανεπιστημιακά Τμήματα ξένων φιλολογιών σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη (Ντιούδη, 2012:74-75). Ακολουθούν, στις αρχές της χιλιετίας, σεμινάρια Δημιουργικής Γραφής υπό την αιγίδα του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου (Ε.Κ.Ε.Β.Ι.) με επικεφαλής τον Στρατή Χαβιαρά. Πρόκειται για πεζογράφο, ο οποίος είχε μεγάλη εμπειρία, καθώς διετέλεσε διευθυντής του εργαστηρίου *Writing the Novel* στο πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ (Χλωπτσιούδης, 2019). Ως το 2013 έχουν καταμετρηθεί 24 προπτυχιακά και μεταπτυχιακά μαθήματα στη λογική της Δημιουργικής Γραφής (Φιλιπποπούλου, 2013:9-15). Στις μέρες μας παρατηρείται μια αύξηση των προσφερόμενων διδακτικών αντικειμένων στα Πανεπιστήμια της χώρας.

Αυτό όμως που ξεχωρίζει περισσότερο από όλα, είναι το πρώτο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών στο Τμήμα Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας κατά το ακαδημαϊκό έτος 2008-2009. Με έδρα την πόλη της Φλώρινας και πρώτο Διευθυντή Σπουδών τον πανεπιστημιακό Μίμη Σουλιώτη, η Δημιουργική Γραφή συγκροτείται πλέον σε γνωστικό αντικείμενο, αναγνωρισμένο από την ελληνική πολιτεία. Μετά τον θάνατο του Σουλιώτη το 2012, τη σκυτάλη του προγράμματος αναλαμβάνει ο ποιητής και ακαδημαϊκός Τριαντάφυλλος Κωτόπουλος, διευρύνοντας τους ορίζοντες της Δημιουργικής Γραφής στην Ελλάδα. Γίνεται διάκριση σε τρεις κατευθύνσεις (Δημιουργική Γραφή και Λογοτεχνική

Συγγραφή, Δημιουργική Γραφή και Εκπαίδευση, Δημιουργική Γραφή και Κινηματογραφική-Τηλεοπτική Συγγραφή) σε συνεργασία με το Τμήμα Κινηματογράφου της Σχολής Καλών Τεχνών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Ακολουθούν πέντε επιτυχή διεθνή συνέδρια και συνεργασίες με κάποια από τα κορυφαία πανεπιστήμια του κόσμου πάνω στο γνωστικό αντικείμενο της Δημιουργικής Γραφής, όπως Iowa, East Anglia, Winchester. Με πρωτοβουλία του Κωτόπουλου το 2016 ιδρύεται το αντίστοιχο μεταπτυχιακό πρόγραμμα στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ) και γίνεται πλέον επίσημη η είσοδός του στην Ανοικτή και Εξ αποστάσεως Εκπαίδευση. Μάλιστα, από τα πρώτα τρία χρόνια λειτουργίας του, περισσότεροι από 1.300 φοιτητές δήλωσαν συμμετοχή με τους περισσότερους από αυτούς να το παρακολουθούν και να φοιτούν μέχρι το τέλος του προγράμματος (Κουμασίδης & Κωτόπουλος, 2019).

Πεδία Εφαρμογής και Δράσεις της Δημιουργικής Γραφής

Η Δημιουργική Γραφή βοηθάει το άτομο να γνωρίσει σιγά σιγά τον εαυτό του και να έρθει σε επαφή με τις δυνάμεις της δημιουργικής του φαντασίας, οι οποίες θεραπεύουν πολλές δυσλειτουργίες της προσωπικότητάς του. Έχει αποδειχθεί ερευνητικά, πως προσφέρει θετικές συνισταμένες σε περιπτώσεις κατάθλιψης, άγχους, απώλειας αγαπημένου προσώπου, πένθους, διατροφικών διαταραχών, μαθησιακών δυσκολιών, μετατραυματικού στρες, χρόνιων συμπτωμάτων πόνου, αυτοκτονικότητας και άλλων σοβαρών ψυχοπαθολογιών. Αποτελεί ένα σημαντικό μέσο στη συναισθηματική και διαπροσωπική ανάπτυξη των παιδιών και των εφήβων, καθώς τονώνει την αυτοπεποίθηση και αυτοεπίγνωσή τους. Η Δημιουργική Γραφή ως βιωματική μέθοδος εφαρμόζεται σε ψυχοθεραπευτικά προγράμματα, σε προγράμματα απεξάρτησης και επανένταξης από ουσίες, αλλά και σε κακοποιημένα άτομα (σεξουαλική κακομεταχείριση) ή άτομα με Ειδικές Ανάγκες παρέχοντας ψυχική υποστήριξη (Τσαρουχάς, 2020). Επιπρόσθετα, σύμφωνα με την Γκόρα, αξιοποιείται σε Μονάδες Φροντίδας Ηλικιωμένων ως μια μορφή ψυχαγωγίας, ψυχολογικής ενδυνάμωσης και δημιουργικής απασχόλησης (2015:16).

Από τις δράσεις αξίζει να αναφερθεί η συνεργασία με τις Δικαστικές Φυλακές Διαβατών στη Θεσσαλονίκη, με συντονιστή τον Τριαντάφυλλο Κωτόπουλο, όπου διδάσκοντες και απόφοιτοι του Μεταπτυχιακού Προγράμματος προσφέρουν μαθήματα Δημιουργικής Γραφής σε έγκλειστους συμπολίτες. Μάλιστα τα μαθήματα επεκτάθηκαν και στις φυλακές Κορυδαλλού στην Αθήνα, Κέρκυρας και Ιωαννίνων. Στο ίδιο πνεύμα και η συνεργασία με το

«Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων» στη Σίνδο Θεσσαλονίκης, όπου φοιτητές του Μεταπτυχιακού Προγράμματος έχουν δημιουργήσει μια εκπαιδευτική ομάδα Δημιουργικής Γραφής με τακτικές συναντήσεις (Κωτόπουλος, 2014:5).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η δημιουργικότητα στην εκπαίδευση

Το σημερινό σχολείο δεν θα πρέπει να στοχεύει μόνο να περάσουν οι μαθητές στο Πανεπιστήμιο, αλλά να βοηθήσει τους μαθητές και τις μαθήτριες να ανακαλύψουν ποιο είναι τελικά το «στοιχείο» του καθενός και πως οι δραστηριότητές τους θα τους φέρνουν πιο κοντά στον εαυτό τους και θα τους γεμίζουν με χαρά για όλη τους τη ζωή. Η εγγραματοσύνη έχει την ίδια σημασία και αξία με τη δημιουργικότητα (Βακάλη, 2013). Σύμφωνα μάλιστα με τον Henri-Louis Bergson, Γάλλο φιλόσοφο που τιμήθηκε με το Βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας το 1927, «Δεν υπάρχει μεγαλύτερη χαρά από το να αισθάνεται κανείς δημιουργός. Ο θρίαμβος της ζωής εκφράζεται με τη δημιουργία»².

Δημιουργικότητα και δημιουργικά άτομα

Υπάρχουν πολλές ερμηνείες για την δημιουργικότητα και ο ορισμός της έννοιάς της έχει απασχολήσει αρκετούς ψυχολόγους, ερευνητές και αναλυτές. Οι ερμηνείες αυτές διαφέρουν ανάλογα με τις ιστορικές εποχές και τις εκάστοτε κοινωνικοπολιτικές συνθήκες μέσα στις οποίες διατυπώνονται. Κατά τον Guilford, η δημιουργικότητα συγκροτείται από τρεις νοητικές λειτουργίες: την αποκλίνουσα νόηση, τη συγκλίνουσα σκέψη και την αξιολόγηση. Μάλιστα, η αποκλίνουσα νόηση, η οποία αποσκοπεί στην ποικιλία, την ποσότητα και την πρωτοτυπία των πιθανών λύσεων, αποτελεί τον πυρήνα της δημιουργικότητας του ανθρώπου (1956, όπ. αναφ. στο Ξανθάκου, 2011).

Οι ψυχολόγοι υποστηρίζουν πως η δημιουργικότητα είναι μια ιδιότητα που ενυπάρχει σε όλους τους ανθρώπους και δεν έχει ηλικιακό όριο. Συνδέεται με τη φαντασία και τα ερεθίσματα που εισπράττει ο καθένας από το φυσικό ή κοινωνικό του περιβάλλον και απορρέει από την εσωτερική ανάγκη του ανθρώπου να μπορεί να αναπτυχθεί και να καλλιεργηθεί. Η δημιουργικότητα σε άλλα άτομα είναι ορατή και σε άλλα βρίσκεται σε λανθάνουσα κατάσταση (Γκόρα, 2015). Σύμφωνα με την παραπάνω άποψη είναι και ο Carter (2004), ο οποίος υποστηρίζει πως η δημιουργικότητα είναι υπόθεση όλων αδιακρίτως των ανθρώπων και όχι μόνο των εκλεκτών ή «προικισμένων» ατόμων. Ο Winnicott μιλά για *δημιουργική συναίσθηση* και την ταυτίζει με αυτό που «κάνει το άτομο να αισθάνεται ότι η ζωή αξίζει να τη ζήσεις» (1996:122). Μάλιστα, κατά τον ίδιο, ο άνθρωπος είναι πιο δημιουργικός μέσα στο «παιχνίδι»,

---

² βλ. <https://www.gnomikologikon.gr/authquotes.php?auth=803>

θυμίζοντας τον Schiller που έλεγε πως «ο άνθρωπος παίζει μόνον όταν είναι άνθρωπος με όλη τη σημασία της λέξης, και είναι ολοκληρωμένος άνθρωπος μόνο όταν παίζει» (1990:122).

Ο Freud (1972) αναφέρει τη δημιουργικότητα ως μια ενστικτώδη ορμή που αποβλέπει στη δημιουργία και την ίδια στιγμή σχετίζεται και με την καταστροφή. Κατά τον Piaget (1960) είναι μια ενέργεια που αφορά στη λήψη αποφάσεων για τον πειραματισμό, την εύρεση και την εξερεύνηση προβλημάτων, ενώ για τον Torrance (1966) ταυτίζεται με την ικανότητα του καθενός να αντιμετωπίζει πρωτότυπα, ήρεμα, με ευαισθησία και μεθοδικότητα τα προβλήματα που προκύπτουν. Από την πλευρά του ο Bruner (1962) συμπληρώνει για την δημιουργικότητα πως είναι ικανή να οδηγήσει σε μια ξεχωριστή και αποτελεσματική έκπληξη (όπ. αναφ. στο Σιούτας, Ζημιανίτης, Κουταλέλη & Παναγοπούλου, 2008). Τέλος, για τον Τριλιανό είναι μια δεξιότητα τροποποίησης της σκέψης και εύρεσης ποικίλων λύσεων (1997:55).

Από μελέτες που έχουν γίνει πάνω στα παιδικά βιώματα, έχει αποδειχθεί ότι το περιβάλλον παίζει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του δημιουργικού ατόμου. Κάποια από τα χαρακτηριστικά της οικογένειας έχουν άμεση σχέση με τις δημιουργικές επιδόσεις του παιδιού. Αυτό συμβαίνει στα παιδιά που μεγαλώνουν σε ένα περιβάλλον με ελευθερία έκφρασης, αλληλεπίδραση μεταξύ των μελών, αρμονία και συναισθηματική ισορροπία, χωρίς να κυριαρχεί ή να εξαρτάται ο ένας γονέας από τον άλλον. Εκεί οι εντάσεις εκδηλώνονται και η διάθεση του παιδιού για χιούμορ και παιχνιδι είναι αποδεκτά. Άλλωστε το χιούμορ, «η ουσία της δημιουργικότητας» (de Bono, 1992 Murdock, Ganin 1993, όπ. αναφ. στο Ξανθάκου, 2011), ήταν από τα πρώτα χαρακτηριστικά που οι ερευνητές εντόπισαν σχετικά με τη δημιουργική προσωπικότητα. Επίσης, κάποια άλλα στοιχεία που χαρακτηρίζουν τα δημιουργικά άτομα είναι η επιμονή, η περιέργεια, η ανοχή στην αβεβαιότητα, η παιχνιδιάρικη διάθεση, η εμμονή για την υλοποίηση κάποιου έργου, η ικανότητα και η διαίσθηση να αναγνωρίζει το άτομο τις δυνατότητες σε πράγματα και καταστάσεις που προκύπτουν (Ξανθάκου, 2011). Επιπροσθέτως, το δημιουργικό άτομο έχει θετική αυτοεικόνα. Αυτοχαρακτηρίζεται αποφασιστικό, εργατικό, επινοητικό και ενθουσιώδες, δίνοντας έμφαση στην ανεξαρτησία και στον επαγγελματικό ζήλο. Εκφράζει αυτοπεποίθηση στη συμπεριφορά του και δείχνει πως δεν τον απασχολεί ο έπαινος ή η επίκριση των άλλων. Απορρίπτει τις συμβατικές αναστολές και δείχνει προτίμηση στο νέο, χωρίς να αφηφάει την πραγματικότητα (Ξανθάκου, 1998: 57-59).

Περί δημιουργικότητας στη σύγχρονη εκπαίδευση

Οι εκπαιδευτικοί διδάσκουν τους μαθητές καλώντας τους να εμπνευστούν από διαπρεπή δημιουργικά άτομα, μη γνωρίζοντας όμως τον τρόπο διδασκαλίας της δημιουργικότητας των ίδιων των μαθητών τους. Έτσι το σχολείο παιδεύεται μεταξύ άλλων, γιατί δεν αξιοποιεί τη φαντασία και τη δημιουργικότητα των παιδιών. Η σχολική μάθηση οφείλει πλέον να είναι δομημένη με τέτοιο τρόπο που να προωθεί τη δημιουργικότητα των μαθητών (Lynch & Harris, 2001; Sternberg, 1999, όπ. αναφ. στο Γουλής, 2013). Οι εκπαιδευτικοί έχουν μεγάλο μερίδιο ευθύνης στην ενίσχυση της δημιουργικότητας των παιδιών και αυτό γιατί η δημιουργική αγωγή προάγει τους γνωστικούς μηχανισμούς ανακάλυψης και αναπαραγωγής της γνώσης σε νέες μορφές και εφαρμογές, απελευθερώνει τη φαντασία, ενθαρρύνει τη δοκιμή, την αυτενέργεια και τις νέες ιδέες. Η καλλιέργειά της δεν συνιστά ένα καινούριο μάθημα, που πρέπει να ενταχθεί στο πρόγραμμα σπουδών, αλλά μία καινοτόμα διδακτική διαδικασία στον τρόπο που προσεγγίζουμε και εκπαιδεύουμε τους νέους (Γουλής, 2013).

Για την καινοτόμα αυτή εκπαιδευτική διαδικασία πρέπει να γίνουν οι κατάλληλες επιμορφώσεις στους εκπαιδευτικούς. Όπως αναφέρει ο Παρασκευόπουλος (2004), οι επιμορφώσεις αυτές πρέπει να στοχεύουν

στην απόκτηση γνώσεων για τη φύση, την αξιολόγηση, την καλλιέργεια και την αγωγή της δημιουργικής σκέψης. Την πρακτική άσκηση στις ειδικές τεχνικές που θα κεντρίζουν τη δημιουργική σκέψη και θα διευκολύνουν τη δημιουργική παραγωγή ιδεών. Την αυτογνωσία, την αλλαγή στάσης και την αποδέσμευση των δημιουργικών ικανοτήτων των ίδιων των εκπαιδευτικών (σελ.7).

Έτσι η δημιουργικότητα στην εκπαίδευση περνά στην πρώτη γραμμή. Ο δάσκαλος γίνεται εμπνευστής· αυτός που παρακινεί τη δημιουργικότητα. Από τη μία, πρέπει να έχει τις απαραίτητες γνώσεις και μεθοδολογία για το μάθημά του, αλλά από την άλλη, πρέπει να αποτελεί πηγή έμπνευσης για τους μαθητές του, μέσα από τις διαπροσωπικές του ικανότητες και τη δημιουργικότητά του. Δεν είναι πια αυτός που μεταλαμπαδεύει μια έτοιμη γνώση, μια μπουκιά κάθε μέρα. Δηλαδή, δε διδάσκει ιστορία της λογοτεχνίας, λογοτεχνικά ρεύματα ή αφηγηματικούς τρόπους με την έννοια της απλής και άνευ ουσίας μετάδοσης γνώσεων. Ο δάσκαλος είναι ένας ενήλικος που βρίσκεται μαζί με τα παιδιά για να τους δώσει ό,τι καλύτερο έχει και για να αφυπνίσει και στον ίδιο του τον εαυτό τις έξεις της φαντασίας, της δημιουργίας

και της εποικοδομητικής ενασχόλησης μέσα από μια σειρά δραστηριοτήτων, που τώρα πια είναι ισότιμες (Rodari, 2003:209).

Οι μικροί μαθητές του Νηπιαγωγείου και των πρώτων τάξεων του Δημοτικού φοιτούν στα σχολεία με ισχυρό τον κόσμο της φαντασίας, μέχρι τη στιγμή που το σύστημα καταφέρνει να τον δαμάσει, προβάλλοντας την εκμάθηση διαδικασιών που στηρίζονται στη λογική σκέψη. Στόχος για το μέλλον αυτών των παιδιών του 21^{ου} αιώνα, θα πρέπει να είναι, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η έξαψη της φαντασίας από την πλευρά των εκπαιδευτικών με τέτοιες δραστηριότητες, που ενθαρρύνουν την αποκλίνουσα σκέψη, τη συνεργασία και τη χαρά της δημιουργίας, πετυχαίνοντας έτσι τους γνωστικούς στόχους των Αναλυτικών Προγραμμάτων και του σχολείου. Στο δημιουργικό σχολείο οι εκπαιδευτικοί αλληλεπιδρούν δημιουργικά με τους μαθητές τους και συνδιαμορφώνουν τα μέσα διδασκαλίας, δίνοντας μια αίσθηση ελευθερίας και αυτονομίας στη μαθησιακή διαδικασία. Ο μαθητής σταματάει πλέον να είναι παθητικός δέκτης και συμμετέχει ενεργά στη μαθησιακή διαδικασία συνειδητοποιώντας ως ένα βαθμό, πως η μάθηση είναι και δική του υπόθεση, «μαθαίνοντας πώς να μαθαίνει» (Γουλής, 2013). Ο/Η μαθητής/-τρια βρίσκεται στο κέντρο της εκπαιδευτικής διαδικασίας και καθορίζει τόσο την αρχή (τον σκοπό) όσο και το τέλος (την επίτευξη) κάθε διδακτικού σχεδιασμού. Η μαθητοκεντρική διδασκαλία δε συνιστά μια εύκολη διαδικασία για τον/την εκπαιδευτικό της τάξης, που καλείται όχι απλώς να διαχειριστεί μια πολυπληθή ομάδα παιδιών, αλλά κυρίως και πρωτίστως να δημιουργήσει σε κάθε παιδί την αίσθηση ότι ανήκει σε μια συγκροτημένη ομάδα, που μαθαίνει, δημιουργεί, χαίρεται και προοδεύει. Στόχος είναι οι μαθητές/-τριες να βρίσκουν ενδιαφέρον σε αυτό που κάνουν, ώστε να εμπλέκονται ενεργά στη μαθησιακή διαδικασία (Πρόγραμμα Σπουδών Νεοελληνικής Γλώσσας στο Δημοτικό, 2021:13-14).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Δημιουργική Γραφή και Εκπαίδευση

Όπως σημειώνει ο Ευγένιος Τριβιζάς σε συνέντευξή του: «Παραγεμίζουμε τα παιδιά σαν γαλοπούλες με πληροφορίες, ενώ αφήνουμε τη φαντασία τους να λιμοκτονεί. Μαθαίνουν να υπηρετούν την πραγματικότητα, ενώ θα έπρεπε να την ξεπερνάνε. Δεδομένου του κρίσιμου ρόλου της φαντασίας στη δημιουργικότητα, ο αρνητικός αντίκτυπος στην κοινωνία είναι τεράστιος»³. Από τα παραπάνω λόγια του σπουδαίου συγγραφέα αντιλαμβανόμαστε πόσο καίριος και σημαντικός πλέον είναι ο ρόλος της Δημιουργικής Γραφής στην ελληνική εκπαίδευση. Μέσα από τη Δημιουργική Γραφή εκφράζεται η προσωπικότητα του κάθε παιδιού και η διδασκαλία της θεωρείται μια «λεκτική διατύπωση της ατομικής δημιουργικότητας», αλλά και μια «γραπτή έκφραση», όπου τα παιδιά αποτυπώνουν τα συναισθήματα, τις ιδέες και τις εντυπώσεις τους ελεύθερα, με δικά του λόγια (Βακάλη κ. συν., 2013:42).

Η παιδαγωγική της Δημιουργικής Γραφής

Το μάθημα της Έκθεσης-Έκφρασης αποτελεί για τους μαθητές μια πηγή άγχους και δυσαρέσκειας γιατί, ενώ αντιλαμβάνονται την σπουδαιότητά του, ο χρόνος και ο τρόπος που το διδάσκονται, δεν αφήνει περιθώρια συμπάθειάς του. Μέσα σε λίγο χρόνο και συνήθως προς το τέλος της ώρας πρέπει να συγκεντρωθούν και να συντονίσουν τις σκέψεις τους στο να αναπτύξουν το θέμα που τους ζητείται, με κίνδυνο να μην ολοκληρώσουν το κείμενό τους, καθώς το διάλειμμα πλησιάζει. Όλη αυτή η διαδικασία δεν ενισχύει την αυτοεκτίμηση των μαθητών, ούτε και την αυτογνωσία τους. Βρίσκονται στο έλεος ενός λευκού χαρτιού που πρέπει να γεμίσουν με σκέψεις και ιδέες και το χειρότερο όλων είναι πως στο τέλος θα κριθούν και θα βαθμολογηθούν από αυτή την άδικη μέθοδο (Πιπέρης, 2017). Μέσα σε αυτές τις όχι και τόσο ιδανικές συνθήκες η παρουσία της Δημιουργικής Γραφής κρίνεται αναγκαία.

Η εξάσκηση στη γραφή χρήζει μιας ειδικής παιδαγωγικής. Η παιδαγωγική της Δημιουργικής Γραφής, δηλαδή η μεθοδολογία και οι τεχνικές της διδασκαλίας της είναι ένα νέο επιστημονικό πεδίο που τώρα ενηλικιώνεται, μιλάει κυρίως την αγγλική γλώσσα, πειραματίζεται μέσα από τα Εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής και έχει επηρεαστεί τόσο από την παιδαγωγική της γλωσσικής διδασκαλίας όσο και από τη Θεωρία της Λογοτεχνίας. Στην περίπτωση μάλιστα που με την παιδαγωγική, συνολικά, εννοούμε την επιστήμη της τέχνης της

---

³ βλ. <https://archive.philenews.com/el-gr/politismos-anthropoi/389/233515/evgenios-trivizas-an-thelete-ta-paidia-na-einai-effyi-dia-vazete-tous-paramythia>

διδασκαλίας, τότε η παιδαγωγική της Δημιουργικής Γραφής είναι η επιστήμη της τέχνης της διδασκαλίας μίας τέχνης, της Λογοτεχνίας (Κωτόπουλος, 2015). Η Δημιουργική Γραφή, όμως, δεν αποτελεί άλλο ένα «συνώνυμο» για τη Λογοτεχνία, αλλά ένα σώμα γνώσεων και εκπαιδευτικών πρακτικών που προσθέτουν στη γραφή και κοινωνικό ρόλο, πέρα από τη μοναχική διαδικασία της συγγραφής (Βακάλη κ. συν., 2013). Μέσα από τη Δημιουργική Γραφή εκπαιδευτικοί και μαθητές γνωρίζουν «κλασικά» και μοντέρνα έργα της λογοτεχνικής παράδοσης. Μαθαίνουν διάφορα λογοτεχνικά είδη, κατανοούν τις δομές της κειμενικής οργάνωσης και αναγνωρίζουν το ύφος ανάλογα με το είδος του παραγόμενου λόγου (Κιοσσές, 2018:31).

Κατά τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας το κείμενο προσεγγίζεται με βάση το βιογραφικό των συγγραφέων και τις κοινωνικοπολιτικές συνθήκες που υπήρχαν την περίοδο συγγραφής του ή και τις βασικές αρχές γλωσσικής και αισθητικής αποτίμησης του έργου. Από την άλλη, σε ό,τι αφορά τη Δημιουργική Γραφή οι μαθητές πειραματίζονται στην τάξη σε διάφορα λογοτεχνικά είδη χωρίς το φόβο σωστού ή λάθους (Harper 2006:3, Morley 2007:6, όπ. αναφ. στο Κωτόπουλος, Χατζηπαναγιωτίδη & Βακάλη, 2019). Μέσα σε μια παιγνιώδη ατμόσφαιρα που εξάπτει την φαντασία και την περιέργεια, τα δημιουργικά άτομα οδηγούνται στην αυτοέκφραση. Έχουν τη δυνατότητα να εκμεταλλευτούν τα βιώματά τους και να αξιοποιήσουν τη δύναμη του λόγου. Έτσι, σε μια τέτοια ευέλικτη διαδικασία και με την εστίαση σε ανοιχτού τύπου δοκιμασίες πέρα από την τυποποιημένη σκέψη και τον φόβο του σφάλματος, η δημιουργικότητα, που είναι και το ζητούμενο στην εκπαιδευτική διαδικασία, ανθίζει και ενισχύεται (Δημόπουλος, 2007:234-237).

Η Δημιουργική Γραφή συνιστά μια διαφορετική πρόταση για την προσέγγιση της Λογοτεχνίας και της γλωσσικής διδασκαλίας, καθώς και μια σύγχρονη εκπαιδευτική μέθοδο, η οποία στοχεύει να εκφράσει και να μεταδώσει σωστά τον πρωτεύοντα ρόλο της έκφρασης, της γραφής και του λόγου στους μαθητές. Υπηρετεί την ανακαλυπτική, βιωματική, παιδοκεντρική και συνεργατική μάθηση, αφού μετατρέπει την κατά παράδοση παθητική πρόσληψη της Λογοτεχνίας σε ενεργητική. Προσφέρει στους μαθητές τη δυνατότητα της νέου δημιουργίας του πραγματικού κόσμου, καθώς τους εξασκεί, την ίδια στιγμή, στις τεχνικές της γλώσσας και της γραφής και όχι με την αυστηρή της αντιμετώπιση ως υποχρεωτικής διδακτέας ύλης (Κωτόπουλος κ. συν., 2019).

Η Δημιουργική Γραφή στην ελληνική εκπαίδευση

Ενώ στις Η.Π.Α. και στην Αγγλία η Δημιουργική Γραφή αριθμεί σχεδόν εκατό χρόνια ζωής, το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα δε συμβαδίζει με αυτές τις διεθνείς τάσεις (Παπαντωνάκης & Κωτόπουλος, 2011). Μέχρι τις αρχές του 21^{ου} αιώνα δεν σημειώνεται κάποια συστηματική ενασχόληση με την Δημιουργική Γραφή στη χώρα μας, αλλά η όποια επαφή αφορά σε σεμιναριακά μαθήματα, αμφιβόλου ποιότητας και μεθόδου, τα οποία τις περισσότερες φορές απέβλεπαν σε οικονομικές απολαβές (Κωτόπουλος, 2015). Η επικύρωση της Δημιουργικής Γραφής ως επιστημονικό πεδίο έρχεται με την ένταξή της στα Προγράμματα Σπουδών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, παρά τις όποιες αμφιβολίες για το αν η γραφή έχει σχέση με το ταλέντο και αν είναι ένα αντικείμενο, που επιδέχεται διδασχής. Το σίγουρο είναι πως πρόκειται για ένα γνωστικό πεδίο, το οποίο εξελίσσεται διαρκώς και σχετίζεται διεπιστημονικά και με άλλες επιστήμες, όπως γλωσσολογία, φιλολογία, παιδαγωγική, ψυχολογία, αλλά και με τις τέχνες. Η Δημιουργική Γραφή πέρα από τη συγγραφική τέχνη διευρύνεται και στον κριτικό αναστοχασμό. Η σταδιακή ενσωμάτωσή της στη διδασκαλία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης συνετέλεσε στην ανάπτυξη της διδακτικής μεθοδολογίας, η οποία έχει τις βάσεις της, από τη μία, στη γλωσσική διδασκαλία και, από την άλλη, στη διδακτική της λογοτεχνίας, όπως αναφέρθηκε παραπάνω.

Ουσιαστικά μέσα στην τελευταία δεκαετία η Δημιουργική Γραφή απέκτησε θεσμοθετημένο πλαίσιο, εξασφαλίζοντας έτσι τον επιστημονικό της χαρακτήρα και συνιστώντας αντικείμενο διπλωματικών και διδακτορικών διατριβών, διεισδύοντας στα οφέλη και τις μεθόδους διδασκαλίας. Τα πρώτα προγράμματα Δημιουργικής Γραφής στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο του μαθήματος της Γλώσσας για το Δημοτικό Σχολείο και της Λογοτεχνίας για το Γυμνάσιο και το Λύκειο, κατά το σχολικό έτος 2010-2011 (Βασιλοπούλου, 2021). Την ίδια περίοδο η γειτονική μας Κύπρος εισήγαγε τη Δημιουργική Γραφή στο πλαίσιο του λογοτεχνικού γραμματισμού στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Πραγματοποίησε σχετικές επιμορφώσεις και εξέδωσε το βιβλίο του εκπαιδευτικού, που συμπεριλαμβάνει τόσο τον πεζό, όσο και τον ποιητικό λόγο (Συμεωνάκη, 2013). Στη χώρα μας διδάσκεται ως αυτόνομο μάθημα μόνο σε τρία δημόσια σχολεία. Πρόκειται για τα τρία Καλλιτεχνικά σχολεία, τα Καλλιτεχνικά σχολεία Ηρακλείου, Γέρακα Αττικής και Αμπελοκήπων Θεσσαλονίκης.

Ακόμα και σήμερα όμως, το ελληνικό σχολείο δεν δίνει την πρέπουσα σημασία στη γραπτή έκφραση των προσωπικών ιδεών και συναισθημάτων των παιδιών. Οι μαθητές αναλώνονται σε τυπικές επιστολές σε τοπικούς φορείς ή σε ένα κνήγι ερωτήσεων κατανόησης

του κειμένου. Και φυσικά, ούτε λόγος για ποίηση. Οι Έλληνες μαθητές ασκούνται αποκλειστικά και μόνο στην παραγωγή πεζού λόγου και όχι ποιητικού. Η Snider (1978:38) αναφέρει πως από τους πιο σημαντικούς στόχους, όταν διδάσκεις ποίηση, είναι να εμπνεύσεις τους μαθητές σου έτσι, ώστε να εκτιμούν την ομορφιά του οργανωμένου λόγου. Ενώ η Skelton (2006:28) πρεσβεύει πως η καθημερινή διδασκαλία της ποίησης μέσω της Δημιουργικής Γραφής, όχι μόνο τονώνει την αυτοπεποίθηση των παιδιών για τον γραπτό λόγο, αλλά βελτιώνει και τον τρόπο σκέψης τους (όπ. αναφ. στο Παπαντωνάκης & Κωτόπουλος, 2011). Η ποίηση παραμένει ζητούμενο και σύμφωνα με το Πρόγραμμα Σπουδών το σχολείο πρέπει «να δώσει τις δυνατότητες στους μαθητές να κατανοήσουν την κατασκευή των λογοτεχνικών κειμένων, επεμβαίνοντας σε αυτά με τροποποιήσεις και πειραματιζόμενοι με τη Δημιουργική Γραφή» (όπ. αναφ. στο Συμεωνάκη, 2013).

Ενώ στο Πρόγραμμα Σπουδών του 2000 υποδεικνύονται διάφορες ασκήσεις Δημιουργικής Γραφής, στο αντίστοιχο βιβλίο για τον εκπαιδευτικό δεν υπάρχουν οι ανάλογες οδηγίες. Στα δε σχολικά βιβλία, οι δραστηριότητες είναι λίγες, τις περισσότερες φορές προαιρετικές και συνήθως μη πραγματοποιήσιμες (Μουλά, 2012:8). Μάλιστα έχει παρατηρηθεί πως όσο μεγαλώνει η βαθμίδα της εκπαίδευσης, τόσο λιγότερο δημιουργικά πράγματα ζητούνται από τους μαθητές. Πιο συγκεκριμένα, αυτές που μπορούν να θεωρηθούν ασκήσεις Δημιουργικής Γραφής και υπάρχουν στα βιβλία του Δημοτικού είναι 141, στα βιβλία του Γυμνασίου 65 και 20 στα βιβλία του Λυκείου, από τις οποίες απουσιάζει πλήρως η παραγωγή ποιητικού λόγου. Μιλώντας με ποσοστά αυτό μεταφράζεται σε 8,6% επί του συνόλου των ασκήσεων για το Δημοτικό, 4% επί του συνόλου των ασκήσεων για το Γυμνάσιο και μόλις 1,2% για το Λύκειο (Βακάλη, 2014).

Το 2011 μέσα από τα νέα Προγράμματα Σπουδών για την Α' Λυκείου (ΦΕΚ 1562/27-6-11), για πρώτη φορά στο ελληνικό σχολείο, κάνει την εμφάνισή της επίσημα η Δημιουργική Γραφή με προτεινόμενες δραστηριότητες και τις ανάλογες υποδείξεις για τους εκπαιδευτικούς, ώστε να την συμπεριλάβουν στη διδασκαλία τους (Συμεωνάκη, 2012). Επίσης, το 2011-2012 στα πιλοτικά αναλυτικά προγράμματα που εφαρμόστηκαν σε κάποια σχολεία ως βασικός σκοπός της διδασκαλίας της λογοτεχνίας αναφέρεται «η κριτική αγωγή στον σύγχρονο πολιτισμό». Στον παραπάνω σκοπό περιλαμβάνεται εκτός των άλλων και «η ανάπτυξη της κριτικής και ταυτόχρονα δημιουργικής σχέσης των μαθητών με το σύγχρονο κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον, καθώς και η συμβολική ενδυνάμωση της υποκειμενικότητας όλων των μαθητών και μαθητριών έτσι ώστε να γίνουν ενεργητικοί πολίτες και παραγωγικοί πολιτισμού» (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2011_α:22). Στα τρέχοντα σχολικά βιβλία υπάρχουν

ασκήσεις στη φιλοσοφία της Δημιουργικής Γραφής, χωρίς αυτό να αναφέρεται ξεκάθαρα (Βακάλη, 2014). Τέλος, στα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Γυμνασίου του 2011, στο πλαίσιο δραστηριοτήτων Δημιουργικής Γραφής προτείνονται τα εξής: η αφήγηση γεγονότων από διαφορετικές οπτικές γωνίες, ασκήσεις μετασχηματισμού λογοτεχνικών και μη κειμένων, συμπλήρωση ημιτελών κειμένων, η δημιουργία πολυτροπικών κειμένων, η αλλαγή ύφους ενός κειμένου και η επαναδιατύπωσή του ως προς τις λεξιλογικές, μορφοσυντακτικές και υφολογικές επιλογές (Χαρακόπουλος & Τσιλιμένη, 2020).

Οι παραπάνω ασκήσεις Δημιουργικής Γραφής κινούνται στη λογική του να συνδράμουν στη δημιουργία της συγγραφικής απόλαυσης, καθώς και στην εξάλειψη της αυτολογοκριτικής λογικής, αφήνοντας ελεύθερη την φαντασία των παιδιών χωρίς τον φόβο του «σωστού και λάθους» (Παπαντωνάκης & Κωτόπουλος, 2011). Την ίδια γνώμη εκφράζει και ο Μανδηλαράς (στο Τσιλιμένη και Παπαρούση, 2010), ο οποίος θεωρεί ως βασικότερο στοιχείο της Δημιουργικής Γραφής την απουσία του δίπολου «σωστού-λάθους», αφού όλες οι απαντήσεις είναι «σωστές». Με αυτόν τον τρόπο οι μαθητές αξιοποιούν όλες τις δημιουργικές τους ικανότητες, αφού εστιάζουν στο περιεχόμενο του κειμένου και όχι στον τρόπο γραφής.

Η Δημιουργική Γραφή στο δημοτικό σχολείο μέσα από το νέο Πρόγραμμα Σπουδών

Στο νέο Πρόγραμμα Σπουδών, η γλωσσική διδασκαλία στις πρώτες τάξεις (Α'-Β') δίνει έμφαση στις δεξιότητες προφορικού και γραπτού λόγου και στην κατάκτηση του μηχανισμού ανάγνωσης και γραφής, στις ενδιάμεσες τάξεις (Γ' - Δ') εστιάζει περισσότερο στο γλωσσικό σύστημα, δηλαδή στη γραμματική, το λεξιλόγιο και την ορθογραφία, ενώ στις μεγαλύτερες τάξεις (Ε' -ΣΤ') μελετώνται πιο συστηματικά τα διαφορετικά είδη κειμένων στις ποικίλες διαστάσεις τους, καλλιεργούνται ακαδημαϊκές δεξιότητες, ενώ αφιερώνεται ορισμένος χρόνος για την πραγματοποίηση συνθετικής ομαδικής εργασίας στο πλαίσιο της περιόδου Μετάβασης. Τέλος, προτείνεται μια (1) ώρα εβδομαδιαίως σε κάθε τάξη να αφιερώνεται στην ανάγνωση ολόκληρων βιβλίων και στην καλλιέργεια της φιλιαναγνωσίας, ως μέρος της γλωσσικής διδασκαλίας. Κατά τη διάρκειά της η τάξη, με καθοδηγητή τον/την εκπαιδευτικό, είτε εστιάζει στη γνωριμία με το βιβλίο ως τεχνικό και καλλιτεχνικό δημιούργημα είτε αφιερώνεται στην αισθητική απόλαυση του κειμένου και την ανάδυση συναισθημάτων συγκίνησης, χαράς, αγαλλίασης (Πρόγραμμα Σπουδών Νεοελληνικής Γλώσσας στο Δημοτικό, 2021).

Είναι γεγονός πως το νέο Πρόγραμμα Σπουδών περιλαμβάνει ένα πλήθος ασκήσεων Δημιουργικής Γραφής, με κάποιες από αυτές να εμπεριέχουν ακριβώς τον όρο «Δημιουργική

Γραφή». Στον πίνακα που ακολουθεί αναφέρονται ενδεικτικά κάποιες δραστηριότητες από διάφορες Θεματικές Ενότητες που κινούνται στη λογική της Δημιουργικής Γραφής για το δημοτικό σχολείο αναφορικά με το μάθημα της Γλώσσας.

Πίνακας : Ενδεικτικές δραστηριότητες για Νεοελληνική Γλώσσα (σύμφωνα με το νέο Πρόγραμμα Σπουδών)

Α΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	Γ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	Ε΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	ΣΤ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ
Παραγωγή γραπτού λόγου	Παραγωγή γραπτού λόγου	Παραγωγή γραπτού λόγου	Παραγωγή γραπτού λόγου	Παραγωγή γραπτού λόγου	Παραγωγή γραπτού λόγου
<ul style="list-style-type: none"> Με αφορμή την ανάγνωση στην τάξη ενός λογοτεχνικού βιβλίου, οι μαθητές σε μικρές ομάδες επιλέγουν από το διαδίκτυο ή από περιοδικά σχετικές εικόνες και συντάσσουν τίτλους. Συνθέτουν ένα πόστερ για να προβάλουν το βιβλίο αυτό. Με αφορμή μια εκπαιδευτική εκδρομή που πραγματοποιήθηκε, οι μαθητές ζωγραφίζουν μια εικόνα και τη συνοδεύουν με ένα σύντομο κείμενο (ελεύθερο). Το απευθύνουν στην οικογένειά τους ή σε έναν φίλο τους. 	<ul style="list-style-type: none"> Σύνταξη ενός σύντομου γράμματος ή μιας ευχετήριας κάρτας (συμβατικής ή ψηφιακής) για τα γενέθλια του φίλου που ζει στο εξωτερικό. Σύνταξη βιοματικού κειμένου με θέμα «Η επίσκεψη της τάξης μας σε έναν πορτοκαλεών α», που θα αναρτηθεί στο μαθητικό ιστολόγιο, στον διαδικτυακό τόπο του σχολείου κ.ά. Το κείμενο μπορεί να συνοδεύεται από φωτογραφίες. 	<ul style="list-style-type: none"> Με αφορμή ένα ζήτημα της σχολικής ζωής, κάθε μαθητής εκθέτει ελεύθερα τη σκέψη του σε μια σύντομη παράγραφο. Ομαδική σύνταξη παραγράφου στην τάξη με την τεχνική της ιδεοθύελλας, με δεδομένο το θέμα και τη πρόταση. Δημιουργία φακέλου, όπου οι μαθητές συγκεντρώνουν την αρχική και την τελική εκδοχή του κειμένου που παράγει σε ομαδικό ή ατομικό επίπεδο. 	<ul style="list-style-type: none"> Δημιουργία πλαισίου για δημιουργική γραφή: περιγραφή και εικονογράφηση ανατρεπτικών επεισοδίων, συμπλήρωση ημιτελούς ιστορίας, απόδοση περιεχομένου μονοτροπικού κειμένου με άλλα σημειωτικά συστήματα, διαφοροποίησης της πλοκής μιας ιστορίας, δημιουργία ποιημάτων, αποτύπωση σχεδίων και ονείρων. Ατομική ή ομαδική στην τάξη αναθεώρηση του γραπτού λόγου με συγκεκριμένα κριτήρια: α) αναδόμηση στοιχείων δομής, β) βελτίωση στη διατύπωση κατά περίοδο, κ.λπ. 	<ul style="list-style-type: none"> Με αφορμή ανάγνωση βιοματικής ιστορίας, οι μαθητές συγγράφουν ελεύθερα σε κείμενο τις αναμνήσεις τους /τα βιώματά τους και τα μοιράζονται με τους συμμαθητές τους. Δημιουργία από τους μαθητές-στο πλαίσιο της διαμορφωτικής αξιολόγησης-φακέλου εργασιών με διαφορετικές εκδοχές κειμένου ύστερα από την επεξεργασία του θέματος σε επίπεδο τάξης ή τη μελέτη και άλλων σχετικών κειμένων. 	<ul style="list-style-type: none"> Δημιουργία διαγραμμάτων, έντυπων ή ψηφιακών (κειμενογράφος) για την καταγραφή βασικών δομικών στοιχείων του κειμένου, εύρεση βασικών ιδεών, λέξεων-κλειδιών, διατύπωση προσωπικών σκέψεων κ.λπ. Καταγραφή των θεματικών κέντρων των παραγράφων (με πλαγιότιτλους) και σύνδεσή τους σε συνεχή λόγο για τη δημιουργία της περιλήψης ενός κειμένου, ενός άρθρου, έντυπου και ψηφιακού.

Α΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	Γ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	Ε΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	ΣΤ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ
Πολυτροπικό-τητα	Δομή, περιεχόμενο, γλώσσα και αισθητική του λογοτεχνικού κειμένου, πεζού και ποιητικού	Αφηγηματικά κείμενα	Μορφές και είδη βιβλίων, έντυπων και ψηφιακών (υλικότητα)	Δομή, περιεχόμενο, γλώσσα και αισθητική του λογοτεχνικού κειμένου, πεζού και ποιητικού	Αφηγηματικά κείμενα
<ul style="list-style-type: none"> • Σύνταξη απλών προτάσεων για την παρουσίαση κατοικίδιων ζώων και σύνδεσή τους με φωτογραφίες, στο πλαίσιο μιας δράσης της φιλοζωικής εταιρείας (εικονικής ή πραγματικής). 	<ul style="list-style-type: none"> • Οι μαθητές αφού ακούσουν ένα ποίημα, γράφουν σε χαρτί μια λέξη σχετική με αυτό και, στη συνέχεια, συνθέτουν έναν δικό τους στίχο. Το διπλώνουν και το δίνουν στον διπλανό τους. Στο ίδιο χαρτί, κάθε μαθητής γράφει τον δικό του στίχο. Στο τέλος όλοι οι στίχοι ενώνονται και δημιουργείται το ποίημα της τάξης με ρίμα ή σε ελεύθερο στίχο. • Δραματοποίηση μιας σκηνής του βιβλίου με ελεύθερη παρέμβαση στο κείμενο. Χωρισμός σε ομάδες με καθεμία να προετοιμάζει μια διαφορετική σκηνή του βιβλίου και να παρουσιάζει στην ολομέλεια τη σκηνή που ετοίμασε. 	<ul style="list-style-type: none"> • Συγγραφή μικρής ιστορίας από τους μαθητές, στο πλαίσιο της δημιουργικής γραφής, έχοντας ως βάση ένα μόνο στοιχείο, π.χ. μία εικόνα, έναν τίτλο ταινίας, ένα τραγούδι, έναν χάρτη. 	<ul style="list-style-type: none"> • Δημιουργία νέου εξωφύλλου από τους μαθητές, ατομικά ή σε ομάδες, για το βιβλίο που προσέγγισαν. Ανάρτηση στην ιστοσελίδα του σχολείου ή σε εφαρμογή Ιστού 2.0. • Αξιοποίηση λογοτεχνικών τρόπων για δημιουργική ανάγνωση και γραφή: π.χ. «πακέτο εξερεύνησης» (σασπένς, μάντεμα, εικασία), «κύβος πλοκής». Οι μαθητές διατυπώνουν εικασίες και επιχειρούν να μαντέψουν την εξέλιξη της πλοκής, ενισχύουν την αυτοδιηγητική ή τους ικανότητα, πειραματίζονται σε παιχνίδια ρόλων και αυτοσχεδιασμό σκηνών, εκφράζουν συναισθήματα και σκέψεις. 	<ul style="list-style-type: none"> • Δραματοποίηση των διαλόγων των ηρώων του βιβλίου και δημιουργία κόμικς με τη χρήση εργαλείων ψηφιακής αφήγησης. • Αλλαγή της πλοκής μιας ιστορίας. • Προσθήκη και αφαίρεση σκηνών και χαρακτήρων από το κείμενο για ενίσχυση ή για εξάλειψη του χιουμοριστικού στοιχείου. • Ακρόαση μελοποιημένης ποίησης και απόδοση ποιητικών της εικόνων μέσω της ζωγραφικής. • Σύνθεση, ατομικά ή σε ομάδες, ποιημάτων και αξιοποίηση προσωπικών βιωμάτων και εμπειριών κατά τη συγγραφή τους, παιχνιδι υπόδυσης ρόλων, ανάδειξη χαρακτήρων. 	<ul style="list-style-type: none"> • Συγγραφή αφηγηματικού κειμένου. Με αφορμή την ακρόαση μιας ιστορίας δημιουργία μίας νέας, με βάση μια υποθετική ή/και αντισυμβατική κατάσταση (π.χ. «Τι θα γινόταν αν...»). • Δημιουργία πολυμεσικών αφηγήσεων και ενσωμάτωση ηχογραφημένων μαρτυριών ηλικιωμένων για ιστορικά γεγονότα, οικογενειακές στιγμές, εμπειρίες από συμμετοχή σε πανηγύρια. • Μετατροπή σκηνών μιας αφηγηματικής ιστορίας σε θεατρικά δρώμενα (με μονόλογο ή διάλογο) από τους μαθητές σε ομάδες και παρουσίαση στην τάξη.

Α΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	Γ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	Ε΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	ΣΤ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ
Αφηγηματικά κείμενα	Περιγραφικά κείμενα	Δομή, περιεχόμενο, γλώσσα και αισθητική του λογοτεχνικού κειμένου, πεζού και ποιητικού	Αφηγηματικά κείμενα	Μορφές και είδη βιβλίων, έντυπων και ψηφιακών (υλικότητα)	Δομή, περιεχόμενο, γλώσσα και αισθητική του λογοτεχνικού κειμένου, πεζού και ποιητικού
<ul style="list-style-type: none"> Επιλογή από τους μαθητές σε ομάδες διαφορετικών ηρώων της ιστορίας. Δημιουργία της ταυτότητάς τους συνοδευόμενη με απεικόνιση (π.χ. ζωγραφική, κολλάζ) και παρουσίαση στην ολομέλεια. Επιλογή 3-4 φιγούρων ή άλλων αντικειμένων μέσα από κουτί με παιχνίδια και δημιουργία αυθόρμητης φανταστικής ιστορίας, με αρχή-μέση-τέλος. Υλοποίηση σε μικρές ομάδες ή ατομικά. 	<ul style="list-style-type: none"> Σχεδιασμός οργανογράμματος σε ένα μεγάλο χαρτόνι ή σε ημιτελείς ψηφιακούς εννοιολογικούς χάρτες από τον εκπαιδευτικό και τους μαθητές για την περιγραφή ενός οικείου χώρου. Ίδεοθύελλα, εύρεση σχετικού λεξιλογίου, οργάνωση δεδομένων. Ακολουθεί ομαδική σύνταξη του κειμένου. Σύνταξη ατομικά ενός περιγραφικού κειμένου φροντίζοντας να συμπεριλάβουν την έκφραση συναισθημάτων, σκέψεων/έντυπώσεων. Αξιολογούν ομαδικά τις εργασίες ως προς αυτή την παράμετρο 	<ul style="list-style-type: none"> Χωρισμός των μαθητών σε ομάδες και επιλογή σκηνής από το έργο που διαβάστηκε. Ανάλυση ρόλων προσώπου ή αντικειμένου της δεδομένης σκηνής. Ανάδειξη της οπτικής γωνίας των μαθητών που παραμένουν ακίνητοι και αμίλητοι μέχρι να ερωτηθούν από τον εκπαιδευτικό σχετικά με πτυχές της ιστορίας και των ρόλων των ηρώων ή σχετικά με έκφραση των συναισθημάτων και των σκέψεων τους που πιθανόν δεν διατυπώνονται σε αυτή σε σχέση με πτυχές της ιστορίας και του ρόλου. 	<ul style="list-style-type: none"> Συγγραφή βιοματικών ιστοριών: Τρεις γενιές αφηγούνται σχολικές εμπειρίες. Ηχογράφηση της αφήγησης των ηλικιωμένων συγγενών αλλά και των γονέων για τα σχολικά τους χρόνια. Δομημένη αφήγηση της σημερινής σχολικής πραγματικότητας από τους μαθητές σε μια εκδήλωση για γονείς. Συγγραφή φανταστικών ιστοριών ή διατύπωση εναλλακτικών εκδοχών για τη συνέχιση μιας αφήγησης (π.χ. από τη μέση της ιστορίας) ή δημιουργία μεικτών κειμένων αφήγησης και περιγραφής. 	<ul style="list-style-type: none"> Δημιουργία τίτλων για ένα βιβλίο με βάση την εικόνα του εξωφύλλου του (συζήτηση για τις συμβάσεις που διέπουν τους τίτλους, επτύπων και πρωτότυπων και δημιουργικών συνθέσεων). 	<ul style="list-style-type: none"> Ελεύθερη αποτύπωση των συναισθημάτων/έντυπώσεων που δημιουργεί ένα λογοτεχνικό έργο (π.χ. ακρόαση ενός μελοποιημένου ποιήματος) αξιολογώντας τα ως οπτικά καλλιγραφήματα, σχηματοποιήματα, έντυπης ή ψηφιακής μορφής, και αναπλαισιώνοντας τα με κίνηση-χορό ή με δραστηριότητες δημιουργικής γραφής κ.ά. Δημιουργία ψηφιακής αφήγησης, συνεργατικής και διαδοχικής γραφής σε έντυπο ή σε ψηφιακό περιβάλλον. Δραστηριότητα προσθήκης ή αφαίρεσης ήρωα από την υπόθεση.

Συμπερασματικά, το νέο Πρόγραμμα Σπουδών προσφέρει πολλές δημιουργικές δραστηριότητες στον εκπαιδευτικό, ο οποίος ανάλογα με το μαθητικό δυναμικό και τις ανάγκες της τάξης, θα μπορεί να επιλέξει όποιες θεωρεί ικανές, ώστε να μετατρέψει την τάξη του σε ένα μικρό εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής. Οι δραστηριότητες αυτές ικανοποιούν ένα ευρύ φάσμα επιμέρους σημείων από τη συγγραφή ιστοριών μέχρι τον μετασχηματισμό του κειμένου αναφοράς ή ακόμα και τη δημιουργία τίτλων ή νέου εξώφυλλου για το βιβλίο που προσέγγισαν οι μαθητές, καλύπτοντας έτσι επιμέρους σκοποθετικές ανάγκες του Προγράμματος. Οι παραπάνω ενδεικτικές δραστηριότητες που αναφέρονται στον πίνακα, δυστυχώς, δεν αντιστοιχούν με τις ασκήσεις που περιλαμβάνονται στα τρέχοντα σχολικά εγχειρίδια, όπως θα δούμε αμέσως παρακάτω.

Δημιουργικές ασκήσεις στα σχολικά εγχειρίδια της Β΄ Δημοτικού

Ακολουθούν οι ασκήσεις που υιοθετούν τη Δημιουργική Γραφή και εμπεριέχονται στα σχολικά εγχειρίδια της Β΄ Δημοτικού (βιβλίο του μαθητή και τετράδιο εργασιών):

Α΄ Τεύχος

Βιβλίο μαθητή

- σελ. 11 - Περιγραφή εικόνας και διήγηση με διατυπωμένες ερωτήσεις (1) Πού νομίζεις ότι πηγαίνουν όλοι αυτοί οι άνθρωποι; (2) Αν ήσουν μέσα στην εικόνα, ποιος θα ήθελες να είσαι; Γιατί; (3) Σε ποιον θα μιλούσες και τι θα του έλεγες; (4) Διάλεξε έναν συμμαθητή σου ή μια συμμαθήτριά σου και φανταστείτε ότι ζείτε μέσα στην εικόνα. Τι θα έλεγε ο ένας στον άλλο;
- σελ. 37 - Διήγηση της ιστορίας ποιήματος
- σελ. 47 - Ομαδική συγγραφή παραμυθιού με πρωταγωνίστρια την κυρά-Κακή, που δεν ευχαρίστησε τους δώδεκα μήνες με την απάντησή της και εικονογράφηση του παραμυθιού
- σελ. 68 - Ομαδική συγγραφή παραμυθιού με την επιλογή να περιέχει κάποιες δοσμένες λέξεις

Β΄ Τεύχος

Βιβλίο μαθητή

- σελ. 18 - Δημιουργία αφίσας
- σελ. 49 - Δημιουργία λεζάντας
- σελ. 59 - Συγγραφή πρόσκλησης
- σελ. 78 - Επινόηση και συγγραφή της συνέχειας μιας ιστορίας

Γ' Τεύχος

Βιβλίο μαθητή

- σελ. 10 - Έκδοση σχολικής εφημερίδας
- σελ. 12 - Βιβλιοπαρουσίαση
- σελ. 26 - Δημιουργία διαφήμισης
- σελ. 61- Συγγραφή αστείων παραμυθιών με βάση γνωστά παραμύθια
- σελ. 70 - Ομαδική συγγραφή παραμυθιού με ήρωα έναν καλό λύκο

Α' Τεύχος

Τετράδιο Εργασιών

- σελ. 31 - Συγγραφή γραπτού μηνύματος
- σελ. 40-41 - Συγγραφή παραμυθιού με δοσμένες εικόνες
- σελ. 45 - Επινόηση και συγγραφή φανταστικής ιστορίας με την επιλογή χρήσης δοσμένων λέξεων
- σελ. 48 - Δημιουργία δίστιχων με ομοιοκαταληξία
- σελ. 77 - Συγγραφή χριστουγεννιάτικης ιστορίας με την επιλογή χρήσης δοσμένων λέξεων, εικονογράφηση της ιστορίας και δημιουργία εξώφυλλου
- σελ. 78 - Ομαδική συγγραφή φανταστικής ιστορίας

Β' Τεύχος

Τετράδιο Εργασιών

- σελ. 8 - Συγγραφή λεζάντας σε πίνακα
- σελ. 12 - Συγγραφή ιστορίας με δοσμένες λέξεις
- σελ. 13 - Συγγραφή πρόσκλησης
- σελ. 16 - Συγγραφή ευχετήριας κάρτας
- σελ. 67 - Συγγραφή της συνέχειας μιας αστείας ιστορίας

Όπως φαίνεται λοιπόν από τα παραπάνω στοιχεία, οι δημιουργικές ασκήσεις στη Γλώσσα της Β' Δημοτικού είναι ελάχιστες και έτσι ο εκπαιδευτικός καλείται μόνος του να επιστρατεύσει τη δική του δημιουργικότητα φέρνοντας στην τάξη αυθεντικό υλικό (βιβλία, αφίσες, επιστολές κ.ά.), για να εμπλουτίσει το μάθημά του και να το κάνει πιο ενδιαφέρον. Ας ελπίσουμε πως τα νέα σχολικά γλωσσικά εγχειρίδια θα περιλαμβάνουν περισσότερες δημιουργικές δραστηριότητες για τους μικρούς μαθητές αξιοποιώντας τη φαντασία τους, τα προσωπικά ερεθίσματά τους και τη διάθεση για δημιουργία.

Η Δημιουργική Γραφή μέσα από τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα στη Β΄ Τάξη
Τα Προγράμματα Σπουδών (ΠΣ) αλλάζουν και είναι απαραίτητο να αντανakλούν όλες τις αλλαγές στα πεδία των επιστημών που ασχολούνται ή φωτίζουν την εκπαίδευση, τις αλλαγές σε κοινωνικό επίπεδο, όπως και τις ιλιγγιώδεις αλλαγές σε τεχνολογικό επίπεδο. Με την αναθεώρηση των Προγραμμάτων Σπουδών (ΠΣ) επιδιώκεται ο αναπροσανατολισμός της σχολικής εκπαίδευσης με βάση τις επιστημονικές εξελίξεις και τις αναδυόμενες απαιτήσεις της κοινωνίας του μέλλοντος. Τα νέα ΠΣ έχουν ως αφετηρία τα μαθησιακά αποτελέσματα, δηλαδή όλα όσα χρειάζεται να γνωρίζει ο/η μαθητής/τρια, να κατανοεί και να μπορεί να εφαρμόσει μετά την ολοκλήρωση κάθε μαθησιακής διαδικασίας. Η έμφαση μετακινείται από το γνωστικό αντικείμενο, τους/τις διδάσκοντες/ουσες και τη διδακτική διαδικασία προς τους/τις μαθητές/τριες και τα προσδοκώμενα αποτελέσματα μάθησης. Τα νέα ΠΣ βασίζονται σε νέες κι εκσυγχρονισμένες αρχές, οι οποίες θέτουν στο επίκεντρο της διδασκαλίας και της μάθησης τους/τις μαθητές/τριες, χωρίς αποκλεισμούς. (ανακτήθηκε από <http://iep.edu.gr/el/nea-programmata-spoudon-arxiki-selida> στις 09/09/2022).

Στη Β΄ Δημοτικού οι μαθητές έρχονται σε επαφή με διάφορα κειμενικά είδη που εξυπηρετούν ποικίλες επικοινωνιακές ανάγκες. Ως προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα στην *κατανόηση του γραπτού λόγου*, το νέο Πρόγραμμα Σπουδών προτείνει οι μαθητές να διαβάζουν σιωπηλά στην τάξη, σε συγκεκριμένο χρόνο με στόχο την εξαγωγή νοήματος και να χρησιμοποιούν στρατηγικές για την κατανόηση του γραπτού λόγου π.χ. προϋπάρχουσα γνώση, προβλέψεις, εστιασμένη ανάγνωση για εντοπισμό πληροφοριών ή της γενικής ιδέας. Στην *παραγωγή λόγου* επιδιώκεται να συντάσσουν, ατομικά, μικρά κείμενα (ψηφιακά ή συμβατικά), κατάλληλα για την επικοινωνιακή περίσταση, τηρώντας βασικές συμβάσεις του γραπτού λόγου (π.χ. αρχίζω την πρόταση με κεφαλαίο και κλείνω με τελεία), καθώς και να συντάσσουν ομαδικά στην τάξη, κείμενα βιωματικού περιεχομένου για πραγματικούς αποδέκτες/-τριες, αφού τα αναπτύξουν στον προφορικό λόγο. Επίσης, να αξιοποιούν στοιχεία προφορικής συζήτησης/ανάπτυξης στην τάξη για τη σύνθεση μικρών κειμένων στον γραπτό λόγο.

Σε ό,τι αφορά τα *περιγραφικά κείμενα*, τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα αναφέρονται στην παραγωγή σύντομων περιγραφικών κειμένων, με ελεύθερη διατύπωση, προφορικά και γραπτά, για πρόσωπα, αντικείμενα και χώρους σε συγκεκριμένο πλαίσιο επικοινωνίας. Επιπλέον, σκοπός είναι να συμμετέχουν οι μαθητές στον ομαδικό σχεδιασμό και τη σύνταξη περιγραφικού κειμένου, σε έντυπη ή/και ψηφιακή μορφή, όπως και να γράφουν σε ατομικό επίπεδο απλά περιγραφικά κείμενα (για οικεία αντικείμενα, πρόσωπα, χώρους) με

αναφορά σε συναισθήματα/σκέψεις/εντυπώσεις. Σχετικά με τα *αφηγηματικά κείμενα*, επιδιώκεται να παράγουν προφορικά, σε ομαδική δραστηριότητα, αναδιηγήσεις, αφηγηματικές ιστορίες, παραμύθια, φανταστικές ιστορίες, ανέκδοτα, καθώς και να γράφουν σύντομα αφηγηματικά κείμενα, με ελεύθερη διατύπωση, για δικές τους εμπειρίες και βιώματα. Επιπρόσθετα, να προσδιορίζουν το αφηγηματικό πλαίσιο και να εντοπίζουν τα βασικά δομικά χαρακτηριστικά του αφηγηματικού κειμένου (αρχή-μέση-τέλος, σκηνικό, χαρακτήρες, θέμα-πρόβλημα), όπως και να δημιουργούν ομαδικά ή ατομικά στην τάξη, αφηγηματικά κείμενα υιοθετώντας τα δομικά στοιχεία τους.

Στη Θεματική Ενότητα της *πολυτροπικότητας* το νέο Πρόγραμμα Σπουδών συστήνει οι μαθητές να εικονογραφούν με δικές τους ζωγραφιές ή με εικόνες από το διαδίκτυο τα αφηγηματικά και περιγραφικά κείμενα που συντάσσουν και να δημιουργούν πολυτροπικά κείμενα για πραγματικούς αποδέκτες/-τριες αξιοποιώντας εκπαιδευτικούς πόρους (συμβατικούς ή ψηφιακής τεχνολογίας). Τέλος, στη Θεματική Ενότητα που αφορά τη *δομή, περιεχόμενο, γλώσσα και αισθητική του λογοτεχνικού κειμένου, πεζού και ποιητικού*, ως βασικός στόχος τίθεται να παράγουν οι μαθητές απλούς ποιητικούς ομοιοκατάληκτους στίχους και να απολαμβάνουν αισθητικά το κείμενο συνδέοντάς το με άλλα είδη τέχνης.

Μέσα από αυτά τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα φαίνεται πως το νέο Πρόγραμμα Σπουδών στοχεύει να αναδείξει τη Δημιουργική Γραφή των παιδιών, αφού οι μικροί μαθητές πειραματίζονται με τη διαδικασία της γραφής ξεφεύγοντας από τα στερεοτυπικά πλαίσια παραγωγής γραπτού λόγου. Πιο συγκεκριμένα, οι μαθητές δημιουργούν ατομικά ή ομαδικά αφηγηματικά και περιγραφικά κείμενα, συντάσσουν βιοματικά κείμενα με ελεύθερη διατύπωση, αξιοποιούν τις Νέες Τεχνολογίες, συνεργάζονται με τους συμμαθητές τους, αποδίδουν ζωγραφικά τα κείμενα που συντάσσουν, παράγουν δικούς τους στίχους με ομοιοκαταληξία και δραματοποιούν σκηνές του βιβλίου παρουσιάζοντάς τες στην ολομέλεια της τάξης. Όλα τα παραπάνω θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως στόχοι Δημιουργικής Γραφής και κάτι τέτοιο είναι πολύ ενθαρρυντικό για τη δημιουργική έκφραση των μικρών παιδιών.

Γλώσσα και Δημιουργική Γραφή

Σύμφωνα με τον Μπαμπινιώτη (1994), η γλώσσα συνιστά μια πράξη επικοινωνίας και εξελίχθηκε με σκοπό να ενισχύσει την επικοινωνία μεταξύ των ατόμων, την ανταλλαγή απόψεων και σκέψεων και τη συνεννόησή τους για διάφορα θέματα που τους απασχολούν.

Από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα ο Ελβετός γλωσσολόγος de Saussure υπογράμμισε τρεις διαφορετικές διαστάσεις του φαινομένου της γλώσσας, την ομιλία, τη γλώσσα και τον λόγο (1979). Εκτός από τη μεταβίβαση πληροφοριών η γλώσσα έχει και άλλους ρόλους, καθώς είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την κοινωνική ταυτότητα του ατόμου, με το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο στο οποίο ανήκει, την κοινωνική και εθνική του ομάδα και πολλά άλλα (Αρχάκης & Κονδύλη, 2004).

Η έννοια της γλώσσας έχει πρωταγωνιστικό ρόλο στον χώρο της εκπαίδευσης και θεωρείται ως το σημαντικότερο γνωστικό αντικείμενο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης από την πλειοψηφία των εκπαιδευτικών συστημάτων. Σύμφωνα με το νέο Πρόγραμμα Σπουδών Νεοελληνικής Γλώσσας για το Δημοτικό, απώτερος στόχος της γλωσσικής διδασκαλίας είναι όλοι οι μαθητές «να είναι σε θέση να εκφράζονται στον προφορικό και γραπτό λόγο με ευχέρεια, ακρίβεια και πραγματολογική καταλληλότητα, ώστε να μεταδίδουν τις ιδέες και τις αξιολογήσεις τους στο περιβάλλον και να επικοινωνούν ενεργά μέσω της παραγωγής και της πρόσληψης του λόγου». Ειδικότερα, το γλωσσικό μάθημα αποσκοπεί μεταξύ των άλλων:

- ❖ Στην καλλιέργεια του ενδιαφέροντος των μαθητών για τη γλώσσα ως ατομική ικανότητα και ως κοινωνικό αγαθό.
- ❖ Στην ανάδειξη του ρόλου της γλώσσας στη δημιουργική έκφραση των μαθητών.
- ❖ Στην αξιοποίηση των γλωσσικών μέσων στην κριτική και συγκριτική προσέγγιση.
- ❖ Στον προβληματισμό ως προς τον ρόλο, τις λειτουργίες και τα δομικά χαρακτηριστικά των γεωγραφικών, κοινωνικών κ.ά. ποικιλιών μιας γλώσσας, καθώς και της πολυγλωσσίας.
- ❖ Στη μύηση στην αισθητική απόλαυση των λογοτεχνικών κειμένων.
- ❖ Στην καλλιέργεια του ενδιαφέροντος για την ανάπτυξη βιβλίων (Πρόγραμμα Σπουδών Νεοελληνικής Γλώσσας στο Δημοτικό, 2021:5).

Η επαφή των παιδιών και των εφήβων με τη λογοτεχνία καλλιεργεί πρώτα από όλα τη φαντασία, τις γνωστικές, συναισθηματικές, αισθητικές και κοινωνικές τους δεξιότητες, ενώ παράλληλα, η γλώσσα της ποίησης και της πεζογραφίας, ως αυθεντικών μορφών λόγου, προσφέρει στους νεαρούς αναγνώστες πρότυπα δημιουργικής γλωσσικής έκφρασης. Οι σύγχρονες έρευνες στον τομέα της γλώσσας και της λογοτεχνίας εστιάζουν στην άρρηκτη σχέση μεταξύ των δύο, καθώς η λογοτεχνία, ως εξαιρετική μορφή λόγου, αναδεικνύει τη δύναμη και τη δυναμική του γλωσσικού μέσου, τις απεριόριστες δυνατότητες που παρέχει στον άνθρωπο για την αποτύπωση της δημιουργικότητας και της ευαισθησίας του. Επιπρόσθετα, η κατάκτηση της γλώσσας επιταχύνεται μέσω της επαφής των παιδιών με τη λογοτεχνία, ενώ

ταυτόχρονα το αισθητικό τους κριτήριο καλλιεργείται και ενισχύεται η διανοητική τους συγκρότηση, παράγοντες που συμβάλλουν στη βαθύτερη προσπέλαση του νοήματος των κειμένων (Πρόγραμμα Σπουδών Νεοελληνικής Γλώσσας στο Δημοτικό, 2021:12-13).

Η Δημιουργική Γραφή από την πλευρά της, ως έκφραση γραπτού λόγου, κινείται πιο χαλαρά, σε ένα πλαίσιο «αταξίας». Μακριά από συνθήκες που εμποδίζουν την ελευθερία της σκέψης, ενθαρρύνει τα στοιχεία που οδηγούν σε γλωσσικές ανατροπές, σε αποκλίνουσες επιλογές, σε νέα και φρέσκα μονοπάτια προσωπικής γραφής και έκφρασης (Καρακίτσιος, 2016). Ο μαθητής γράφει αποτυπώνοντας στην ιστορία του, την προσωπική του στάση απέναντι στον κόσμο, με τη δική του γλώσσα, χωρίς να ανησυχεί για τους κανόνες του συντακτικού και της γραμματικής. Βιώνει την εμπειρία της λογοτεχνίας και την χαίρεται ως δημιουργός, που πειραματίζεται με τις τεχνικές του είδους που καλλιεργεί (Νικολαΐδου, 2016). Η γλώσσα αποτελεί τον καλύτερο σύμμαχο σ' αυτόν τον πειραματισμό. Ο μαθητής βάζει τη δική του σφραγίδα στο κείμενο της δημιουργικής γραφής με τα χαρακτηριστικά της ατομικής του γλώσσας, μιας γλώσσας που προκύπτει από τα βιώματα και τα ακούσματα της ηλικίας του και φυσικά από το οικογενειακό και κοινωνικό του περιβάλλον. Μιας γλώσσας εντελώς δικής του, που ψάχνει τον κατάλληλο γλωσσικό κώδικα για να την επικοινωνήσει. Έτσι, αλλάζει το νόημα των λέξεων, τη σύνταξη, φτιάχνει δικές του λέξεις και δανείζεται από ξένες γλώσσες, δημιουργώντας με αυτό τον τρόπο έναν ιδιαίτερο γλωσσικό κώδικα (Βελουδής, 2009).

Τα «λάθη» που κάνουν συνέχεια τα παιδιά χωρίς να τα έχουν ακούσει από τον μπαμπά ή τη μαμά, υποδηλώνουν έναν μηχανισμό που είναι περισσότερο δημιουργικός από την απλή χρήση του λόγου και περισσότερο ενεργητικός προς τη μίμηση (Miller, 1995). Μέσα από αυτή τη δημιουργική διαδικασία το παιδί επικοινωνεί, αλλά κυρίως παίζει με τις λέξεις σε μια συνθήκη «λογοτεχνικής» γραφής, φτάνοντας έτσι στον απώτερο στόχο της Δημιουργικής Γραφής. Με αφετηρία το δικό του λεξιλόγιο και το «ιδιοσυγκρατικό δίκτυο των προσωπικών συνδέσεων» ανακαλύπτει τη μαγεία της Δημιουργικής Γραφής (Αλεξίου, 2007). Σε πολλές περιπτώσεις ισχύει πως η γοητεία και το ξάφνιασμα ενός κειμένου, προκύπτουν από τον παράξενο συνδυασμό των λέξεων, «δηλαδή νέες, πρωτότυπες, ίσως τολμηρές λεξιλογικές συνάψεις (σημασιολογικοί νεολογισμοί)». Όταν ο μαθητής έχει έμπνευση, η φαντασία του δραστηριοποιείται και πειραματίζεται με τις λέξεις που έχει μπροστά του. Και αν οι λέξεις δεν του φτάνουν, τότε τις επινοεί ή τις δανείζεται δίνοντας σε αυτές τη μορφή που επιθυμεί (Ντίνας, 2017).

Η Δημιουργική Γραφή επιδρά θετικά στη διδασκαλία της γλώσσας. Υποδεικνύει στην πράξη πόσο σημαντική είναι η επιλογή της κατάλληλης λέξης και των σημείων στίξης και πως κάθε κείμενο ολοκληρώνεται μέσα από αλλεπάλληλο γράψιμο και σβήσιμο. Το ενδιαφέρον

και το ζητούμενο είναι να φωλιάσει στα σχολεία η δημιουργία και η έμπνευση και να καταλάβουν οι μαθητές πως πίσω από τα ποιήματα, τα τραγούδια και τα μυθιστορήματα κρύβονται πρόσωπα με δική τους ιστορία και άποψη. Να συνειδητοποιήσουν πως μπορούν και αυτοί να παράγουν λογοτεχνία και πως το μήνυμα που στέλνουν στο ταίρι τους, ο στίχος που γράφουν στο θρανίο, οι ταινίες και τα σήριαλ που βλέπουν, τα τραγούδια που λατρεύουν μπορούν να έχουν και έχουν λογοτεχνικότητα (Βακάλη, 2013).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής

Η Δημιουργική Γραφή συνιστά μια εντελώς διαφορετική πρόταση για το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Παρακινεί τους μαθητές να ενεργοποιήσουν τη φαντασία τους, την επινοητικότητα τους και όλες τις πνευματικές, ψυχικές και συναισθηματικές του δυνάμεις, με αποτέλεσμα να καθίστανται οι ίδιοι δημιουργοί, όχι μόνο κριτικοί αναγνώστες-ερμηνευτές, αλλά και ανα-δημιουργοί. Ο στόχος της παραπάνω διαδικασίας είναι διττός, καθώς επιδιώκεται από τη μία οι μαθητές να γίνουν καλοί αναγνώστες και από την άλλη δημιουργοί, συγγράφοντας μια παραλλαγή του κειμένου (Κωτόπουλος, 2014_α:4).

Το «διαφορετικό» με τη Δημιουργική Γραφή

Η Δημιουργική Γραφή στον χώρο της εκπαίδευσης, ιδιαίτερα της Πρωτοβάθμιας (Νηπιαγωγείο-Δημοτικό Σχολείο), δεν αφορά αποκλειστικά στην παραγωγή λογοτεχνικών κειμένων, αλλά περικλείει ένα ευρύ φάσμα κειμένων. Πρωταρχική σημασία έχει η αυθόρμητη έκφραση των παιδιών, τα οποία διατυπώνουν στο λευκό χαρτί τις ιδέες, τα συναισθήματα και τις εντυπώσεις τους με δικά τους λόγια. Είναι μια πρωτότυπη γραφή, σε αντίθεση με τη μιμητική γραφή, που πολλές φορές φαίνεται να αντιτίθεται στην επίσημη λογοτεχνία (Dawson, 2005). Μέσα από τη Δημιουργική Γραφή εκφράζεται ελεύθερα η προσωπικότητα του κάθε παιδιού. Με τη διδασκαλία της οι μαθητές προετοιμάζονται, ώστε να είναι ικανοί να χρησιμοποιούν τα δικά τους δημιουργικά αποθέματα μέσα σε ένα υποστηρικτικό περιβάλλον, που αποδέχεται τον πειραματισμό και την ανακάλυψη (Παπαντωνάκης & Κωτόπουλος, 2011).

Η Δημιουργική Γραφή λειτουργεί ως δόλωμα για τα παιδιά, τα οποία επιδίδονται με κέφι σε συγγραφικές δοκιμασίες. Επιπλέον, τα εμπνέει να γράψουν και έπειτα να παρουσιάσουν το έργο τους, που είναι το πιο ενδιαφέρον και διασκεδαστικό μέρος της διδασκαλίας της. Ο μαθητής μέσα από τη Δημιουργική Γραφή επινοεί και συνθέτει ένα μυθοπλαστικό κείμενο, δημιουργώντας έτσι νέους κόσμους και καταστάσεις που εκτυλίσσονται μπροστά στα μάτια του. Βιώνει την εμπειρία της δημιουργίας παίζοντας με τις λέξεις και αξιοποιώντας τη φαντασία του. Συνθέτοντας λογοτεχνικά κείμενα, αντιλαμβάνεται πως οι λέξεις δεν υπάρχουν μόνο για να κατονομάζουν τον κόσμο, αλλά και για να τον δημιουργούν από την αρχή. Κατανοεί τη δύναμη της γλώσσας μέσω της συγγραφικής πράξης, καθώς την αξιοποιεί ως εργαλείο για να αποτυπώσει τον κόσμο γύρω του. Ακόμα, η Δημιουργική Γραφή φανερώνει στους μαθητές τους μηχανισμούς συγγραφής ενός κειμένου, όχι μόνο του λογοτεχνικού, όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Η αφήγηση ιστοριών, η πλοκή και

η κατασκευή του λογοτεχνικού ήρωα τοποθετεί τον μαθητή-συγγραφέα στη θέση του άλλου, του ξένου, του διαφορετικού και έτσι του δίνει τη ευκαιρία να γνωρίσει καλύτερα τον άνθρωπο.

Η διδασκαλία της Δημιουργικής Γραφής επιτρέπει να ακουστούν όλες οι φωνές μέσα σε μια σχολική τάξη, καθώς ανατρέπει ευχάριστα τις ισορροπίες που επικρατούσαν. Οι μαθητές με τις υψηλότερες επιδόσεις, δεν γράφουν, απαραίτητα, τα καλύτερα κείμενα. Από την άλλη, μαθητές που δρούσαν πιο περιθωριακά στο μάθημα αποκτούν φωνή και ακροατήριο. Σ' αυτήν την ιδιαίτερη δημοκρατία των κειμένων, το προσεγμένο και κυρίως το εμπνευσμένο κείμενο, δέχεται την ένθερμη επιδοκιμασία όλων, ακόμα και αν είναι γραμμένο από τον μαθητή του τελευταίου θρανίου (Νικολαΐδου, 2012). Έτσι κι αλλιώς, ο εκπαιδευτικός δεν επιθυμεί την αυστηρή ή την αρνητική κριτική και τη βαθμολόγηση κειμένων. Αντιθέτως, επιδιώκει την δημιουργική αξιοποίηση των λαθών και εδώ βρίσκεται η διαφορά στην αντιμετώπιση του «λάθους» στη Δημιουργική Γραφή και στα άλλα γνωστικά αντικείμενα του Αναλυτικού Προγράμματος του σχολείου. Ο μαθητής όχι μόνο έχει δικαίωμα στο λάθος, αλλά αυτό είναι που κάνει ακόμα πιο ενδιαφέρουσα τη «λογοτεχνική» γραφή του. Το λάθος στη Δημιουργική Γραφή πολλές φορές είναι η μόνη οδός για τον σωστό προορισμό (Ασημακοπούλου, 2019). Όπως σημειώνει και ο Τζάνι Ροντάρι (2003) «Δεν είναι κάτι καινούριο, ότι από ένα λάθος μπορεί να γεννηθεί μια ιστορία».

Τέλος, σκοπός της διδασκαλίας της Δημιουργικής Γραφής, πέρα από την παραγωγή λόγου με παιγνιώδη τρόπο, είναι και η διαμόρφωση πιο υποψιασμένων και συστηματικών αναγνωστών. Οι μαθητές δέχονται ποικίλα αναγνωστικά ερεθίσματα και η ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων τους μπει στον κόσμο της γραφής. Άλλωστε, είναι ευρέως διαδεδομένη η άποψη, πως απαραίτητη προϋπόθεση για τη μύηση στη γραφή είναι η ανάγνωση λογοτεχνικών έργων. Δεν υφίσταται συγγραφή χωρίς διάβασμα, αφού η Δημιουργική Γραφή αντικρίζεται με τη φιλαναγνωσία (Νικολαΐδου, 2016).

Λογοτεχνική Ανάγνωση και Δημιουργική Γραφή

Η συστηματική ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων αποτελεί διαδικασία μύησης στη γραφή. Τα ποιήματα και τα μυθιστορήματα ενισχύουν την επιθυμία μας να γράψουμε. Μια αφήγηση, με τη δύναμη της φαντασίας, επηρεάζει ένα παιδί-αναγνώστη. Το παιδί ταυτίζεται ή υποδύεται τον ρόλο ενός φανταστικού ήρωα, μεταφέροντας έτσι στην πραγματικότητα μια λεκτική ψευδαίσθηση. Με κίνητρο την αφήγηση, εισχωρεί στην πλοκή, αποβλέποντας στη δημιουργία

φανταστικών κόσμων και διεισδύει μέσα τους, όχι μόνο με το παιχνίδι, αλλά και με το γράψιμο (Γρόσδος, 2015β). Βέβαια, δεν είναι αρκετή η ανάγνωση κειμένων, δεν φτάνει μόνο να διαβάζουμε, αλλά να «συνομιλούμε» με το κείμενο. Ο Sorin (2005: 68) θίγει το ζήτημα της διάκρισης ανάμεσα στη λογοτεχνική ανάγνωση και την ανάγνωση λογοτεχνικών έργων. Στη λογοτεχνική ανάγνωση, η οποία θυμίζει πολύ το παιχνίδι, η λογοτεχνική αξία του κειμένου, δεν βρίσκεται μόνο στο ίδιο το έργο, αλλά και στη δραστηριοποίηση του αναγνώστη. Η θεώρηση αυτή αναγνωρίζει τον ρόλο του αναγνώστη στην επεξεργασία του νοήματος. Η ανάπτυξη της δημιουργικής διδασκαλίας με στόχο την ανάπτυξη της δημιουργικής λογοτεχνικής φωνής των μαθητών εκκινεί από την άποψη πως ο αναγνώστης θεωρείται νοηματοδότης και συνδημιουργός του κειμένου (Rosenblatt, 1978, Καλογήρου και Λαλαγιάννη, 2005).

Έτσι λοιπόν, μέσα από τη δημιουργική ανάγνωση ο αναγνώστης αφήνει τις εμπειρίες του να εισβάλλουν στο κείμενο και παράλληλα, από την πλευρά του συγγραφέα, μιμείται πρακτικές και τεχνικές, ανοίγοντας τον δικό του δρόμο στη συγγραφή και ανακαλύπτοντας τους δικούς του τρόπους γραφής. Αυτό που έχει σημασία, δεν είναι μόνο τι θα αποκομίσει ο αναγνώστης (efferent reading), αλλά και η δημιουργία μιας προσωπικής σχέσης διαρκούς αλληλεπίδρασης με το κείμενο, μέσα στην οποία θα αναπτύξει σημασίες και έννοιες και θα «ξαναγράψει» το κείμενο (aesthetic reading) (Rosenblatt, 1999). Σε αυτό θα τον βοηθήσει πολύ και ο εκπαιδευτικός, ο οποίος πρέπει να έχει αναγνωστική σκευή. Να διαλέξει δηλαδή από τον πλούτο των λογοτεχνικών κειμένων, εκείνα που θεωρεί πως θα διεγείρουν την φαντασία και τη γλωσσική επινοητικότητα των μαθητών του ή εκείνα που αγγίζουν την ανθρώπινη εμπειρία, ώστε να κινητοποιήσει το αναγνωστικό ενδιαφέρον της ηλικιακής ομάδας, στην οποία απευθύνεται.

Τα μαθήματα Δημιουργικής Γραφής δεν έχουν ως μοναδικό στόχο οι μαθητές να γίνουν καλύτεροι συγγραφείς, αλλά κυρίως να εξελιχθούν σε καλύτερους αναγνώστες της ποίησης, της μυθιστοριογραφίας ή της μη μυθοπλαστικής λογοτεχνίας και της παιδικής λογοτεχνίας (Γρόσδος, 2015β). Όταν μια λογοτεχνική ανάγνωση ακολουθείται από μια πράξη Δημιουργικής Γραφής, η λογοτεχνία αντιμετωπίζεται ως πράξη επικοινωνίας. Είναι η πλευρά της λογοτεχνίας και ειδικότερα της λογοτεχνίας που απευθύνεται σε παιδιά είναι η λογοτεχνία που δημιουργείται από τα ίδια τα παιδιά. Η προσπάθεια να αποτελέσει το λογοτεχνικό κείμενο έμπνευση λογοτεχνικής γραφής για τα παιδιά, δεν μετατρέπει μονάχα τον μαθητή σε μικρό λογοτέχνη, αλλά την ίδια στιγμή τον μπει σε μια διαδικασία που σταδιακά τον καθιστά επαρκέστερο και ωριμότερο αναγνώστη (Παπαντωνάκης & Κωτόπουλος, 2011).

Η λειτουργία ενός εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής

Στη διδακτική της Δημιουργικής Γραφής κυρίαρχη θέση κατέχει η έννοια της αλληλεπίδρασης. Το εργαστήρι Δημιουργικής Γραφής για παιδιά λειτουργεί παραγωγικά μέσα στην τάξη, καθώς ενθαρρύνει τους συμμετέχοντες στο γράψιμο και παράλληλα λειτουργεί ως εργαστήρι κατανόησης (ανατροφοδότησης), καθώς οι συμμετέχοντες βοηθούν ο ένας τον άλλο να αναδιαμορφώσουν τα κείμενά τους (Morley, 2007). Ανατροφοδοτικές διαδικασίες μπορούν να αποτελούν ο καταιγισμός ιδεών (brainstorming), ο διάλογος, όπου οι συμμετέχοντες εκφράζουν τις απόψεις και τα συναισθήματά τους με το άκουσμα του κειμένου, αλλά και η επεξεργασία σε μικρές ομάδες. Απαραίτητη προϋπόθεση για τη λειτουργία του σχολικού εργαστηρίου είναι το θετικό ψυχολογικό κλίμα στην τάξη. Το γράψιμο είναι μια επίπονη διαδικασία και συγχρόνως απολαυστική. Η δημιουργία, όμως, ατμόσφαιρας συγγραφής και δημιουργικού περιβάλλοντος κάνει το παιδί να αισθάνεται ασφαλές και ελεύθερο να εκφράσει τα συναισθήματά του απέναντι στα προσφερόμενα ερεθίσματα (Γρόσδος, 2015_α).

Η Δημιουργική Γραφή δεν μπορεί να δράσει αποκλειστικά στο πλαίσιο μετωπικής διδασκαλίας, αλλά κυρίως σε επίπεδο ομαδο-συνεργατικής διδασκαλίας και μάθησης. Η σχολική τάξη μπορεί να αξιοποιήσει την εμπειρία συγκεκριμένων εργαστηρίων Δημιουργικής Γραφής, με την ποικιλία της διδακτικής μεθοδολογίας να κυμαίνεται από τη μετωπική διδασκαλία και την ατομική ανάγνωση, μέχρι τις πιο σύνθετες και ομαδικές εργασίες με συζήτηση και έλεγχο από την ίδια την ομάδα, ώστε να υπάρξει ανατροφοδότηση και αναστοχασμός, όπως ειπώθηκε και πιο πάνω (Νικολαΐδου, 2012).

Οι μαθητές πρέπει να μάθουν να σχολιάζουν και να εκφράζουν τη γνώμη τους για λογοτεχνικά κείμενα ή για τα κείμενα που παράγονται από τους συμμαθητές τους μέσα στην τάξη. Επιπλέον, να ακούνε προσεκτικά την ανατροφοδότηση για τα δικά τους κείμενα και μέσω αυτής, να τα αναθεωρούν. Πρέπει να εργάζονται ατομικά, ένας προς έναν με τον διδάσκοντα, αλλά και να συνεργάζονται σε ομάδες και στην ολομέλεια της τάξης. Διδάσκοντες και μαθητές δεν πρέπει να επικεντρώνονται μόνο στο συγγραφικό αποτέλεσμα, αλλά στην ίδια τη συγγραφική διαδικασία, στους συντελεστές που ενισχύουν τη δημιουργικότητα στους μαθητές, στα αναγνωστικά ή οποιαδήποτε άλλα ερεθίσματα αποτελούν έμπνευση για τη συγγραφή, στο ειδικότερο ή γενικότερο πλαίσιο, στο οποίο πραγματοποιείται η συγγραφική διαδικασία και στις αφηγηματικές επιλογές των μαθητών που είχαν σαν αποτέλεσμα το συγκεκριμένο παραγόμενο κείμενο (Κιοσσές, 2013).

Η πιο σπουδαία προσφορά των εργαστηρίων Δημιουργικής Γραφής είναι η πρακτική άσκηση και η ενασχόληση των μαθητών και των σπουδαστών με τη γλώσσα και τη γραφή. Κάποιοι από αυτούς θα γίνουν συγγραφείς και θα αφιερωθούν σε αυτό, συνειδητοποιώντας πως ο συγγραφέας έχει την υποχρέωση να ενημερώνεται, να εξασκείται και να δοκιμάζεται καθημερινά. Αλλά και για όσους δεν θα γίνουν, ο σωστός τρόπος γραφής και λόγου πάντα θα τους ωφελεί σε ό,τι και αν κάνουν στη ζωή τους (Κωτόπουλος, 2012). Ο Oliver (2001:xxiii) μετά την εμπειρία που αποκόμισε από την υλοποίηση πολλών εργαστηρίων Δημιουργικής Γραφής σε σχολεία της Αμερικής καταλήγει στο συμπέρασμα, πως όλα τα παιδιά έχουν την ικανότητα να εκφραστούν και να προκαλέσουν εντύπωση με το αποτέλεσμα της εργασίας τους. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο ο δάσκαλος πρέπει να παρέχει τα κατάλληλα κίνητρα και εργαλεία (όπ. αναφ. στο Βακάλη κ. συν., 2013: 65).

Ο ρόλος του διδάσκοντα στο εργαστήρι Δημιουργική Γραφή

Από την πλευρά του διδάσκοντα, η ενασχόληση με τη Δημιουργική Γραφή έχει ως βασική προϋπόθεση τη ριζική αναθεώρηση των σχέσεων εξουσίας που καθορίζουν τη μαθησιακή διαδικασία γενικότερα και τη διδακτική προσέγγιση της λογοτεχνίας, ειδικότερα. Η αυθεντία του δασκάλου, αλλά και το ίδιο το λογοτεχνικό κείμενο, χάνουν εξίσου, μεγάλο τμήμα της παραδοσιακής πρωτοκαθεδρίας τους λόγω του μαθητή-αναγνώστη-δημιουργού. Πραγματοποιείται δηλαδή μια μετατόπιση του κύρους από τον διδάσκοντα στην αναγνωστική-συγγραφική ομάδα του εργαστηρίου. Ο διδάσκων έχει την υποχρέωση να δώσει στους μαθητές να καταλάβουν αυτή την μετατόπιση, να ενισχύσει την αυτοπεποίθησή τους και να τους βοηθήσει να πειραματιστούν στη δημιουργική διαδικασία. Φυσικά, εξακολουθεί να έχει τον έλεγχο όλης της διαδικασίας του μαθήματος και την ανώτερη κριτική προοπτική στα παραγόμενα κείμενα των μαθητών (Κιοσσές, 2013).

Ο διδάσκων αποτελεί την κινητήρια δύναμη στο μαθησιακό περιβάλλον και λειτουργεί ως συνδιαμορφωτής. Επεμβαίνει προκειμένου να επιλύσει προβλήματα και διαφωνίες που προκύπτουν κατά την εκπαιδευτική διαδικασία χωρίς να προσβάλλει κανέναν. Ως ειδικός προσφέρει στην ομάδα εξειδικευμένες γνώσεις ενός επιστημονικού αντικειμένου και δρα δημιουργικά και με σεβασμό στη δημιουργικότητα των μαθητών του. Είναι πάντα μέλος της ομάδας και την ίδια στιγμή «ακροατήριο», ένας αξιολογητής έξω από την ομάδα. Είναι πολύ ωραίο και ενθαρρυντικό όταν συμμετέχει και εκείνος στη διαδικασία γράφοντας μαζί με τους μαθητές του, γιατί με αυτόν τον τρόπο δείχνει ότι τους συναισθάνεται και εκτίθεται στην κρίση

τους, χωρίς φόβο. Επιπλέον, είναι απαραίτητο να «κυκλοφορεί» μέσα στην τάξη και να αλληλεπιδρά με τα παιδιά. Να διαβάζει και να παρεμβαίνει για συμβουλές όπου χρειάζεται κατά τη διαδικασία της γραφής, εμπνυχώνοντας έτσι τους ασκούμενους (Χλωπτσιούδης, 2019).

Η έρευνα της Anna Leahy κατέληξε στο συμπέρασμα πως τα δύο πιο διαδεδομένα χαρακτηριστικά που έχουν οι διδάσκοντες της Δημιουργικής Γραφής είναι η φιλικότητα και το ενδιαφέρον. Οι διδάσκοντες τις περισσότερες φορές δημιουργούν μια τέτοια ατμόσφαιρα, που κάνουν τους γράφοντες να αισθάνονται όμορφα και άνετα στο εργαστήριο, για να εξασφαλίσουν οι ίδιοι θετική αξιολόγηση. Δυστυχώς όμως, η διόρθωση των κειμένων των μαθητών είναι απαραίτητη. Η Anna Leahy συστήνει να χρησιμοποιείται ένας παιδαγωγικός τρόπος, ο οποίος θα εστιάζει στο κείμενο και τις τεχνικές γραφής, χωρίς να θίγεται η αυτοεκτίμηση των συμμετεχόντων (Αναγνώστου, 2018). Έτσι, ο εκπαιδευτικός ως διαχειριστής της ομάδας και εμπειρότερος αναγνώστης δεν ορίζει με απόλυτο τρόπο το «σωστό» ή το «λάθος». Μπορεί να καθοδηγήσει, να προτείνει βελτιώσεις και να συμβουλευσει, χωρίς όμως να καταδειξει τα «σφάλματα» ή τις «αστοχίες» του μαθητή, όπως συνηθίζεται παραδοσιακά σε μια αξιολόγηση. Συνεπώς, δεν σχολιάζει τα κείμενα των μαθητών χρησιμοποιώντας μόνο λογοτεχνικούς-φιλολογικούς όρους ανάλυσης, αλλά τα συνδέει με συναισθήματα, μνήμες, εμπειρίες και βιώματα, βοηθώντας έτσι τους μαθητές να καταθέσουν τα συναισθήματά τους με λόγο ποιητικό και λογοτεχνικό (Κιοσσές, 2013).

Ο διδάσκων, σύμφωνα με τον Vygotsky (2000), είναι διαμεσολαβητής, υποκινητής στη μάθηση, συνθήκη απαραίτητη για την πραγματοποίηση μιας επιτυχημένης διδασκαλίας του λογοτεχνικού μαθήματος (Παπαντωνάκης & Κωτόπουλος, 2011). Λειτουργεί περισσότερο σαν εμπνυχωτής, αφού στόχος είναι η ανάπτυξη της δημιουργικότητας των μαθητών. Τοποθετεί στον πυρήνα της προσοχής του τους εκπαιδευόμενους, τους βοηθάει να αποτυπώνουν αυτά που αισθάνονται χωρίς να προβάλλει ως απαραίτητη τη δική του -υποκειμενική- καλλιτεχνική άποψη. Προτείνει λύσεις όταν οι ανάγκες το απαιτούν και κάνει σχόλια για την εξέλιξη της ομάδας ως αντικειμενικός παρατηρητής. Ο καλός του λόγος είναι πολύ σημαντικός και απαραίτητος, όπως και η αποδοχή κάθε παραγόμενου κειμένου, αφού δημιουργικό είναι κάθε κείμενο που προέρχεται από το μέσα του εκπαιδευόμενου, που με ποιητικό λόγο εκφράζει τις ανάγκες και τα θέλω του. Με θετική διάθεση προτείνει βελτιώσεις σε τεχνικά ή υφολογικά θέματα και οι προτάσεις του αφορούν όλους τους συμμετέχοντες ενισχύοντας και τη δική τους κριτική ματιά (Χλωπτσιούδης, 2019).

Στις δραστηριότητες της Δημιουργικής Γραφής ο διδάσκων είναι πρώτα από όλα αναγνώστης και επιμελητής και σε καμία περίπτωση παντογνώστης διορθωτής των μαθητικών κειμένων. Έτσι κι αλλιώς κάτι τέτοιο θα υπονόμει την ελευθεριακή σχέση, που θεωρείται απαρχή της συγγραφικής πράξης. Παράλληλα, έχει τον ρόλο του καθοδηγητή στο εργαστήριο της τάξης. Προτείνει εναλλακτικές συγγραφικές εκδοχές, λύνει απορίες, διεγείρει το ενδιαφέρον και εξάπτει τη φαντασία των μαθητών με τις ερεθιστικές και παιγνιώδεις ερωτήσεις που κάνει. Επίσης, ενθαρρύνει τη συγγραφή και σέβεται τη συγγραφική αμηχανία των μαθητών (Νικολαΐδου, 2016). Μέσα από το εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής επιδιώκεται να κατανοήσουν οι εκπαιδευόμενοι τους μηχανισμούς αποκωδικοποίησης των κειμένων/ ποιημάτων αναφοράς και να οδηγηθούν μέσω της ενθάρρυνση στη γραφή στην αποδόμησή τους (Χλωπτσιούδης, 2019).

Οι πρακτικές δυσκολίες σε ένα εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής

Η οργάνωση και λειτουργία ενός εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής στο Δημοτικό Σχολείο δεν είναι κάτι απλό. Υπάρχουν αρκετές αντικειμενικές δυσκολίες που πρέπει να ξεπεραστούν. Πρώτα από όλα, διδάσκοντες και μαθητές την ώρα των δραστηριοτήτων της Δημιουργικής Γραφής οφείλουν να ανταλλάξουν ρόλους. Το μάθημα πρέπει να γίνει περισσότερο μαθητοκεντρικό και βιωματικό. Ο διδάσκων να μην είναι πλέον το κυρίαρχο υποκείμενο, αλλά να λειτουργεί περισσότερο επικουρικά, καθιστώντας τους μαθητές πρωταγωνιστές της μαθησιακής διαδικασίας. Αυτό βέβαια είναι κάτι αρκετά δύσκολο, καθώς στο δασκαλοκεντρικό εκπαιδευτικό σύστημα που επικρατεί, η προσπάθεια του μαθητή να διεκδικήσει κομμάτι αυτής της εξουσίας μπορεί να διαταράξει ριζικά το κυρίαρχο παιδαγωγικό οικοδόμημα. Έπειτα, μία άλλη δυσκολία που πρέπει να αντιμετωπιστεί εξ αρχής και που υπάρχει σε όλα τα γλωσσικά μαθήματα είναι η απροθυμία των μαθητών να αλλάξουν τα κείμενά τους. Θα πρέπει να γίνει κατανοητό στους μαθητές πως το λογοτεχνικό κείμενο δεν είναι μια τέλεια, ολοκληρωμένη σύνθεση στο μυαλό μιας καλλιτεχνικής διάνοιας. Οι μαθητές θα πρέπει να αναμετρηθούν με το λογοτεχνικό κείμενο, να το αμφισβητήσουν και να το τροποποιήσουν, απολαμβάνοντας κυρίως την ίδια τη συγγραφική διαδικασία και όχι το τελικό προϊόν (Κιοσσές, 2013).

Επιπροσθέτως, ο διδάσκων πρέπει να διαχειριστεί το διαφορετικό μαθησιακό προφίλ των παιδιών. Υπάρχουν μαθητές με πλούσια ερεθίσματα που γνωρίζουν και έχουν κατανοήσει πλήρως το νόημα πάρα πολλών λέξεων, που έχουν ακούσει πολλά παραμύθια με δράκους και

πριγκίπισσες και που έχουν διαβάσει λογοτεχνικά βιβλία. Αυτά τα παιδιά αντιμετωπίζουν τα κείμενα ή κάθε συνομιλία με εντελώς διαφορετικό τρόπο, από τα παιδιά που έχουν μεγαλώσει σε ένα φτωχό γλωσσικό περιβάλλον (Παπαντωνάκης & Κωτόπουλος, 2011). Παρόλα αυτά, η αφύπνιση της δημιουργικότητας, φέρνει προ εκπλήξεων τους διδάσκοντες, ιδιαίτερα όταν οι μαθητές ενεργούν ελεύθερα, απαλλαγμένοι από βαθμούς και αξιολογήσεις, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της Δημιουργικής Γραφής. Εδώ ο διδάσκων πρέπει να ξεχάσει αυτά που εφαρμόζει στα άλλα γνωστικά αντικείμενα, να αγκαλιάσει τα γλωσσικά λάθη των μαθητών και να τα χρησιμοποιήσει εποικοδομητικά, για να ενθαρρύνει τη λογοτεχνική γραφή τους.

Τέλος, δυσκολίες στη λειτουργία των εργαστηρίων προκύπτουν και λόγω της διάταξης του ωρολογίου προγράμματος. Ένα εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής είναι ωφέλιμο και αποδοτικό για τους μαθητές, όταν είναι οργανωμένο πάνω σε μια λογική δίωρων ή τριώρων μαθημάτων την εβδομάδα. Για παράδειγμα, τα παιδιά εξοικειώνονται και εξασκούνται καλύτερα με τη συγγραφή ασκήσεων και με τα επιμέρους στοιχεία που πρέπει να προσέξουν, όταν αυτά υλοποιούνται στη βάση ενός εκπαιδευτικού δίωρου προγράμματος απλωμένου σε όλο το σχολικό έτος. Αν αυτό λειτουργεί περιστασιακά, οι μαθητές δεν θα μπορέσουν να αφομοιώσουν τις αρχές της συγγραφής και δεν θα μπορέσουν να εξελιχθούν ούτε ως αναγνώστες, αλλά ούτε ως συγγραφείς. Βέβαια, δεν είναι καθόλου εύκολη υπόθεση για τον εκπαιδευτικό να εντάξει το εργαστήριο στον εβδομαδιαίο προγραμματισμό του δεδομένης της μεγάλης ύλης που πρέπει να καλύψει στα υπόλοιπα γνωστικά αντικείμενα και του χρονικού περιορισμού που υπάρχει (Χλωπτσιούδης, 2019).

Β' ΜΕΡΟΣ: ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Προτάσεις δραστηριοτήτων Δημιουργικής

Γραφής

Η Δημιουργική Γραφή, ως διαδικασία γένεσης ιδεών στο στάδιο πριν από τη συγγραφή του κειμένου, δεν αποτελεί αυτοματοποιημένη ικανότητα έμπνευσης, αλλά προϋποθέτει, σύμφωνα με τον Γρόσδο (2015), ισχυρό ερέθισμα (βίωση ενός γεγονότος, ανάγνωση ενός κειμένου, θέαση μιας εικόνας κ.ά.). Τα λογοτεχνικά κείμενα-αποσπάσματα των σχολικών βιβλίων λειτουργούν ως αφετηρία τόσο για αναγνωστικές προεκτάσεις όσο και για την εξοικείωση με συγκεκριμένα συγγραφικά είδη ή τεχνικές και τη συγγραφή από τους μαθητές ποιημάτων ή πεζών με βάση τους κανόνες που αφομοίωσαν (Τανίδου, 2018). Με βάση αυτό το σκεπτικό, οι 109 ασκήσεις Δημιουργικής Γραφής που ακολουθούν στο επόμενο κεφάλαιο βασίζονται στην ανάγνωση και επεξεργασία ενός αφηγήματος, ενός ποιήματος, ακόμα και μιας εικόνας, που περιλαμβάνονται στα σχολικά βιβλία της Γλώσσας της Β' Δημοτικού.

Οι ασκήσεις Δημιουργικής Γραφής που προτείνονται μπορούν να ονομαστούν δραστηριότητες, οι οποίες ζητούν *κείμενα μέσα στο κείμενο*. Πιο συγκεκριμένα στηρίζονται στα διδασκόμενα κείμενα και ζητούν από τον μαθητή και τη μαθήτριά να διαδράσει με αυτά με ευφάνταστο και δημιουργικό τρόπο. Έτσι, οι μαθητές μετασχηματίζουν κείμενα, συντάσσουν αφηγηματικά ή περιγραφικά κείμενα και ποιήματα, δημιουργούν κόμικς, επινοούν φανταστικές ιστορίες, δραματοποιούν διαλόγους ή όποιες σκηνές τους ζητηθεί, γράφουν ακροστιχίδες, λίμερικ, χαϊκού. Επιπλέον, οι μαθητές αξιοποιούν τις Νέες Τεχνολογίες σε αρκετές δραστηριότητες, προσεγγίζουν ζωγραφικά πολλές από αυτές, συνεργάζονται με τους συμμαθητές τους και μοιράζονται-επικοινωνούν τα έργα τους στην ολομέλεια της τάξης.

Πρόκειται για ένα σύνολο δημιουργικών δραστηριοτήτων που ενθαρρύνουν τη γλωσσική εκπαίδευση, βάσει και των επιδιωκόμενων στόχων του ΑΠΣ για τη Β' Τάξη. Οι δραστηριότητες βασίζονται στην υφιστάμενη διδακτέα ύλη της τάξης και αναφέρονται στο Βιβλίο του Μαθητή και στο Τετράδιο Εργασιών. Όλες οι προτεινόμενες δραστηριότητες συνοδεύονται από τη στοχοθεσία, σύμφωνα με το ισχύον Α.Π. και το νέο Πρόγραμμα Σπουδών για τη Γλώσσα της Β' Δημοτικού.

Προτεινόμενες δημιουργικές δραστηριότητες βασισμένες στα κείμενα του Βιβλίου του Μαθητή και του Τετραδίου Εργασιών

1^η Διδακτική Ενότητα – Στον δρόμο για το σχολείο

Είδος κειμένου και είδος λόγου της ενότητας:

❖ Γραπτά μηνύματα του περιβάλλοντος

1. «Τα φύλλα» - Φιλίτσα Χατζηγάννα

- Συνδέοντας τα Εικαστικά με τη Γλώσσα, γλωσσικοί στόχοι είναι να συντάξουν οι μαθητές απλές προτάσεις πλήρους νοήματος στον γραπτό λόγο (νέο Π.Σ. 2021:54), καθώς και να αποκτήσουν εμπιστοσύνη στο προσωπικό τους γράψιμο με τον δικό του πρωτότυπο τρόπο (Α.Π. 2003:16).
- Στόχος που προκύπτει από την έννοια της Δημιουργικής Γραφής είναι η μετατροπή εικόνας σε γραπτή αφήγηση και μετατροπή ενός κειμένου σε άλλο είδος αφήγησης (ποίηση μέσα από εικόνες). Επίσης, οι μαθητές να απολαύσουν αισθητικά το κείμενο και να το συνδέσουν με άλλα είδη τέχνης (νέο Π.Σ. 2021:57).

Με αφορμή την εικόνα που συνοδεύει το ποίημα και χωρισμένοι σε ομάδες (ομαδοσυνεργατικά) γράψτε σε λίγες προτάσεις μια ιστορία, που να ταιριάζει σε αυτή. Έπειτα, διαβάστε το ποίημα και αποδώστε ζωγραφικά όλες τις εικόνες του.

2. «Δε μ' ακούς;» - Μάρω Λοϊζου

- Οι μαθητές να μάθουν να γράφουν ακροστιχίδες με την παιγνιώδη διάθεσή τους. Ακόμα, να παράγουν απλούς ποιητικούς στίχους (νέο Π.Σ. 2021:57) (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).
- Συνδέοντας τις ΤΠΕ με τη Γλώσσα, οι μαθητές να (ανα)γνωρίσουν τη σημασία των λέξεων του βασικού λεξιλογίου κάθε ενότητας, αναζητώντας τις λέξεις σε ηλεκτρονικά λεξικά (νέο Π.Σ. 2021:55). Επιπλέον, να χρησιμοποιήσουν γραπτά και προφορικά τις νέες έννοιες-λέξεις που έμαθαν, διευρύνοντας τόσο το παθητικό, όσο και το ενεργητικό τους λεξιλόγιο (Α.Π. 2003:32) (γλωσσικοί στόχοι).

Διαβάστε το ποίημα και αφού έχετε κατανοήσει τη σημασία όλων των λέξεων, χρησιμοποιώντας τα [λεξικά της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα](#) με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού για τις άγνωστες λέξεις, γράψτε μια

ακροστιχίδα για το φθινόπωρο. Όσον αφορά στο περιεχόμενο, οι λέξεις ή φράσεις να είναι σχετικές με το νόημα της ακροστοιχισμένης λέξης.

3. «Το κυλιόμενο πεζοδρόμιο» - Τζιάνι Ροντάρι

- Στόχοι που αφορούν τη γλωσσική γνώση των μαθητών είναι να σχηματίσουν ρηματικούς τύπους α΄ συζυγίας και β΄ συζυγίας στο παρόν και να τους συνδέσουν με επιρρήματα (νέο Π.Σ. 2021:51), όπως και να σχολιάσουν τα γραπτά κείμενα των συμμαθητών τους (Α.Π. 2003:26).
- Στόχος που αφορά τη Δημιουργική Γραφή είναι οι μαθητές να μάθουν να αφηγούνται πραγματικές και φανταστικές καταστάσεις και παράλληλα να τις δομήσουν σε κείμενο. Επιπροσθέτως, να εικονογραφήσουν τα αφηγηματικά κείμενα που συντάσσουν (νέο Π.Σ. 2021:27-28).

Φανταστείτε πως το κυλιόμενο πεζοδρόμιο περνά έξω από το σπίτι σας και σας πηγαίνει μέχρι την πόρτα του σχολείου. Γράψτε ένα κείμενο για αυτά που βλέπετε στη διαδρομή από την αρχή μέχρι το τέλος (προσδιορίζοντας πού βρίσκεται το καθένα) και φτιάξτε μια αντιπροσωπευτική ζωγραφιά.

4. «Ο σιδηρόδρομος» - Βασίλης Ρώτας

- Πρόκειται για μια παιγνιώδη μετατροπή κειμένου. Στόχος της συγκεκριμένης δραστηριότητας είναι να εξοικειωθεί ο μαθητής με το μορφοποιημένο ποίημα, το οποίο με την απεικόνισή του καθρεφτίζει και το περιεχόμενό του· κάτι πολύ δημιουργικό, που αρέσει ιδιαίτερα στα μικρά παιδιά. Εκτός από αυτό, ο μαθητής να συνδέσει το κείμενο με άλλα είδη τέχνης (νέο Π.Σ. 2021:57) (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).
- Συνδέοντας τις ΤΠΕ με τη Γλώσσα, στόχοι γλωσσικοί είναι να αντλήσουν οι μαθητές πληροφορίες από την ακρόαση ποικίλων κειμένων (νέο Π.Σ. 2021:44), αλλά και να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους (Α.Π. 2003:32).

Αναζητήστε στο διαδίκτυο πληροφορίες για τον σιδηρόδρομο, με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού και συζητήστε όλοι μαζί σχετικά με το θέμα. Έπειτα, προσπαθήστε να σχεδιάσετε ένα καλλιγράφημα σιδηρόδρομου δουλεύοντας σε ομάδες (ομαδοσυνεργατικά) και γεμίστε το με λέξεις που σας εντυπωσίασαν από το ποίημα και από το διαδίκτυο. Παρουσιάστε τα στην τάξη.

2^η Διδακτική Ενότητα – Με το «σεις» και με το «σας»

Είδος κειμένου και είδος λόγου της ενότητας:

❖ Διαλογικά κείμενα

5. «Η Σερενάτα για το Κανταδοχώρι» - Μάρω Θεοδωράκη

- Με τη δραστηριότητα αυτή επιτυγχάνονται οι εξής γλωσσικοί στόχοι: Οι μαθητές να χρησιμοποιήσουν τον πληθυντικό ευγενείας, καθώς και φράσεις ευγενείας σε προσχεδιασμένους διαλόγους με μεγαλύτερους (νέο Π.Σ. 2021:54). Επιπλέον, να προσαρμόσουν τα λεγόμενά τους και όλη τη συμπεριφορά τους σε δραματοποιήσεις (Α.Π. 2003:15).
- Οι μαθητές να αναλάβουν θεατρικούς ρόλους (νέο Π.Σ. 2021:26) και να μάθουν να στήνουν στην πράξη διαλόγους (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Με αφορμή τον διάλογο του κυρίου Προεδράκη με τη Σερενάτα, γράψτε τώρα τον δικό σας διάλογο ανάμεσα σε εσάς και τον Διευθυντή του σχολείου, από τον οποίο θα ζητάτε να πραγματοποιήσει το όνειρό σας, που είναι ένα κλειστό γυμναστήριο στον χώρο του σχολείου. Διαλέξτε έναν συμμαθητή σας, αποφασίστε ποιον ρόλο θα υποδυθεί ο καθένας και γράψτε από κοινού τους διαλόγους. Στο τέλος, ανά ζεύγη να δραματοποιήσετε τη σκηνή στην τάξη.

6. «Πρωινό άστρο» - Γιάννης Ρίτσος

- Ως στόχο σε σχέση με τη Δημιουργική Γραφή η άσκηση στοχεύει να ανακαλύψουν οι μαθητές τη δυναμική της γλώσσας, αλλά και να μάθουν να διακρίνουν τα διαφορετικά επίπεδα ύφους, μέσα από την αλλαγή των λέξεων και με τις δυνατότητες που παρέχουν οι Νέες Τεχνολογίες. Ένας άλλος στόχος της Δημιουργικής Γραφής είναι να απολαύσουν οι μαθητές αισθητικά τη λογοτεχνική ανάγνωση (νέο Π.Σ. 2021:32).
- Γλωσσικοί στόχοι: Οι μαθητές να εξοικειωθούν με τον σχηματισμό των υποκοριστικών σε ένα κείμενο (νέο Π.Σ. 2021:56) και να κατανοήσουν τον τρόπο, με τον οποίο χρησιμοποιούν τα γλωσσικά μέσα, για να προκαλέσουν διαφορετικές εντυπώσεις κάθε φορά (Α.Π. 2003:16).

Ξαναγράψτε το ποίημα του Γιάννη Ρίτσου σε δύο διαφορετικές εκδοχές. Στην πρώτη εκδοχή αντικαθιστώντας τις λεξούλες που δείχνουν πως κάτι είναι πιο

μικρό με την απλή λέξη. Στη δεύτερη εκδοχή κάνοντας το ανάποδο, δηλαδή αντικαθιστώντας όποιες λέξεις είναι δυνατόν με λεξούλες, για να δείξετε πως κάτι είναι πιο μικρό (υποκοριστικά). Ηχογραφήστε με το δωρεάν λογισμικό Audacity και την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού δύο συμμαθητές σας να διαβάζουν καθεμιά από τις δύο εκδοχές. Ακούστε τα ηχογραφημένα αποσπάσματα και συγκρίνετε τα δύο κείμενα.

7. «Ο παπαγάλος» - Ζαχαρίας Παπαντωνίου

- Γλωσσικοί στόχοι: Ο μαθητής να ανταποκριθεί σε ένα ερέθισμα ενεργοποιώντας τη φαντασία του (νέο Π.Σ. 2021:45) και να αντιληφθεί τις εναλλακτικές δυνατότητες της γλώσσας σε μορφολογικό επίπεδο (Α.Π. 2003:30).
- Στόχοι Δημιουργικής Γραφής: Ο μαθητής να παραγάγει απλούς ποιητικούς ομοιοκατάληκτους στίχους (νέο Π.Σ. 2021:57) και να έρθει, με παιγνιώδη τρόπο, σε επαφή με τον τρόπο που φτιάχνονται τα κόμικς.

Σκεφτείτε δύο δικούς σας τελευταίους στίχους για το ποίημα, προσπαθώντας να χρησιμοποιήσετε ομοιοκαταληξία. Μπορείτε, για παράδειγμα, να μεταχειριστείτε τις παρακάτω ομοιοκαταληξίες ή όποιες δικές σας φανταστείτε: **καλησπέρα** →μπανιέρα-τοστιέρα-περιστέρα και **ξαφνικά** →αγγλικά-βασικά-μαγικά κ.λπ. Στη συνέχεια, ζωγραφίστε τον παπαγάλο, όπως τον φαντάζεστε και σχεδιάστε φουσαλίδες πάνω από αυτόν γράφοντας εκεί τους στίχους που σκεφτήκατε.

8. «Η σκάλα με τους τόνους»

- Στόχος που προκύπτει από την έννοια της Δημιουργικής Γραφής είναι οι μαθητές να επιλύσουν ασκήσεις φωνολογικής επίγνωσης στον γραπτό λόγο (νέο Π.Σ. 2021:49). Παρομοίως, να εξοικειωθούν με την επιλογή της κατάλληλης λέξης σε ένα κείμενο, προκειμένου να διαμορφώσουν το νόημά του.
- Στόχοι που αφορούν τη γλωσσική καλλιέργεια των μαθητών είναι να χρησιμοποιήσουν τα βασικά σημεία στίξης (Α.Π. 2003:35), καθώς και να μην παραλείψουν τον λεξικό τόνο (νέο Π.Σ. 2021:53).

Με αφορμή το ποιηματάκι για την σκάλα με τους τόνους διαβάστε το ποίημα του Τζιάνι Ροντάρι «Απ' το λάθος ενός τόνου» και προσπαθήστε να συμπληρώσετε τα

κενά με λέξεις που πιστεύετε πως ταιριάζουν και βάζοντας τελείες εκεί που πρέπει.
Έπειτα, ο καθένας το διαβάζει ολοκληρωμένο στην ολομέλεια της τάξης και το συγκρίνετε με τα κείμενα των συμμαθητών σας.

Απ' το λάθος ενός τόνου
περίμεναν στην εκκλησιά
_____ να γίνει ένας πάπας
κι έτσι ν' αρχίσει η λειτουργία

Και εξαιτίας ενός γιώτα
ένα κορίτσι με μπλε ποδιά
άδικα τόσο προσπαθούσε
να κόψει _____ απ' τη μιλιά

Κι ας μη μιλάμε για τα δάκρυα
του _____ πάνω στο κλαδί
που χωρίς τόνο προσπαθούσε
το κούκου-κούκου να μας πει

3^η Διδακτική Ενότητα – Στον κόσμο των κόμικς

Είδος κειμένου και είδος λόγου της ενότητας:

❖ Κόμικς

9. «Ο αστροναύτης» - Γιώργος Σακελλαρίδης

- Συνδέοντας τις ΤΠΕ με τη Γλώσσα, σε αυτή τη δραστηριότητα οι γλωσσικοί στόχοι είναι οι εξής: Ο μαθητής να εξασκηθεί στον μετασχηματισμό κειμένων (Α.Π. 2003:16) και να συντάξει απλές προτάσεις πλήρους νοήματος, θέτοντας ως πυρήνα το ρήμα και το όνομα (νέο Π.Σ. 2021:54).
- Στόχοι που αφορούν τη Δημιουργική Γραφή είναι να εικονογραφήσουν τα κείμενα που συντάσσουν με εικόνες από το διαδίκτυο (νέο Π.Σ. 2021:49), καθώς και να εξοικειωθούν με τη δημιουργία κόμικς, σύμφωνα και με το ΑΠΣ

για τη Γλώσσα (τα παιδιά παρατηρούν και μαθαίνουν τα χαρακτηριστικά αυτού του κειμενικού είδους στη συγκεκριμένη διδακτική ενότητα).

Εικονογραφήστε το ποίημα με εικόνες που θα βρείτε από το διαδίκτυο και φτιάξτε ένα κόμικς δουλεύοντας σε ομάδες (ομαδοσυνεργατικά). Μέσα σε κάθε μπαλονάκι να γράψετε ελεύθερα, χωρίς ομοιοκαταληξία, τα λόγια του αστροναύτη.

10. «Το σαλιγκάρι»

- Γλωσσικός στόχος είναι να κατανοήσουν το κείμενο που διαβάζει κάποιος στην τάξη μεγαλόφωνα και να αποδώσουν του περιεχόμενο του κειμένου (Α.Π. 2003:22). Επίσης, να συντάξουν απλές προτάσεις πλήρους νοήματος, θέτοντας ως πυρήνα το ρήμα και το όνομα (νέο Π.Σ. 2021:54).
- Στόχος της Δημιουργικής Γραφής είναι να δημιουργήσουν οι μαθητές αφηγηματικά κείμενα υιοθετώντας τα δομικά τους στοιχεία (αρχή-μέση-τέλος, σκηνικό, χαρακτήρες, θέμα-πρόβλημα) (νέο Π.Σ. 2021:48). Ακόμα, να μάθουν να συγγράφουν ιστορίες και να τις τοποθετήσουν στη γραμμή του χρόνου.

Διαβάστε το ποίημα στην τάξη, συζητήστε γι' αυτό και μετασχηματίστε το σε πεζό κείμενο γράφοντας μια ιστορία, που να βασίζεται στο νόημά του. Να χρησιμοποιήσετε τις φράσεις: στην αρχή, στη συνέχεια, στο τέλος και όποιες άλλες δικές σας επιθυμείτε.

11. Ποίημα (χωρίς τίτλο) - Παυλίνα Παμπούδη

- Μέσα από αυτή τη δραστηριότητα οι μαθητές να εικονογραφήσουν με δικές τους ζωγραφιές τα κείμενα που συντάσσουν (εδώ πρόκειται για τίτλο που έγραψαν) (νέο Π.Σ. 2021:27-28). Επιπρόσθετα, να ασκηθούν στη συμπύκνωση κειμένων (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).
- Οι μαθητές και οι μαθήτριες να διαβάσουν σιωπηλά στην τάξη, με στόχο την εξαγωγή νοήματος (νέο Π.Σ. 2021:45) και να αποδώσουν περιληπτικά το περιεχόμενο γραπτών κειμένων (Α.Π. 2003:15) (γλωσσικοί στόχοι).

Σκεφτείτε και γράψτε έναν τίτλο για το ποίημα της Παυλίνας Παμπούδη και συνοδεύστε τον με μια αντίστοιχη ζωγραφιά.

12. «Το ποταμάκι» - Ζαχαρίας Παπαντωνίου

- Οι μαθητές να αναλάβουν θεατρικούς ρόλους (βλ. νέο Π.Σ. 2021:26) και να μάθουν να γράφουν δικά τους ποιήματα (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).
- Οι μαθητές να γράψουν και να ανακοινώσουν στους συμμαθητές τους ή στον δάσκαλο μικρά λεκτικά σύνολα με περιεχόμενο που τους ενδιαφέρει χρησιμοποιώντας τελείες και ερωτηματικό (Α.Π. 2003:26) και να παραγάγουν διαλόγους σε συμβατικό επικοινωνιακό πλαίσιο (νέο Π.Σ. 2021:45) (γλωσσικοί στόχοι).

Γράψτε σε δυάδες με τον διπλανό σας ένα αντίστοιχο ποίημα ξεκινώντας με την ερώτηση: «Από πού είσαι, βρε παιδάκι;» (σαν να ρωτάτε τον εαυτό σας) και χρησιμοποιήστε ομοιοκαταληξία. Στο τέλος, δραματοποιήστε το στην τάξη.

4^η Διδακτική Ενότητα – Ετοιμασίες για το ταξίδι

Είδος κειμένου και είδος λόγου της ενότητας:

- ❖ Κατάλογοι

13. Λίστες – σελ. 36

- Συνδέοντας τις ΤΠΕ με τη Γλώσσα, ο μαθητής να προσεγγίσει το λεξιλόγιο διάφορων θεματικών περιοχών ξεκινώντας από τις πιο εύχρηστες λέξεις και χρησιμοποιώντας βαθμιαία τις περισσότερο ειδικές και κατάλληλες (Α.Π. 2003:32). Επιπλέον, να γνωρίσει τη σειρά των γραμμάτων στην αλφάβητο (νέο Π.Σ. 2021:50) (γλωσσικοί στόχοι).
- Ταυτόχρονα, να δημιουργήσει μια απλή ιστορία ατομικά (νέο Π.Σ. 2021:31-32) και να ασκηθεί στη σύνταξη κειμένου με δοσμένες λέξεις που καλείται να τοποθετήσει σε αυτό, που είναι στόχοι Δημιουργικής Γραφής.

Με αφορμή τις λίστες αναφέρετε λέξεις στην τάξη σχετικές με την προετοιμασία ενός δικού σας ταξιδιού. Με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού τις καταγράφετε μέσω της εφαρμογής Word Art και έτσι δημιουργείται ένα ψηφιακό συννεφολέξο. Διαλέξτε πέντε λέξεις από αυτές και γράψτε μια περιπετειώδη ιστορία για το ταξίδι σας, βάζοντας τις λέξεις που διαλέξατε σε αλφαβητική σειρά μέσα στην ιστορία σας.

14. «Ο φτεροπόδαρος» - Αντρέας Κωνσταντινίδης

- Στόχοι που προκύπτουν από την έννοια της Δημιουργικής Γραφής είναι να εικονογραφήσουν τα παιδιά με δικές τους ζωγραφιές τα αφηγηματικά κείμενα που συντάσσουν (νέο Π.Σ. 2021:49), όπως και να εξασκηθούν στη μεταγραφή ποιήματος σε πεζό, σύμφωνα και με το ΑΠΣ για τη Γλώσσα.
- Συνδέοντας τη Γλώσσα με τα Εικαστικά, γλωσσικοί στόχοι είναι να αποδώσουν οι μαθητές το νόημα κειμένων (Α.Π. 2003:16), καθώς και να εντοπίσουν τα βασικά δομικά χαρακτηριστικά του αφηγηματικού κειμένου (αρχή-μέση-τέλος, σκηνικό, χαρακτήρες, θέμα-πρόβλημα) (νέο Π.Σ. 2021:48).

Να μεταγράψετε το ποίημα σε πεζό, ουσιαστικά γράφοντας την ιστορία του ποιήματος με δικά σας λόγια και να φτιάξετε μια ζωγραφιά, στην οποία θα γράψετε τη λεζάντα: «Όποιος μυαλό δεν έχει έχει πόδια, για να τρέχει».

15. Εικόνες από τα εκπαιδευτικά παιχνίδια «Πινακωτή 1» και «Πινακωτή 2» - σελ. 22

- Στόχοι που αφορούν τη γλωσσική γνώση είναι να εξασκηθούν οι μαθητές στη γραφή και την προφορά συμφωνικών συμπλεγμάτων (νέο Π.Σ. 2021:50), όπως και να χρησιμοποιήσουν κειμενικούς δείκτες για τη σύνδεση φράσεων, παραγράφων και νοηματικών ενοτήτων (Α.Π. 2003:16).
- Στόχος που αφορά τη Δημιουργική Γραφή είναι να δημιουργήσουν, ατομικά, μιας απλή ιστορία (νέο Π.Σ. 2021:31-32). Ακόμα, να παραγάγουν κείμενο με δοσμένο τον τίτλο και επομένως να επιλέξουν εκείνο το λεξιλόγιο που θα ταίριαζε με το νόημα αυτού.

Διαλέξτε έξι από τις λέξεις που υπάρχουν στις εικόνες και γράψτε μια φανταστική ιστορία με τίτλο: «Το σπίτι με το ψηφιδωτό».

16. «Το σκαντζοχοιράκι με τα κατσαρά μαλλιά» - Μαρία Βελετά-Βασιλειάδου

- Τα παιδιά να αποδώσουν ορθά στη γραφή λέξεις και φράσεις που εμφανίζουν φωνογραφημική αναντιστοιχία (νέο Π.Σ. 2021:50) και να χρησιμοποιήσουν σωστά στην ανάγνωση και στη γραφή τα δίψηφα, τα συμπλέγματα και τους συνδυασμούς (Α.Π. 2003:35) (γλωσσικοί στόχοι).
- Τα παιδιά να αναλάβουν θεατρικούς ρόλους (νέο Π.Σ. 2021:26) και να εξοικειωθούν με διασκεδαστικό τρόπο μέσα από το παιχνίδι με τους ήχους και

τα γράμματα, για να αποκτήσουν φωνολογική συνειδητοποίηση – επίγνωση, σύμφωνα και με το ΑΠΣ για τη Γλώσσα (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Ξαναγράψτε τους διαλόγους του κειμένου στην εξής συνθήκη: το ποντικάκι λείπει σωστά το –σ, αλλά μπερδεύει το –ρ και ακούγεται –γ. Στο τέλος, δραματοποιήστε τους σε дуάδες στην τάξη.

5^η Διδακτική Ενότητα – Πάμε για ψώνια;

Είδος κειμένου και είδος λόγου της ενότητας:

❖ Ετικέτες προϊόντων

17. «Η διαφήμιση» - Μαρία Γουμενοπούλου

- Στόχοι που αφορούν τη Δημιουργική Γραφή είναι να παραγάγουν οι μαθητές απλούς ποιητικούς ομοιοκατάληκτους στίχους (νέο Π.Σ. 2021:57), καθώς και να εξοικειωθούν με τη μορφή του ποιήματος στην παραδοσιακή ποίηση, μέσα από το παιχνίδι και τον πειραματισμό με το ίδιο το ποίημα.
- Στόχοι που αφορούν τη γλωσσική καλλιέργεια των μαθητών είναι να κατανοήσουν τις εναλλακτικές δυνατότητες της γλώσσας (Α.Π. 2003:16), καθώς και να ανταποκριθούν σε ένα ερέθισμα ενεργοποιώντας τη φαντασία τους (νέο Π.Σ. 2021:45).

Ξαναγράψτε το ποίημα αλλάζοντας τη σειρά των στροφών, αφαιρώντας ή και προσθέτοντας δικούς σας στίχους, διατηρώντας την ομοιοκαταληξία.

18. «Η κυρα-Καλή και οι δώδεκα μήνες» - Λαϊκό παραμύθι

- Ο μαθητής και η μαθήτρια να έρθουν σε επαφή με την παράδοση του τόπου και τον λαϊκό πολιτισμό (Α.Π. 2003:30) και να σχηματίσουν ρηματικούς τύπους α' και β' συζυγίας στο παρόν ή στο παρελθόν, ανάλογα σε ποιον χρόνο θα γράψουν το παραμύθι (νέο Π.Σ 2021: 51) (γλωσσικοί στόχοι).
- Ταυτόχρονα, να δημιουργήσουν ομαδικά στην τάξη αφηγηματικά κείμενα με τα δομικά τους στοιχεία (νέο Π.Σ. 2021:48) και να εξοικειωθούν στη συγγραφή παραμυθιού, γράφοντας και μαθαίνοντας τις ημέρες της εβδομάδας, που είναι

και στόχος της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Εργαστείτε σε μικρές ομάδες και γράψτε το δικό σας παραμύθι. Φανταστείτε πως η κυρα-Καλή συναντά τις επτά ημέρες της εβδομάδας και μιλά με τα καλύτερα λόγια στην καθεμιά. Στο τέλος, ζωγραφίστε ένα εξώφυλλο που να ταιριάζει στο παραμύθι σας.

19. «Οι μέρες της εβδομάδας» - Θέτη Χορτιάτη

- Στόχοι που αφορούν τη Δημιουργική Γραφή είναι οι μαθητές να επιλύσουν ασκήσεις φωνολογικής επίγνωσης στον γραπτό λόγο (νέο Π.Σ. 2021:49) και να εξασκηθούν με τη χρήση του ποιητικού λόγου, τη διάκριση των στροφών και των στίχων βάσει ομοιοκαταληξίας.
- Γλωσσικοί στόχοι: Οι μαθητές να εξοικειωθούν βιωματικά με τη μορφή και το περιεχόμενο των λογοτεχνικών κειμένων (Α.Π. 2003:30) και να αντιγράψουν με ακρίβεια και σχετική ταχύτητα μικρά κείμενα ευανάγνωστα, τηρώντας τις αποστάσεις ανάμεσα στα γράμματα και τις λέξεις (νέο Π.Σ. 2021:46).

Το ποίημα της Θέτη Χορτιάτη δίνεται στα παιδιά σε φωτοτυπία γραμμένο χωρίς στίχους και στροφές στη ροή του πεζού λόγου. Χωρίστε το σε στροφές και στίχους έτσι ώστε να υπάρχει ομοιοκαταληξία.

Σήμερα Δευτέρα ας πούμε καλημέρα αύριο είναι Τρίτη θα ψάξω μες στο σπίτι να βρω κανένα χάρτη τον μελετώ Τετάρτη Πέμπτη θ' αποφασίσω και θα προγραμματίσω Παρασκευή στον δρόμο κι ο σάκος μου στον ώμο Σάββατο πια δικός μου γη κι ουρανός του κόσμου την Κυριακή πίσω ξανά σβούρα ο καιρός κύκλους γυρνά και πάλι τη Δευτέρα θα πούμε καλημέρα καινούρια εβδομάδα πιο φρέσκια η λιακάδα όμως και με συννεφιά έξω η κακοκεφιά.

20. Παροιμίες – σελ. 50

- Αξιοποιώντας τις ΤΠΕ, στόχοι που αφορούν τη γλωσσική καλλιέργεια των μαθητών είναι να έρθουν σε επαφή με τον λαϊκό πολιτισμό και την παράδοση του τόπου (Α.Π. 2003:30), όπως και να αξιοποιήσουν στοιχεία προφορικής συζήτησης για τη σύνθεση μικρών κειμένων στον γραπτό λόγο (νέο Π.Σ. 2021:46).

- Οι μαθητές να συντάξουν κείμενο, ομαδικά στην τάξη, για πραγματικούς αποδέκτες (νέο Π.Σ. 2021:46). Επίσης, να γνωρίσουν για πρώτη φορά τις παροιμίες και να φτιάξουν τις δικές τους ασυνάρτητες παροιμίες, που προκύπτουν ουσιαστικά από την σύμφυση δύο γνωστών παροιμιών· κάτι πολύ δημιουργικό, που αρέσει στους μικρούς μαθητές (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Χωριστείτε σε ομάδες και αναζητήστε παροιμίες στο διαδίκτυο, για τους μήνες και όχι μόνο, με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού. Συζητήστε για το νόημά τους, γράψτε όσες σας αρέσουν στον πίνακα και έπειτα μεπερδέψτε τες μεταξύ τους (για παράδειγμα, κρατήστε το πρώτο σκέλος και αλλάξτε το δεύτερο από μια άλλη παροιμία) φτιάχνοντας έτσι τις δικές σας παροιμίες. Στο τέλος, να τις καταγράψετε στην εφημερίδα της τάξης σας με τίτλο: «Η δική μας παροιμιοσαλάτα».

21. «Δώδεκα μήνες αθλητές» - Από τον ψηφιακό δίσκο «Εδώ Λιλιπούπολη»

- Γλωσσικοί στόχοι είναι οι μαθητές να εκτιμήσουν και να απολαύσουν αισθητικά καταξιωμένες μορφές λόγου (Α.Π. 2003:15), καθώς και να ανταποκριθούν αυθόρμητα σε ένα ερέθισμα ενεργοποιώντας τη φαντασία τους (νέο Π.Σ. 2021:45).
- Στόχος που αφορά τη Δημιουργική Γραφή είναι να παραγάγουν ποιητικούς ομοιοκατάληκτους στίχους (νέο Π.Σ. 2021:57). Μαζί με αυτό, είναι να δημιουργήσουν ένα τραγούδι, που θα προκύψει από τη συνεργασία όλης της τάξης. Οι μαθητές, μιμούμενοι το τραγούδι πρότυπο, να φτιάξουν το δικό τους εξασκώντας τη φαντασία τους και χρησιμοποιώντας σχετικό λεξιλόγιο βάσει του τίτλου και της αρχής που δίνεται.

Ξαναγράψτε όλοι μαζί το τραγούδι, αυτή τη φορά με τίτλο «Δώδεκα μήνες μαθητές» και αλλάξτε ό,τι θεωρείτε πως χρειάζεται, προκειμένου να ταιριάζει στον νέο του τίτλο. Στο τέλος, να το αναρτήσετε στον διαδικτυακό τόπο του σχολείου σας. Να ξεκινάει έτσι:

Δώδεκα μήνες μαθητές
πηγαίνουν στο σχολείο,
δώδεκα μήνες μαθητές
κάθονται στο θρανίο.

6^η Διδακτική Ενότητα – Είμαστε έτοιμοι;

Είδος κειμένου και είδος λόγου της ενότητας:

- ❖ Μηνύματα
- ❖ Σημειώματα

22. «Στο καλό, χελιδονάκια» - Από το βιβλίο της Γαλάτειας Σουρέλη «Ο αγέρας παίζει φλογέρα»

- Οι μαθητές και οι μαθήτριες να χρησιμοποιήσουν διάφορα είδη λόγου για διάφορους σκοπούς και για διάφορους αποδέκτες (Α.Π. 2003:16). Επιπλέον, να συντάξουν, απλές προτάσεις πλήρους νοήματος, θέτοντας ως πυρήνα το ρήμα και το όνομα (νέο Π.Σ. 2021:54) (γλωσσικοί στόχοι).
- Ταυτόχρονα, να συντάξουν ατομικά, μικρά κείμενα κατάλληλα για την επικοινωνιακή περίσταση (νέο Π.Σ. 2021:46) και να ασκηθούν στον συμπυκνωμένο λόγο μέσα από τις διαφορετικές μορφές-είδη των γραπτών μηνυμάτων συνειδητοποιώντας τη λειτουργικότητά τους, που είναι και στόχος της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Τα χελιδόνια έφυγαν γρήγορα και δεν πρόλαβαν να χαιρετίσουν κανέναν. Γράψτε τρία μηνύματα που αφήνουν για να αποχαιρετίσουν (α) τα παιδιά (β) τα υπόλοιπα ζώα-πουλιά και (γ) τη φύση.

23. «Ο αϊτός και το αηδόνι»

- Αξιοποιώντας τις Νέες Τεχνολογίες, οι μαθητές να δημιουργήσουν πολυτροπικά κείμενα μέσα από εκπαιδευτικούς πόρους ψηφιακής τεχνολογίας (νέο Π.Σ. 2021:49) και να εξασκηθούν στη δημιουργία κόμικς με διασκεδαστικό τρόπο για να ζωντανέψουν το παραμύθι (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).
- Οι μαθητές να γνωρίσουν τις διφθόγγους της νέας ελληνικής και τα ορθογραφικά σημεία που τις συνοδεύουν (νέο Π.Σ. 2021:50), καθώς να εξοικειωθούν και στον μετασχηματισμό κειμένων (Α.Π. 2003:16) (γλωσσικοί στόχοι).

Χωριστείτε σε ομάδες και μετατρέψτε το παραμύθι σε κόμικς με την καθοδήγηση του /της εκπαιδευτικού μέσω του προγράμματος <http://www.pixton.com/gr/>. Στο τέλος, παρουσιάστε τα κόμικς στην ολομέλεια της τάξης.

7^η Διδακτική Ενότητα – Πώς λέμε ΟΧΙ;

Είδος κειμένου και είδος λόγου της ενότητας:

❖ Παραμύθι

24. «Σημαία μας η ειρήνη» - Γιώργος Σακελλαρίδης & «Η σημαϊούλα μου» - Γιάννης Κρόκος

- Η δραστηριότητα στοχεύει να συντάξουν οι μαθητές απλές προτάσεις πλήρους νοήματος, στον γραπτό λόγο, θέτοντας ως πυρήνα το ρήμα και το όνομα (νέο Π.Σ. 2021:54) και να χρησιμοποιήσουν κειμενικούς δείκτες για τη σύνδεση φράσεων, παραγράφων και νοηματικών ενοτήτων (Α.Π. 2003:16) (γλωσσικοί στόχοι).
- Οι μαθητές να ασκηθούν στη σύνταξη κειμένων με δοσμένες λέξεις που καλούνται να τοποθετήσουν σε αυτά. Επιπροσθέτως, να εικονογραφήσουν με εικόνες από το διαδίκτυο τα κείμενα που συντάσσουν (νέο Π.Σ. 2021:49) (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Υπογραμμίστε συνολικά στα δύο ποιήματα έξι λέξεις σχετικές μεταξύ τους και γράψτε ένα κείμενο εμπνεόμενοι από τις λέξεις που υπογραμμίσατε. Στο τέλος, συνοδεύστε το κείμενο σας με εικόνες που θα βρείτε από το διαδίκτυο.

25. «Σαν παραμύθι» - Γαλάτεια Σουρέλη

- Στόχοι που αφορούν τη γλωσσική γνώση των μαθητών είναι να χρησιμοποιήσουν στρατηγικές για την κατανόηση του γραπτού λόγου π.χ. εστιασμένη ανάγνωση για εντοπισμό πληροφοριών ή της γενικής ιδέας (νέο Π.Σ. 2021:46) και να συντάξουν σαφείς περιόδους με υποτακτική σύνδεση και νοηματική συνοχή (Α.Π. 2003:16).
- Στόχος που προκύπτει από την έννοια της Δημιουργικής Γραφής της δραστηριότητας είναι να ασκηθούν οι μαθητές στην περιληπτική απόδοση ενός

εκτενούς αφηγήματος. Εκτός από αυτό, να δημιουργήσουν ατομικά στην τάξη, αφηγηματικά κείμενα υιοθετώντας τα δομικά τους στοιχεία (νέο Π.Σ. 2021:48).

Διαβάστε τη μεγάλη ιστορία για την εθνική γιορτή της 28^{ης} Οκτωβρίου και γράψτε την με δικά σας λόγια και σε μικρότερη έκταση, όπως θα την λέγατε σε έναν φίλο σας που πηγαίνει στο Νηπιαγωγείο. Στο τέλος, φτιάξτε μία εντυπωσιακή ζωγραφιά για την ιστορία σας. Ανταλλάξτε κείμενα με τους υπόλοιπους συμμαθητές στην τάξη και η ιστορία που θα αρέσει περισσότερο, να διαβαστεί την ημέρα της γιορτής του σχολείου.

26. Σημεία στίξης – σελ. 62

- Γλωσσικός στόχος είναι να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές τη λειτουργία των σημείων στίξης (νέο Π.Σ. 2021:50-51). Επιπλέον, να απομνημονεύσουν μικρούς ρόλους για δραματοποίηση και μικρά λεκτικά σύνολα, τα οποία διευκολύνουν τη μάθηση (Α.Π. 2003:32).
- Στόχοι που αφορούν τη Δημιουργική Γραφή είναι να δημιουργήσουν μια απλή ιστορία, ομαδικά στην τάξη (νέο Π.Σ. 2021:31-32) και να γνωρίσουν και να εξοικειωθούν με τα σημεία στίξης (που είναι και στόχος της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας) με παιγνιώδη τρόπο μέσα από τη ζωγραφική και τη δραματοποίηση.

Χωριστείτε σε δυάδες και διαλέξτε ένα σημείο στίξης. Ζωγραφίστε το σε μεγάλη διάσταση, κόψτε το και γράψτε δυο τρεις προτάσεις για να παρουσιάσετε τι κάνει και που χρησιμοποιείται. Έπειτα, ενώστε όλα τα μικρά κείμενα για να δημιουργηθεί μια ιστορία με τα σημεία στίξης. Στο τέλος, δραματοποιήστε την ιστορία, φορώντας τα σημεία στίξης που φτιάξατε.

27. Στο σινεμά

- Στόχος που προκύπτει από την έννοια της Δημιουργικής Γραφής είναι να αποδώσουν οι μαθητές με γραπτό λόγο τη συνέχεια σε μια πρόταση του βιβλίου γράφοντας για μια προσωπική τους ιστορία ή να εξασκήσουν τη δημιουργική τους φαντασία για να γράψουν κάτι, εάν δεν έχουν προσωπικό βίωμα. Παρομοίως, να εικονογραφήσουν με δικές τους ζωγραφιές τα κείμενα που συντάσσουν (νέο Π.Σ. 2021:49).

- Στόχος που αφορά τη γλωσσική καλλιέργεια των μαθητών είναι να τονίσουν ορθά τις λέξεις, προφορικά και γραπτά (Α.Π. 2003:17). Επίσης, να αξιοποιήσουν στοιχεία της προφορικής συζήτησης στην τάξη, για τη σύνθεση κειμένων στον γραπτό λόγο (νέο Π.Σ. 2021:46).

Με αφορμή το κείμενο για το σινεμά, συζητήστε στην τάξη για τη δική σας εμπειρία από τον κινηματογράφο και ανταλλάξτε απόψεις. Έπειτα, γράψτε ένα δικό σας κείμενο, το οποίο θα ξεκινάει όπως αυτό του βιβλίου: «Ο μπαμπάς μου, ο ξάδερφός μου και εγώ πήγαμε στο σινεμά, για να δούμε την ταινία...» και συνεχίστε το με την δική σας προσωπική ιστορία, χρησιμοποιώντας και τον διπλό τόνο, όπου χρειάζεται. Στο τέλος, ζωγραφίστε κάτω από το κείμενο την αγαπημένη σας σκηνή από την ταινία που παρακολουθήσατε στο σινεμά.

28. «Το ερωτηματικό» - Τζιάνι Ροντάρι

- Οι μαθητές να εξοικειωθούν βιωματικά με τη μορφή και το περιεχόμενο των λογοτεχνικών κειμένων (Α.Π. 2003:30) και να ανταποκριθούν αυθόρμητα σε ένα ερέθισμα ενεργοποιώντας τη φαντασία τους (νέο Π.Σ. 2021:45) (γλωσσικοί στόχοι).
- Ταυτόχρονα, να παραγάγουν ποιητικούς ομοιοκατάληκτους στίχους (νέο Π.Σ. 2021:57) και να εξασκηθούν στη συγγραφή ποίησης μαθαίνοντας τα κύρια χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ποίησης (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Σε дуάδες με τον διπλανό σας γράψτε το δικό σας ομοιοκατάληκτο ποίημα με τίτλο «Το θαυμαστικό», βασισμένοι στο ποίημα του Τζιάνι Ροντάρι. Έπειτα, διαβάστε τα ποιήματά σας στην ολομέλεια της τάξης.

29. «Οι νότες» - Ορφέας (καλλιτεχνικό ψευδώνυμο)

- Γλωσσικοί στόχοι είναι να χρησιμοποιήσουν τα σημεία στίξης: τελεία, ερωτηματικό, θαυμαστικό (νέο Π.Σ. 2021:54) και να διατυπώσουν αρνητικές προτάσεις (Α.Π. 2003:18).
- Παράλληλα, οι μαθητές να δημιουργήσουν πολυτροπικά κείμενα για πραγματικούς αποδέκτες αξιοποιώντας συμβατικούς εκπαιδευτικούς πόρους (νέο Π.Σ. 2021:49) και να ασκηθούν στη δημιουργία ιστορίας με χιουμοριστικό ύφος, σε συνεργασία με τους συμμαθητές τους (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Διαβάστε το ποίημα για τις νότες και δώστε προσοχή στις λέξεις που χρησιμοποιεί για να δηλώσει άρνηση. Έπειτα, χωριστείτε σε ομάδες και γράψτε μια ιστορία γεμάτη με εκφράσεις που δείχνουν άρνηση και αρκετά σημεία στίξης. Αποδώστε ζωγραφικά τις εικόνες της ιστορίας σας, φροντίζοντας τόσο οι εικόνες, όσο και ο λόγος σας να έχουν χιουμοριστική διάθεση και να προκαλούν το γέλιο των αναγνωστών. Στο τέλος, ανταλλάξτε κείμενα και ιδέες με τις υπόλοιπες ομάδες.

30. «Ο ψεύτης βοσκός» - Μύθοι του Αισώπου

- Στόχοι που αφορούν τη γλωσσική γνώση των μαθητών είναι να σχηματίσουν ρηματικούς τύπους α' και β' συζυγίας στο παρελθόν (νέο Π.Σ. 2021:51), όπως και να χρησιμοποιήσουν κειμενικούς δείκτες για τη σύνδεση φράσεων, παραγράφων και νοηματικών ενοτήτων (Α.Π. 2003:16).
- Στόχοι που προκύπτουν από την έννοια της Δημιουργικής Γραφής είναι να δημιουργήσουν οι μαθητές ομαδικά στην τάξη, αφηγηματικά κείμενα υιοθετώντας τα δομικά τους στοιχεία (νέο Π.Σ. 2021:48) και να γνωρίσουν πως γράφονται οι μύθοι με τα βασικά χαρακτηριστικά τους (σύντομη έκταση, διδακτικός στόχος, απλή δομή, χρήση ζώων ως χαρακτήρων κτλ.).

Διαβάστε τον μύθο του Αισώπου για τον ψεύτη βοσκό και βρείτε το ηθικό δίδαγμα. Έπειτα, δημιουργήστε τον δικό σας μύθο ομαδικά στην τάξη, ο οποίος θα καταλήγει στο ίδιο ηθικό δίδαγμα. Συγκεκριμένα, χωριστείτε σε τέσσερις ομάδες. Η πρώτη θα αναλάβει το σκηνικό και τους χαρακτήρες (ζώα), η δεύτερη θα συνθέσει την αρχή της ιστορίας, η τρίτη την εξέλιξη και η τέταρτη το τέλος. Κάθε ομάδα γράφει διαδοχικά το μέρος της ιστορίας που έχει αναλάβει και στη συνέχεια διαβάζεται συνολικά η ιστορία και γίνονται οι απαιτούμενες συμπληρώσεις. Στο τέλος, προσθέστε εικονιστικά στοιχεία και αναρτήστε την εργασία σας στον διαδικτυακό τόπο του σχολείου σας.

31. «Ο λαγός και η χελώνα» - ελεύθερη απόδοση από τον μύθο του Αισώπου

- Αξιοποιώντας τις δυνατότητες που προσφέρουν οι ΤΠΕ, στόχος που αφορά τη Δημιουργική Γραφή είναι να αλληλεπιδράσουν οι μαθητές με τους μύθους επεμβαίνοντας σε αυτούς και αλλάζοντας τους χαρακτήρες, αλλά και να εξασκηθούν με τη δημιουργία κόμικς σε συνεργασία με τους συμμαθητές τους.

Επιπρόσθετα, να δημιουργήσουν πολυτροπικά κείμενα για πραγματικούς αποδέκτες (νέο Π.Σ. 2021:49).

- Γλωσσικοί στόχοι είναι να μετασχηματίσουν κείμενα (Α.Π. 2003:16), καθώς και να διαβάσουν διαλογικά κείμενα με τον κατάλληλο επιτονισμό (νέο Π.Σ. 2021:51).

Χωριστείτε σε ομάδες και παρουσιάστε τον μύθο σε μορφή κόμικς και με μια μετατροπή στους χαρακτήρες. Παρακολουθήστε ολοκληρωμένο τον μύθο του Αισώπου στο [βίντεο](#) στο διαδίκτυο και έπειτα φτιάξτε ομαδικά το κόμικς σας, αλλάζοντας τους χαρακτήρες με άλλα αντίστοιχα ζώα με τα ίδια χαρακτηριστικά και παρουσιάστε τα στην ολομέλεια της τάξης.

32. «Ο μάγος με τους κομήτες» - Διασκευή από το βιβλίο του Τζ. Ροντάρι «Παραμύθια από το τηλέφωνο»

- Οι μαθητές να διαβάσουν μεγαλόφωνα αποδίδοντας τον επιτονισμό σύμφωνα με τα σημεία στίξης και το νόημα του κειμένου (νέο Π.Σ. 2021:45). Επιπλέον, να αποκτήσουν εμπιστοσύνη στο προσωπικό τους γράψιμο με το δικό τους πρωτότυπο τρόπο (Α.Π. 2003:16) (γλωσσικοί στόχοι).
- Οι μαθητές να δημιουργήσουν ατομικά στην τάξη, αφηγηματικά κείμενα υιοθετώντας τα δομικά τους στοιχεία (νέο Π.Σ. 2021:48) και να εξασκηθούν στη σύνθεση και τη δομή παραμυθιού ή μιας ιστορίας γενικότερα (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Διαλέξτε το αγαπημένο σας παραμύθι και γράψτε την αρχή, τη μέση και το τέλος με δικά σας λόγια, χρησιμοποιώντας και τα σημεία στίξης που μάθατε. Έπειτα, ένας ένας διαβάστε στην ολομέλεια της τάξης το παραμύθι που γράψατε, χωρίς να αποκαλύπτετε τον τίτλο και αφήστε τους συμμαθητές σας να μαντέψουν για ποιο πρόκειται.

8^η Διδακτική Ενότητα – Το ταξίδι στη Χωχαρούπα

Είδος κειμένου και είδος λόγου της ενότητας:

- ❖ Γλωσσοδέτες
- ❖ Αινίγματα

❖ Ποίημα

33. Ο άντρας με το ακορντεόν και την άρπα

- Στόχος που προκύπτει από την έννοια της Δημιουργικής Γραφής είναι οι μαθητές να δημιουργήσουν μια απλή ιστορία ατομικά (νέο Π.Σ. 2021:31-32). Επιπροσθέτως, να εξασκηθούν στην παραγωγή γραπτού λόγου, με δοσμένο τον τίτλο και ένα σχετικό λεξιλόγιο, καθώς και να βρουν δικές τους λέξεις, οι οποίες συνολικά θα πλαισιώνουν το κείμενό τους.
- Στόχοι που αφορούν τη γλωσσική καλλιέργεια των μαθητών είναι να αναπτύξουν φωνημική επίγνωση (Α.Π. 2003:15), καθώς και να εντοπίσουν συμφωνικά συμπλέγματα δύο και τριών συμφώνων και να αποδώσουν την προφορά και τη γραφή τους (νέο Π.Σ. 2021:50).

Διαβάστε τις παρακάτω λέξεις και βρείτε άλλες δικές σας με τα αντίστροφά τους, αφού εντοπίσετε τα σύμφωνα στη σειρά και τους αλλάξετε θέση, όπως στο παράδειγμα: αγρότης-εργαλεία. → Δρεπάνι-....., βροχή-....., καλλιεργώ-..... Έπειτα, γράψτε ένα σύντομο κείμενο σε 6-7 γραμμές με τίτλο: «Ο αγρότης με τα εργαλεία και το τρακτέρ», που θα περιέχει όλες τις λέξεις, τις δοσμένες και τις δικές σας και διαβάστε τις ιστορίες σας στην ολομέλεια της τάξης.

34. Αινίγματα – σελ. 74-75

- Γλωσσικοί στόχοι: Οι μαθητές να έρθουν σε επαφή με την παράδοση του τόπου και τον λαϊκό πολιτισμό (Α.Π. 2003:30) και να συντάξουν απλές προτάσεις πλήρους νοήματος, θέτοντας ως πυρήνα το ρήμα και το όνομα (νέο Π.Σ. 2021:54).
- Ταυτόχρονα, να συντάξουν ομαδικά στην τάξη κείμενα βιοματικού περιεχομένου (νέο Π.Σ. 2021:46) και να εξοικειωθούν με τα αινίγματα, τη δομή και τα μορφολογικά τους χαρακτηριστικά (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Χωριστείτε σε ομάδες και γράψτε τα δικά σας κείμενα, τα οποία θα περιέχουν 5 αινίγματα που θα σκεφτείτε όλοι μαζί. Έπειτα, ένας εκπρόσωπος από κάθε ομάδα διαβάζει το κείμενο στην τάξη και οι υπόλοιποι προσπαθούν να βρουν τη λύση των αινιμάτων.

35. «Αν όλα τα παιδιά της Γης» - Γιάννης Ρίτσος

- Η δραστηριότητα είναι διαθεματική, συνδέοντας τις ΤΠΕ με τη Γλώσσα και τα Εικαστικά. Γλωσσικοί στόχοι είναι να διευρύνουν οι μαθητές τις προσωπικές εμπειρίες τους με τη «συμπάθεια» προς τον άνθρωπο γενικά (Α.Π. 2003:16), αλλά και να παραγάγουν διαλόγους σε συμβατικό επικοινωνιακό πλαίσιο εκφράζοντας προσωπικές σκέψεις/απόψεις πάνω σε διάφορα θέματα συζήτησης (νέο Π.Σ. 2021:45) (γλωσσικοί στόχοι).
- Ταυτόχρονα, να συμμετάσχουν στον ομαδικό σχεδιασμό και τη σύνταξη περιγραφικού κειμένου, σε έντυπη και ψηφιακή μορφή (νέο Π.Σ. 2021:47) και μάθουν να γράφουν μικρά κείμενα με βάση τον κόσμο της εμπειρίας τους (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Συζητήστε στην τάξη το νόημα του ποιήματος και φτιάξτε, με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού και μέσω του λογισμικού [cmaptools](#), ψηφιακούς εννοιολογικούς χάρτες για τα δικαιώματα των παιδιών. Έπειτα μιλήστε γι' αυτά και ζωγραφίστε τα όλοι μαζί σε ένα μεγάλο χαρτόνι. Στο τέλος, διαλέξτε ένα δικαίωμα, γράψτε λίγα λόγια για αυτό (για ποιο λόγο το διαλέξατε, εντυπώσεις, συναισθήματα) και κολλήστε τα κείμενά σας στο μεγάλο χαρτόνι.

36. «Η Ξανθούλα» - Διονύσιος Σολωμός

- Στόχοι που αφορούν τη Δημιουργική Γραφή είναι να επιλύσουν οι μαθητές ασκήσεις φωνολογικής επίγνωσης (νέο Π.Σ. 2021:49) και να εξασκηθούν στο να ανασυνθέτουν ποιήματα βάσει ομοιοκαταληξίας, σημείων στίξης και νοήματος.
- Στόχοι που αφορούν τη γλωσσική καλλιέργεια των μαθητών είναι να συνειδητοποιήσουν τη λειτουργία των σημείων στίξης (νέο Π.Σ. 2021:50-51), καθώς και να εξοικειωθούν διαισθητικά με απλά κείμενα νεωτερικής λογοτεχνίας (Α.Π. 2003:16).

Μοιράζονται στους μαθητές οι στίχοι του ποιήματος «Η Ξανθούλα» μπερδεμένοι σε ένα χαρτί. Να ανασυστήσετε το ποίημα με βάση το νόημα, τα σημεία στίξης και την ομοιοκαταληξία.

37. Γλωσσοδέτες – σελ. 43

- Αξιοποιώντας τις ΤΠΕ, στόχος που προκύπτει από την έννοια της Δημιουργικής Γραφής είναι να γνωρίσουν οι μαθητές τους γλωσσοδέτες και τα μορφολογικά τους χαρακτηριστικά και να δοκιμάσουν τις δυνάμεις τους στη δημιουργία των δικών τους γλωσσοδετών, για να προκαλέσουν το γέλιο. Πέρα από αυτό, να εικονογραφήσουν με εικόνες από το διαδίκτυο τα κείμενα που συντάσσουν (νέο Π.Σ. 2021:49).
- Γλωσσικοί στόχοι: Οι μαθητές να αποκτήσουν φωνημική επίγνωση, ώστε να επιτύχουν ορθή και αποδεκτή προφορά των φράσεων και του συνεχούς λόγου, με τον απαιτούμενο ρυθμό και προσωδία (Α.Π. 2003:22). Επίσης, να ανταποκριθούν αυθόρμητα σε ένα ερέθισμα ενεργοποιώντας τη φαντασία τους (νέο Π.Σ. 2021:45).

Διαβάστε δυνατά τους γλωσσοδέτες μέσα στην τάξη. Στη συνέχεια, χωριστείτε σε δυάδες και αναζητήστε στο διαδίκτυο γλωσσοδέτες με τα γράμματα της αλφαβήτας. Με τον διπλανό σας προσπαθήστε να φτιάξετε τους δικούς σας για όποιο γράμματα θέλετε, εικονογραφήστε τους με εικόνες που θα βρείτε στο διαδίκτυο και διαβάστε τους στους συμμαθητές σας.

38. Στιχάκια - σελ. 47

- Στόχοι γλωσσικοί είναι να συντάξουν απλές προτάσεις πλήρους νοήματος, θέτοντας ως πυρήνα το ρήμα και το όνομα (νέο Π.Σ. 2021:54) και να αφηγηθούν από μνήμης (Α.Π. 2003:15).
- Ταυτόχρονα, οι μαθητές να παραγάγουν απλούς ποιητικούς ομοιοκατάληκτους στίχους (νέο Π.Σ. 2021:57) και να εξασκηθούν στη συγγραφή ποιήματος. Πρόκειται για μια διαδικασία που τους αρέσει πολύ και διασκεδάζουν, ιδιαίτερα στην προκειμένη δραστηριότητα που γράφουν για τους ίδιους (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Γράψτε τα δικά σας ομοιοκατάληκτα στιχάκια που θα αφορούν τον εαυτό σας και την οικογένειά σας. Μάθετέ τα απ' έξω και παρουσιάστε τα στους συμμαθητές σας.

Είδος κειμένου και είδος λόγου της ενότητας:

❖ Περιγραφή

39. Αγαπημένο μου ημερολόγιο

- Στόχος που αφορά τη Δημιουργική Γραφή είναι μέσα από το παιχνίδι με τις λέξεις να κατανοήσουν οι μαθητές τον ρόλο του επιθέτου και του ουσιαστικού στην περιγραφή. Επιπλέον, να παραγάγουν περιγραφικά κείμενα γραπτά, για πρόσωπα, αντικείμενα και χώρους (νέο Π.Σ. 2021:47).
- Στόχοι που αφορούν τη γλωσσική γνώση των μαθητών είναι να αποσαφηνίσουν τις έννοιες των λέξεων με βάση τα αντίθετα (αντώνυμα) (Α.Π. 2003:32), όπως και να αναγνωρίσουν τα επίθετα και να τα διακρίνουν από τα ουσιαστικά (νέο Π.Σ. 2021:52).

Γράψτε ξανά το κείμενο από το ημερολόγιο της Χαράς αντικαθιστώντας τα επίθετα και όποια ουσιαστικά χρειάζεται με άλλα, έτσι ώστε η Χωχαρούπα που περιγράφετε να είναι μια άσχημη χώρα με δυστυχημένα παιδιά.

40. «Ο Μέγας Καρχαρίας» - Βαγγέλης Ηλιόπουλος

- Οι μαθητές να χρησιμοποιήσουν ολοένα αυξανόμενο λεξιλόγιο (Α.Π. 2003:15) και να σχηματίσουν φράσεις με επίθετο και ουσιαστικό αποδίδοντας τη συμφωνία γένους, αριθμού και πτώσης (νέο Π.Σ. 2021:52) (γλωσσικοί στόχοι).
- Οι μαθητές να αντιληφθούν τον ρόλο της παρομοίωσης σε μια πετυχημένη περιγραφή και να εξασκηθούν στη χρήση των επιθέτων, των ουσιαστικών και της έννοιας «συνώνυμα», που είναι και στόχος της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας. Ακόμα, να εικονογραφήσουν με δικές τους ζωγραφιές τα περιγραφικά κείμενα που συντάσσουν (νέο Π.Σ. 2021:49) (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Ξαναγράψτε το απόσπασμα αλλάζοντας τις παρομοιώσεις με άλλες, που θα δείχνουν πάλι πόσο μεγάλος και τρανός είναι ο Καρχαρίας και ζωγραφίστε τον με βάση την περιγραφή που κάνετε.

41. 17 Νοεμβρίου 1973

- Στόχος που προκύπτει από την έννοια της Δημιουργικής Γραφής της δραστηριότητας είναι να ασκηθούν οι μαθητές και οι μαθήτριες στην αυτόματη γραφή, γράφοντας αυθόρμητα και γρήγορα τις σκέψεις τους, αξιοποιώντας δοσμένες λέξεις στο κείμενο που καλούνται να γράψουν. Επιπρόσθετα, να γράψουν σε ατομικό επίπεδο απλά περιγραφικά κείμενα με αναφορά σε συναισθήματα/σκέψεις/εντυπώσεις (νέο Π.Σ. 2021:47).
- Γλωσσικοί στόχοι: Οι μαθητές να ανταποκριθούν αυθόρμητα σε ένα ερέθισμα ενεργοποιώντας τη φαντασία τους (νέο Π.Σ. 2021:45) και να αποκτήσουν εμπιστοσύνη στο προσωπικό τους γράψιμο με τον δικό τους πρωτότυπο τρόπο (Α.Π. 2003:16).

Με αφορμή τον τίτλο από τη σελίδα του ημερολογίου της μαμάς της Χαράς, γράψτε μέσα σε λίγη ώρα ένα κείμενο για όσα σκέφτεστε και νιώθετε, χρησιμοποιώντας και τις λέξεις: Πολυτεχνείο, Ψωμί, Παιδεία, Ελευθερία, Αθήνα, φοιτητές.

42. «Ο κόρακας και η αλεπού» - Διονύσιος Τροβάς

- Στόχοι που αφορούν τη γλωσσική καλλιέργεια των μαθητών είναι να αντλήσουν πληροφορίες από την ακρόαση ποικίλων κειμένων (νέο Π.Σ. 2021:44) και να προσαρμόσουν τα λεγόμενα, τα παραγλωσσικά μέσα και την όλη συμπεριφορά τους στις δραματοποιήσεις (Α.Π. 2003:15).
- Στόχοι που αφορούν τη Δημιουργική Γραφή είναι να αναλάβουν οι μαθητές θεατρικούς ρόλους (νέο Π.Σ. 2021:26) και να εξοικειωθούν με τη γραφή διαλόγων.

Χωριστείτε σε ομάδες και παρακολουθήστε ολοκληρωμένο τον μύθο στο [βίντεο](#) στο διαδίκτυο. Κρατήστε σημειώσεις με την ομάδα σας τόσο από τα λεγόμενα του αφηγητή, όσο και από τα λεγόμενα του κόρακα και της αλεπούς και γράψτε τους διαλόγους με δικά σας λόγια. Τέλος, δραματοποιήστε τον μύθο και παρουσιάστε τον.

10^η Διδακτική Ενότητα – ΠΡΟΣΟΧΗ! Τι λέει εκεί;

Είδος κειμένου και είδος λόγου της ενότητας:

❖ Πινακίδες

- ❖ Ανακοινώσεις
- ❖ Αφίσες

43. «Ιστορία για το τσίρκο» - Γιώργος Μαρίνος

- Οι μαθητές να χρησιμοποιήσουν κειμενικούς δείκτες για τη σύνδεση φράσεων, παραγράφων και νοηματικών ενοτήτων (Α.Π. 2003:16) και να σχηματίσουν φράσεις με επίθετο και ουσιαστικό αποδίδοντας τη συμφωνία γένους, αριθμού και πτώσης (νέο Π.Σ. 2021:52) (γλωσσικοί στόχοι).
- Στόχος που προκύπτει από την έννοια της Δημιουργικής Γραφής είναι να εξασκήσουν οι μαθητές τη φαντασία τους και να επέμβουν δημιουργικά στο λογοτεχνικό κείμενο. Παρομοίως, να παραγάγουν περιγραφικά κείμενα, με ελεύθερη διατύπωση, για πρόσωπα, αντικείμενα και χώρους σε συγκεκριμένο πλαίσιο επικοινωνίας (νέο Π.Σ. 2021:47).

Διαβάστε την ιστορία για το τσίρκο και συνεχίστε την από εκεί που σταματάει. Τι συνέβη μετά;

44. «Η επανάσταση των παραμυθιών» - Ζωή Βαλάση

- Στόχος που αφορά τη Δημιουργική Γραφή είναι να εξασκηθούν οι μαθητές στη συγγραφή παραμυθιού και να μάθουν να χτίζουν το προφίλ των ηρώων της ιστορίας τους. Επίσης, να εικονογραφήσουν με δικές τους ζωγραφιές τα αφηγηματικά κείμενα που συντάσσουν (νέο Π.Σ. 2021:49).
- Γλωσσικοί στόχοι: Οι μαθητές να ανταποκριθούν αυθόρμητα σε ένα ερέθισμα ενεργοποιώντας τη φαντασία τους (νέο Π.Σ. 2021:45) και να εξοικειωθούν με στοιχεία δομής, περιεχομένου και ύφους των λογοτεχνικών κειμένων (Α.Π. 2003:16).

Χωριστείτε σε ομάδες και φτιάξτε μια σαλάτα παραμυθιών. Διαλέξτε δύο από τα πέντε παραμύθια που αναφέρονται στο κείμενο, παντρέψτε τα και δημιουργήστε ένα καινούριο παραμύθι. Ποιοι είναι οι ήρωες της ιστορίας και τι κάνουν; Εικονογραφήστε το και παρουσιάστε τα έργα σας στην τάξη.

45. «Πέντε ποντικοί» - Ζαχαρίας Παπαντωνίου

- Ο μαθητής να εξοικειωθεί διαισθητικά με απλά κείμενα νεωτερικής λογοτεχνίας (Α.Π. 2003:30) και να συνδέσει τα επιρρήματα του τόπου με την περιγραφή του χώρου (νέο Π.Σ. 2021:53) (γλωσσικοί στόχοι).
- Ταυτόχρονα, να παραγάγει απλούς ποιητικούς ομοιοκατάληκτους στίχους (νέο Π.Σ. 2021:57) και να εξασκηθεί στη συγγραφή ποιήματος βασισμένο σε συγκεκριμένες λέξεις (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Διαλέξτε τρεις λέξεις από το ποίημα και φτιάξτε ένα καινούριο, χρησιμοποιώντας και δύο τοπικά επιρρήματα.

11^η Διδακτική Ενότητα – Τι βιβλίο είναι αυτό;

Είδος κειμένου και είδος λόγου της ενότητας:

❖ Λεξικό

46. Κείμενο για τον Αδαμάντιο Κοραή

- Στόχος που αφορά τη γλωσσική καλλιέργεια του μαθητή είναι να σχηματίσει ρηματικούς τύπους α' συζυγίας και β' συζυγίας στις τρεις χρονικές βαθμίδες (και συγκεκριμένα εδώ στο παρελθόν) (νέο Π.Σ. 2021:51). Επιπλέον, να ενθαρρυνθεί στη δημιουργία και έκφραση δικών του ιστοριών και να εξοικειωθεί με τη χωροχρονική αντίληψη (Α.Π. 2003:30).
- Ο μαθητής να παραγάγει σύντομα περιγραφικά κείμενα, με ελεύθερη διατύπωση, γραπτά, για πρόσωπα, σε συγκεκριμένο πλαίσιο επικοινωνίας (νέο Π.Σ. 2021:47). Παράλληλα, η άσκηση ως άλλο στόχο Δημιουργικής Γραφής έχει να καλλιεργήσει τη φαντασία κι επιδιώκει να φανεί η κατάλληλη χρήση των γλωσσικών μέσων για την παραγωγή του συγκεκριμένου κειμένου (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Φανταστείτε ότι το κείμενο γράφει για εσάς. Ταξιδεύουμε στο μέλλον στο έτος 2123 και οι μαθητές της Β΄ Τάξης διαβάζουν για όλα αυτά που κάνατε στη ζωή σας. Τι κάνατε αλήθεια; Ποιο ήταν το επάγγελμα σας; Προσφέρατε κάτι σημαντικό στη χώρα; Γιατί σας θυμούνται; Γράψτε ένα σχετικό κείμενο.

47. Ιστορίες της Ποντικούπολης

- Στόχοι που προκύπτουν από την έννοια της Δημιουργικής Γραφής είναι να αναλάβουν οι μαθητές θεατρικούς ρόλους (νέο Π.Σ. 2021:26) και να εξασκηθούν με την παιγνιώδη χρήση του λόγου και τη λεξιπλασία.
- Στόχος γλωσσικός είναι να σχηματίσουν οι μαθητές σύνθετες λέξεις με βάση το θεματικό λεξιλόγιο (νέο Π.Σ. 2021:56). Ακόμα, να αντιγράψουν πιστά και να γράψουν σωστά με σχετική ταχύτητα και με αισθητικώς αποδεκτά γράμματα, λέξεις, φράσεις και προτάσεις (Α.Π. 2003:26).

Προσέξτε τις λέξεις «Ποντικούπολη» και «ποντικομαθητής» και ξαναγράψτε το κείμενο δημιουργώντας κι εσείς σύνθετες λέξεις με πρώτο συνθετικό τη λέξη «ποντικός», όπου είναι δυνατόν. Στο τέλος, δραματοποιήστε το κείμενο στην τάξη.

48. Κείμενο – σελ. 36

- Ο μαθητής να ανακαλύψει τη δυναμική της γλώσσας και να μάθει την επιλογή των κατάλληλων λέξεων, ανάλογα με το επικοινωνιακό πλαίσιο. Επίσης, να εικονογραφήσει με δικές του ζωγραφιές τα κείμενα που συντάσσει (νέο Π.Σ. 2021:49) (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).
- Ο μαθητής να γνωρίσει τον τρόπο αναζήτησης λέξεων σε έντυπα ή ηλεκτρονικά λεξικά, που είναι στόχος της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας (νέο Π. Σ. 2021:55) και να αποσαφηνίσει, να εμπλουτίσει και να σταθεροποιήσει σχετικό λεξιλόγιο (Α.Π. 2003:23) (γλωσσικοί στόχοι).

Διαβάστε το κείμενο και αναζητήστε άγνωστες λέξεις ή φράσεις στο [Εικονογραφημένο Λεξικό](#) που έχετε στην τσάντα σας ή στα [λεξικά της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα](#). Έπειτα, αντικαταστήστε τα ρήματα του κειμένου με άλλα χωρίς να αλλάζει το νόημα (συνώνυμα) και γράψτε τις υπογραμμισμένες εκφράσεις με δικά σας λόγια. Τέλος, φτιάξτε μια ζωγραφιά που να ταιριάζει στο κείμενο που γράψατε.

49. «Μυθολογία» - Σοφία Ζαραμπούκα

- Η δραστηριότητα είναι διαθεματική, συνδέοντας τις ΤΠΕ με τη Γλώσσα και τα Εικαστικά και στοχεύει, αφενός μεν, να μάθουν τα παιδιά να παρατηρούν και να περιγράψουν γραπτά (Α.Π. 2003:26), αφετέρου δε, να αντλήσουν

πληροφορίες από την ακρόαση ποικίλων κειμένων (νέο Π.Σ. 2021:44) (γλωσσικοί στόχοι).

- Στόχος που αφορά τη Δημιουργική Γραφή είναι να εξασκηθούν τα παιδιά στην περιγραφή και να βελτιωθούν στη χρήση των επιθέτων, τα οποία ζωντανεύουν το κείμενο και αποτελούν βασικό μέρος του λόγου για μια πετυχημένη περιγραφή. Επιπροσθέτως, να εικονογραφήσουν με εικόνες από το διαδίκτυο τα περιγραφικά κείμενα που συντάσσουν (νέο Π.Σ. 2021:49).

Παρακολουθήστε με προσοχή το [βίντεο](#) στο διαδίκτυο με το παλάτι της Κνωσού. Χωριστείτε σε ομάδες και περιγράψτε με λεπτομέρειες το παλάτι, όπως το είδατε. Συνοδεύστε το κείμενό σας με μια εντυπωσιακή εικόνα από το διαδίκτυο. Στο τέλος, παρουσιάστε τα έργα σας και ψηφίστε αυτό που σας ενθουσίασε περισσότερο.

12^η Διδακτική Ενότητα – Ποπό! Κόσμος που περνά!

Είδος κειμένου και είδος λόγου της ενότητας:

- ❖ Περιγραφή προσώπου

50. «Πάει ο παλιός ο χρόνος» & «Κάλαντα Χριστουγέννων»

- Οι μαθητές να ανταποκριθούν αυθόρμητα σε ένα ερέθισμα ενεργοποιώντας τη φαντασία τους (νέο Π.Σ. 2021:45) και να προσεγγίσουν το λεξιλόγιο διάφορων θεματικών περιοχών (Α.Π. 2003:32) (γλωσσικοί στόχοι).
- Ταυτόχρονα, να εξοικειωθούν με την ιδεοθύελλα, που είναι μια δημιουργική και παιγνιώδης κίνηση δημιουργίας συνειρμικών συσχετισμών πριν τη συγγραφή μιας ιστορίας, καθώς αποκαλύπτει σύνδεση λέξεων και φράσεων μεταξύ τους ως ένα βήμα προς την κατασκευή πλοκής. Εκτός από αυτό, να εικονογραφήσουν με δικές τους ζωγραφιές τα αφηγηματικά κείμενα που συντάσσουν (νέο Π.Σ 2021:49) (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Τραγουδήστε όλοι μαζί το τραγούδι «Πάει ο παλιός ο χρόνος» και πείτε τα Κάλαντα στην τάξη, έτσι ώστε να αισθανθείτε την ατμόσφαιρα των Χριστουγέννων. Αμέσως μετά γράψτε όσες λέξεις σας έρχονται στο μυαλό, όταν σκέφτεστε τα Χριστούγεννα (ιδεοθύελλα) και γράψτε με αυτές τις λέξεις μια δική σας χριστουγεννιάτικη ιστορία, ντύνοντάς την με δικές σας ζωγραφιές.

51. «Η τελευταία επίσκεψη του Αϊ-Βασίλη – Γεωργία Ανεζίνη-Λεράκη

- Στόχοι που προκύπτουν από την έννοια της Δημιουργικής Γραφής είναι να παραγάγουν οι μαθητές περιγραφικά κείμενα, με ελεύθερη διατύπωση, για πρόσωπα, αντικείμενα και χώρους σε συγκεκριμένο πλαίσιο επικοινωνίας (νέο Π.Σ. 2021:47) και να ασκηθούν στη γραφή ενός ημερολογίου γνωρίζοντας τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του.
- Στόχος που αφορά τη γλωσσική καλλιέργεια των μαθητών είναι να σχηματίσουν φράσεις με επίθετο και ουσιαστικό αποδίδοντας τη συμφωνία γένους, αριθμού και πτώσης (νέο Π.Σ. 2021:52). Επίσης, να χρησιμοποιήσουν κειμενικούς δείκτες για τη σύνδεση φράσεων, παραγράφων και νοηματικών ενοτήτων (Α.Π. 2003:16).

Φανταστείτε πως κρατάτε ημερολόγιο και γράφετε για τη δική σας παραμονή της Πρωτοχρονιάς, όταν ο Αϊ-Βασίλης σάς έφερε τα δώρα στο σπίτι. Περιγράψτε τόσο τον ίδιο, όσο και τα δώρα, σε μία σελίδα στο ημερολόγιό σας.

52. «Το αστεράκι των Χριστουγέννων» - Ευγενία Φακίνου

- Οι μαθητές να εξοικειωθούν στον μετασχηματισμό κειμένων (Α.Π. 2003:16) και να χρησιμοποιήσουν στρατηγικές για την κατανόηση του γραπτού λόγου π.χ. εστιασμένη ανάγνωση για εντοπισμό της γενικής ιδέας (νέο Π.Σ. 2021:46) (γλωσσικοί στόχοι).
- Ταυτόχρονα, να παραγάγουν ομοιοκατάληκτους στίχους (νέο Π.Σ. 2021:57) και να ασκηθούν στην ποιητική γραφή (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Χωριστείτε σε ομάδες και προσπαθήστε να μετατρέψετε το παραμύθι σε ποίημα, αξιοποιώντας τα πιο σημαντικά σημεία, ξεκινώντας έτσι:

Μία φορά κι ένα καιρό
ένα αστέρι λαμπερό
έφτασε πάνω στη Γη
το ‘πανε Βιγαδεζή.

53. «Ο δικός μας Αϊ-Βασίλης» - Αγγελική Βαρελά

- Στόχοι που αφορούν τη Δημιουργική Γραφή είναι να αναλάβουν οι μαθητές θεατρικούς ρόλους (νέο Π.Σ. 2021:26) και να εξασκηθούν στη δημιουργία διαλόγων.
- Γλωσσικοί στόχοι: Οι μαθητές να χρησιμοποιήσουν τα σημεία στίξης: τελεία, θαυμαστικό, ερωτηματικό, παύλα (νέο Π.Σ. 2021:54). Επιπλέον, να απομνημονεύσουν μικρούς ρόλους για δραματοποίηση και μικρά λεκτικά σύνολα, τα οποία διευκολύνουν τη μάθηση (Α.Π. 2003:22).

Χωριστείτε σε ομάδες και μετατρέψτε το κείμενο σε ένα μικρό θεατρικό με διαλόγους, τους οποίους θα εμπνευστείτε από το κείμενο και θα τους αποδώσετε με δικά σας λόγια. Μπορείτε, αν θέλετε, να συνεχίσετε την ιστορία και να αναφερθείτε στο αν τελικά ο Αϊ-Βασίλης βρήκε την Αθήνα ή όχι και τι έγινε. Στο τέλος, παρουσιάστε τα έργα σας στην τάξη.

13^η Διδακτική Ενότητα – Μεσ στο μουσείο

Είδος κειμένου και είδος λόγου της ενότητας:

- ❖ Επεξηγηματικός λόγος
- ❖ Περιγραφή
- ❖ Λεζάντες εικόνων

54. Κείμενο για το πατητήρι – σελ. 48

- Οι μαθητές και οι μαθήτριες να ασκηθούν στη συμπύκνωση κειμένου και εξοικειωθούν με τη λειτουργικότητα και τη δημιουργία λεζάντας, που είναι και στόχος της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας. Επιπρόσθετα, να συμμετάσχουν στον ομαδικό σχεδιασμό και τη σύνταξη περιγραφικού κειμένου, σε έντυπη μορφή (νέο Π.Σ. 2021:47) (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).
- Οι μαθητές και οι μαθήτριες να αντλήσουν πληροφορίες από την ακρόαση ποικίλων κειμένων (νέο Π.Σ. 2021:44) και να εντοπίσουν τα κύρια σημεία ή τα σημεία που τους ενδιαφέρουν (Α.Π. 2003:15) (γλωσσικοί στόχοι).

Φανταστείτε πως βρίσκεστε στο λαογραφικό μουσείο και βλέπετε μπροστά σας τον χώρο του πατητηριού. Γράψτε σε ομάδες την λεζάντα που τον συνοδεύει με βάση το κείμενο του βιβλίου για το πατητήρι, το οποίο θα διαβάσει ο/η εκπαιδευτικός και θα το συζητήσετε.

55. «Η νεροσφυρίχτρα» - Εφημερίδα «Το λαλουςάκι» του Μουσείου Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης

- Στόχοι που αφορούν τη γλωσσική καλλιέργεια των μαθητών είναι να σχηματίσουν τα βοηθητικά ρήματα «έχω» και «είμαι» στο παρόν και να τα εντάξουν σε προτάσεις (νέο Π.Σ. 2021:52), όπως και να αναγνωρίσουν τον λειτουργικό ρόλο των προσδιοριστικών και την τυχόν συμφωνία τους (γένος, αριθμό, πτώση) με το προσδιοριζόμενο (Α.Π. 2003:17).
- Στόχοι που προκύπτουν από την έννοια της Δημιουργικής Γραφής είναι, αφενός μεν, να παραγάγουν οι μαθητές σύντομα περιγραφικά κείμενα, με ελεύθερη διατύπωση για αντικείμενα σε συγκεκριμένο πλαίσιο επικοινωνίας (νέο Π.Σ. 2021:47), αφετέρου δε, να συνειδητοποιήσουν τη σημασία του ρόλου των επιθέτων και των τοπικών επιρρημάτων στην περιγραφή ενός αντικειμένου.

Παρατηρήστε την εικόνα στη σελίδα 50 με τη νεροσφυρίχτρα και γράψτε λίγες γραμμές για να την περιγράψετε, έτσι ακριβώς όπως θα την περιγράφατε σε έναν τυφλό φίλο σας, χρησιμοποιώντας τα ρήματα «έχω» και «είμαι».

56. Κείμενο για κάλτσες - σελ. 53

- Γλωσσικοί στόχοι: Οι μαθητές να κατανοήσουν ή να διαισθανθούν τις εναλλακτικές δυνατότητες της γλώσσας (Α.Π. 2003:16) και να ανταποκριθούν αυθόρμητα σε ένα ερέθισμα ενεργοποιώντας τη φαντασία τους (νέο Π.Σ. 2021:45).
- Στόχοι Δημιουργικής Γραφής: Οι μαθητές να εικονογραφήσουν με δικές τους ζωγραφιές τα περιγραφικά κείμενα που συντάσσουν (νέο Π.Σ. 2021:49) και να εξασκηθούν με τη συγγραφή ποίησης.

Γράψτε σε δυάδες ένα ποίημα για τις κάλτσες που περιγράφει ο Αρμπέν στη Χαρά. Πάρτε πληροφορίες από την περιγραφή και χρησιμοποιήστε όποιες θέλετε. Στο τέλος, ζωγραφίστε τις κάλτσες σύμφωνα με το ποίημα που γράψατε και διαβάστε τα έργα σας στην τάξη.

57. «Ηλιος» - Βασίλης Ρώτας

- Πρόκειται για μία παιχνιδιάρικη και ευχάριστη μετατροπή κειμένου, όπου στοχεύει οι μαθητές να εξοικειωθούν με τα σχηματοποιήματα. Ακόμα, να απολαύσουν αισθητικά το κείμενο και το συνδέσουν με άλλα είδη τέχνης (νέο Π.Σ. 2021:57) (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).
- Στόχοι γλωσσικοί είναι να χρησιμοποιήσει ο μαθητής ολοένα αυξανόμενο λεξιλόγιο (Α.Π. 2003:15) και να αντλήσει πληροφορίες από την ακρόαση ποικίλων κειμένων (νέο Π.Σ. 2021:44).

Ακούστε από τον/την εκπαιδευτικό το ποίημα του Βασίλη Ρώτα για τον ήλιο και σχεδιάστε ένα καλλιγράφημα ήλιου. Γράψτε μέσα λέξεις που σας έρχονται στο μυαλό, όταν ακούτε τη λέξη «ήλιος» και λέξεις ή στίχους που σας άρεσαν πολύ από το ποίημα. Έπειτα, δημιουργήστε μία ακροστιχίδα με τη λέξη ΗΛΙΟΣ.

58. «Ο σκύλος που δεν ήξερε να γαβγίζει» - Τζιάνι Ροντάρι

- Στόχοι που αφορούν τη Δημιουργική Γραφή είναι να δημιουργήσουν οι μαθητές μια απλή ιστορία, ατομικά (νέο Π.Σ. 2021:31-32) και να εξασκηθούν μέσα από τις φωνές των ζώων στις ηχοποίητες λέξεις, για να τις αξιοποιήσουν στο κείμενό τους.
- Στόχος που αφορά τη γλωσσική καλλιέργεια των μαθητών είναι να χρησιμοποιήσουν κειμενικούς δείκτες για τη σύνδεση φράσεων, παραγράφων και νοηματικών ενοτήτων (Α.Π. 2003:16). Επιπλέον, να σχηματίσουν σύνθετες λέξεις με βάση το θεματικό λεξιλόγιο (νέο Π.Σ. 2021:56).

Φανταστείτε πως στην ιστορία του σκύλου που δεν ήξερε να γαβγίζει έρχεται ένας άλλος σκύλος για να τον βοηθήσει και τελικά τον οδηγεί στην πολιτεία των σκύλων, όπου όλοι γαβγίζουν. Γράψτε μια ιστορία με ένα γαβ και πώς τελικά ο σκύλος έμαθε να γαβγίζει, αφού πρώτα φτιάξετε τις λέξεις για την υποτιθέμενη πολιτεία των σκύλων. π.χ. γαβγοχώρι, Γαβγουρία, γαβγοσχολείο...

14^η Διδακτική Ενότητα – Με προσκαλούν και προσκαλώ

Είδος κειμένου και είδος λόγου της ενότητας:

- ❖ Πρόσκληση
- ❖ Ευχετήρια κάρτα

59. «Τα γενέθλια της Χαράς» - σελ. 58

- Αξιοποιώντας τις ΤΠΕ, οι μαθητές να συντάξουν ατομικά, μικρά ψηφιακά κείμενα, κατάλληλα για την επικοινωνιακή περίσταση, τηρώντας βασικές συμβάσεις του γραπτού λόγου (νέο Π.Σ. 2021:46) και να χρησιμοποιήσουν στοιχειωδώς Η/Υ, προκειμένου να επεξεργαστούν κείμενο απλής εργασίας και να το μορφοποιήσουν (Α.Π. 2003:17) (γλωσσικοί στόχοι).
- Οι μαθητές να εξοικειωθούν με τη δημιουργία γραπτής πρόσκλησης και ευχετήριας κάρτας, να συνειδητοποιήσουν τη λειτουργικότητά τους και να μάθουν να προσαρμόζουν τις λεκτικές επιλογές και το ύφος σε τέτοια είδη κειμένων. Επιπροσθέτως, να δημιουργήσουν πολυτροπικά κείμενα για πραγματικούς αποδέκτες αξιοποιώντας εκπαιδευτικούς πόρους ψηφιακής τεχνολογίας (νέο Π.Σ. 2021:49) (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Σκεφτείτε πως είστε φίλες με τη Χαρά και έχετε την ίδια μέρα γενέθλια. Με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού φτιάξτε στον ηλεκτρονικό υπολογιστή μια ευχετήρια κάρτα, όπου θα της εύχεστε για τα γενέθλιά της και μία πρόσκληση, όπου θα την καλείτε στα δικά σας γενέθλια, χρησιμοποιώντας εικόνες από το διαδίκτυο.

60. «Το μυστικό τραγούδι της Μάτας» - Ειρήνη Μάρρα

- Στόχοι που προκύπτουν από την έννοια της Δημιουργικής Γραφής είναι να αναλάβουν οι μαθητές θεατρικούς ρόλους (νέο Π.Σ. 2021:26) και να εξασκηθούν στη δραματοποίηση λογοτεχνικού κειμένου κατανοώντας τη σημασία των χαρακτήρων και του σκηνικού στο κείμενο.
- Γλωσσικοί στόχοι: Οι μαθητές να προσαρμόσουν τα λεγόμενά τους, τα παραγλωσσικά μέσα και την όλη συμπεριφορά τους στις δραματοποιήσεις (Α.Π. 2003:15) και να ανταποκριθούν αυθόρμητα σε ένα ερέθισμα ενεργοποιώντας τη φαντασία τους (νέο Π.Σ. 2021:45).

Χωριστείτε σε ομάδες και δραματοποιήστε μια διαφορετική σκηνή του κειμένου. Χρησιμοποιήστε για το σκηνικό προσωπικά σας είδη, αντικείμενα από την τάξη ή φτιάξτε ό,τι πιστεύετε πως θα βοηθούσε, για να προετοιμάσετε καλύτερα τους ρόλους σας. Στο τέλος, παρουσιάστε το έργο σας στην ολομέλεια.

61. «Τα γενέθλια της Χαράς» - σελ. 64

- Οι μαθητές να εικονογραφήσουν με δικές τους ζωγραφιές τα περιγραφικά κείμενα που συντάσσουν (νέο Π.Σ. 2021:49) και να δημιουργήσουν μια φανταστική ιστορία βασισμένη σε μια συγκεκριμένη συνθήκη (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).
- Ταυτόχρονα, να αποκτήσουν εμπιστοσύνη στο προσωπικό τους γράψιμο με τον δικό τους πρωτότυπο τρόπο (Α.Π. 2003:16) και να συνδέσουν τα επιρρήματα του τόπου με την περιγραφή χώρου (νέο Π.Σ. 2021:53) (γλωσσικοί στόχοι).

Σε δυάδες με τον διπλανό σας ξαναγράψτε το κείμενο ως εξής: Ο καιρός είναι βροχερός, τη Χαρά επισκέφθηκαν όλοι οι συμμαθητές της (25!) και το σκυλάκι της έφαγε τις λιχουδιές που είχε ετοιμάσει η μαμά της για τα γενέθλια. Πόσο διαφορετικό θα ήταν τότε το πάρτι της; Περιγράψτε το με πολλές λεπτομέρειες χρησιμοποιώντας και λέξεις ή φράσεις που φανερώνουν τόπο. Στο τέλος, φτιάξτε μια ζωγραφιά με την κατάσταση που επικρατεί στο σπίτι της Χαράς.

62. Στιχάκια – σελ. 65

- Γλωσσικοί στόχοι: Οι μαθητές να εξοικειωθούν διαισθητικά με απλά κείμενα νεωτερικής λογοτεχνίας (Α.Π. 2003:30) και να γράψουν ορθογραφημένα τα ληκτικά μορφήματα των ρημάτων που διδάχθηκαν (νέο Π.Σ. 2021:53).
- Παράλληλα, να παραγάγουν απλούς ομοιοκατάληκτους στίχους (νέο Π.Σ. 2021:57) και να εξασκηθούν στη συγγραφή ποιήματος με δοθείσα αρχή (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Κρατήστε τις τρεις πρώτες γραμμές από τα στιχάκια και συνεχίστε με δικούς σας στίχους για να γράψετε ένα ποίημα, το οποίο θα περιέχει πολλά ρήματα σε –αίνο ή και τις εξαιρέσεις τους.

15^η Διδακτική Ενότητα – Αλληλογραφώ

Είδος κειμένου και είδος λόγου της ενότητας:

- ❖ Επιστολές

63. «Αγαπημένη μου φώκια Μονάχους» - Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά

- Στόχος της Δημιουργικής Γραφής είναι οι μαθητές να γνωρίσουν και να εξοικειωθούν με τα λίμερικ, καθώς και να αναγνωρίσουν τα χαρακτηριστικά τους. Επίσης, να επιλύσουν ασκήσεις φωνολογικής επίγνωσης (νέο Π.Σ. 2021:49).
- Γλωσσικοί στόχοι: Οι μαθητές να ανταποκριθούν σε ένα ερέθισμα ενεργοποιώντας τη φαντασία τους (νέο Π.Σ. 2021:45) και να σχολιάσουν τα γραπτά κείμενα των συμμαθητών τους (Α.Π. 2003:26).

Διαβάστε το γράμμα που έγραψε η Αγγελική Βαρελλά στη φώκια Μονάχους και συνθέστε ένα λίμερικ, χωρισμένοι σε ομάδες, για να παρουσιάσετε τη φώκια Μονάχους. Συνοδεύστε το με μια εικόνα από το διαδίκτυο. Στο τέλος, διαβάστε το λίμερικ που έγραψε η κάθε ομάδα στην ολομέλεια και συζητήστε τα.

64. Γράμμα – σελ. 73

- Στόχος που προκύπτει από την έννοια της Δημιουργικής Γραφής είναι να εξασκηθούν οι μαθητές στη σύνταξη επιστολής, που είναι και στόχος της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας. Ακόμα, να γράψουν σε ατομικό επίπεδο απλά περιγραφικά κείμενα με αναφορά σε συναισθήματα /σκέψεις/εντυπώσεις (νέο Π.Σ. 2021:47).
- Στόχοι που αφορούν τη γλωσσική καλλιέργεια των μαθητών είναι, αφενός μεν, να σχηματίσουν σύνθετες λέξεις (νέο Π.Σ. 2021:56), αφετέρου δε, να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους (Α.Π. 2003:32).

Στο γράμμα που γράφει ο Φίλιππος στον Λουκά, αναφέρει πως τα Σαββατοκύριακα πηγαίνει σε ένα λούνα παρκ, χωρίς όμως να το περιγράφει. Γράψτε τώρα εσείς ένα σύντομο γράμμα στον Φίλιππο, όπου θα περιγράφετε με αρκετές λεπτομέρειες ένα λούνα παρκ και πώς αισθάνεστε όταν βρίσκεστε εκεί, βάζοντας στην περιγραφή σας τουλάχιστον τρεις σύνθετες λέξεις που θα σκεφτείτε.

16^η Διδακτική Ενότητα – Νιώθω

Είδος κειμένου και είδος λόγου της ενότητας:

❖ Αφηγηματικό κείμενο

65. «Το παιδί με το ακορντεόν» - Μάρω Θεοδωράκη

- Οι μαθητές να συνεργαστούν με τους συμμαθητές τους και δοκιμάσουν τις δυνάμεις τους στη δημιουργία ενός τραγουδιού με συγκεκριμένο θέμα. Επιπλέον, να παραγάγουν ποιητικούς στίχους (νέο Π.Σ. 2021:57) (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).
- Οι μαθητές να απολαύσουν τον λόγο ως έργο τέχνης (Α.Π. 2003:16) και να ανταποκριθούν αυθόρμητα σε ένα ερέθισμα ενεργοποιώντας τη φαντασία τους (νέο Π.Σ. 2021:45) (γλωσσικοί στόχοι).

Το παιδί με το ακορντεόν παίζει «Το τραγούδι της φιλίας». Προσπαθήστε όλοι μαζί στην τάξη να σκεφτείτε τους στίχους από αυτό το τραγούδι και γράψτε ένα τραγούδι για τη φιλία. Αν υπάρχει η δυνατότητα, μελοποιήστε το με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού της Μουσικής, τραγουδήστε το και ανεβάστε το στον διαδικτυακό τόπο του σχολείου με τίτλο: «Τα δευτεράκια τραγουδούν για τη φιλία».

66. «Το τραγούδι του κλόουν» - Γιώργος Μαρίνος

- Γλωσσικοί στόχοι: Οι μαθητές να μετασχηματίσουν κείμενα (Α.Π. 2003:16) και να αξιοποιήσουν στοιχεία προφορικής συζήτησης στην τάξη για τη σύνθεση κειμένων στον γραπτό λόγο (νέο Π.Σ. 2021:46).
- Ταυτόχρονα, να δημιουργήσουν ατομικά στην τάξη αφηγηματικά κείμενα υιοθετώντας τα δομικά τους στοιχεία (νέο Π.Σ. 2021:48) και να ασκηθούν στη γραφή παραμυθιού (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Συζητήστε με τον/την εκπαιδευτικό της τάξης το νόημα του ποιήματος. Έπειτα, γράψτε ένα παραμύθι εμπνευσμένο από το ποίημα.

67. «Ένα δέντρο ταξιδεύει» - Γαλάτεια Σουρέλη

- Στόχοι που αφορούν τη γλωσσική καλλιέργεια των μαθητών είναι να χρησιμοποιήσουν στρατηγικές για την κατανόηση του γραπτού λόγου π.χ. εστιασμένη ανάγνωση για εντοπισμό πληροφοριών ή της γενικής ιδέας (νέο

Π.Σ. 2021:46), όπως και να αποδώσουν περιληπτικά το περιεχόμενο γραπτών κειμένων (Α.Π. 2003:15).

- Στόχοι που αφορούν τη Δημιουργική Γραφή είναι να εικονογραφήσουν με δικές τους ζωγραφιές των κειμένων που συντάσσουν (νέο Π.Σ. 2021:49) και να εξασκηθούν στη συμπύκνωση κειμένου.

Βρείτε δύο διαφορετικούς τίτλους για το κείμενο «Ένα δέντρο ταξιδεύει» και εικονογραφήστε τους.

68. «Μαζί είναι καλύτερα» -σελ. 79 & 80

- Στόχος που προκύπτει από την έννοια της Δημιουργικής Γραφής είναι οι μαθητές να γνωρίσουν και να εξοικειωθούν με την οπτική αφήγηση ενός κειμένου. Εκτός από αυτό, οι μαθητές να απολαύσουν αισθητικά το κείμενο συνδέοντάς το με άλλα είδη τέχνης (νέο Π.Σ. 2021:57).
- Στόχοι γλωσσικοί: Οι μαθητές να κατανοήσουν ή να διαισθανθούν τις εναλλακτικές δυνατότητες της γλώσσας (Α.Π. 2003:16) και να ανταποκριθούν σε ένα ερέθισμα ενεργοποιώντας τη φαντασία τους (νέο Π.Σ. 2021:45).

Αφού χωριστείτε σε ομάδες να οπτικοποιήσετε το κείμενο με ζωγραφιές που θα δημιουργήσετε οι ίδιοι με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας, για να αποδώσετε όσο καλύτερα γίνεται το περιεχόμενο του κειμένου. Στο τέλος, παρουσιάστε τα έργα σας στην ολομέλεια της τάξης.

69. «Ο χαρταετός» - Βασίλης Χαρωνίτης

- Οι μαθητές να εξοικειωθούν διαισθητικά με απλά κείμενα νεωτερικής λογοτεχνίας (Α.Π. 2003:30) και να συντάξουν απλές προτάσεις πλήρους νοήματος, θέτοντας ως πυρήνα το ρήμα και το όνομα (νέο Π.Σ. 2021:54) (γλωσσικοί στόχοι).
- Παράλληλα, αξιοποιώντας τις ΤΠΕ, να εικονογραφήσουν με εικόνες από το διαδίκτυο τα κείμενα που συντάσσουν (νέο Π.Σ. 2021:49) και να εξασκηθούν μέσα από τη δημιουργία ποιήματος στην επιλογή του κατάλληλου ύφους και στην πολυσημία των λέξεων στη λογοτεχνία (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Αντικαταστήστε τα ουσιαστικά του ποιήματος με άλλα που θα σκεφτείτε και έτσι συνθέστε ένα καινούριο ποίημα, το οποίο μπορεί να είναι αστείο ή τρομακτικό. Στο τέλος, συνοδεύστε το ποίημα με εικόνες από το διαδίκτυο.

70. «Η αλεπού κι ο λέλεκας» - μύθος του Αισώπου

- Στόχοι της Δημιουργικής Γραφής είναι να γνωρίσουν οι μαθητές την τεχνική της συμπύκνωσης του λόγου (τηλεγράφημα) και να συντάξουν ατομικά, μικρά κείμενα, κατάλληλα για την επικοινωνιακή περίσταση (νέο Π.Σ. 2021:46).
- Οι μαθητές να χρησιμοποιήσουν στρατηγικές για την κατανόηση του γραπτού λόγου π.χ. εστιασμένη ανάγνωση για εντοπισμό πληροφοριών ή της γενικής ιδέας (νέο Π.Σ. 2021:46) και να χρησιμοποιήσουν διάφορα είδη λόγου για διάφορους σκοπούς και για διάφορους αποδέκτες (Α.Π. 2003:16) (γλωσσικοί στόχοι).

Αφού διαβάσετε και κατανοήσετε τον μύθο για την αλεπού και το λελέκι, να τον παρουσιάσετε σε τηλεγραφική μορφή. Έπειτα, να διαβάσετε στην ολομέλεια της τάξης τα έργα σας και να αναδείξετε αυτό, με το οποίο γελάσατε περισσότερο.

17^η Διδακτική Ενότητα – Εφημερίδες! Εφημερίδες!

Είδος κειμένου και είδος λόγου της ενότητας:

- ❖ Εφημερίδα
- ❖ Βιβλιοπαρουσίαση

71. «Τα παιδιά στην πόλη» - Χάρης Σακελλαρίου

- Στόχοι που αφορούν τη γλωσσική καλλιέργεια των μαθητών είναι να αξιοποιήσουν στοιχεία προφορικής ανάπτυξης στην τάξη για τη σύνθεση κειμένων στον γραπτό λόγο (νέο Π.Σ. 2021:46), καθώς και να εξοικειωθούν βιωματικά με τη μορφή και το περιεχόμενο των λογοτεχνικών κειμένων (Α.Π. 2003:30).
- Στόχοι που προκύπτουν από την έννοια της Δημιουργικής Γραφής είναι να συγγράψουν ποίημα με δοσμένο τον τίτλο, ο οποίος έρχεται σε αντίθεση με τον

τίτλο και το περιεχόμενο του ποιήματος-προτύπου, καθώς και να παραγάγουν ομοιοκατάληκτους στίχους (νέο Π.Σ. 2021:57)

Αφού αναλύσετε το ποίημα και το πώς μεγαλώνουν τα παιδιά σε μία πόλη, να γράψετε ένα αντίστοιχο ποίημα (με λιγότερες στροφές) με τίτλο «Τα παιδιά στο χωριό».

72. «Τα ψηλά βουνά» - Ζαχαρίας Παπαντωνίου

- Οι μαθητές να παραγάγουν σε ομαδική δραστηριότητα αφηγηματικές ιστορίες (νέο Π.Σ. 2021:48) και να συνεργαστούν μεταξύ τους για να γράψουν την αρχή ενός διηγήματος, εμπνευσμένοι από τη βιβλιοπαρουσίασή του (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).
- Γλωσσικοί στόχοι: Οι μαθητές να συντάξουν απλές προτάσεις πλήρους νοήματος, θέτοντας ως πυρήνα το ρήμα και το όνομα (νέο Π.Σ. 2021:54), όπως και να αποκτήσουν εμπιστοσύνη στο προσωπικό τους γράψιμο με τον δικό τους πρωτότυπο τρόπο (Α.Π. 2003:16).

Χωριστείτε σε ομάδες και γράψτε δύο με τρεις παραγράφους, έτσι όπως πιστεύετε ότι θα μπορούσε να ξεκινάει αυτό το βιβλίο, με βάση τη βιβλιοπαρουσίαση.

73. «Λίγο ακόμα» - Γιώργος Σεφέρης

- Συνδέοντας τις ΤΠΕ με τη Γλώσσα και τα Εικαστικά, η άσκηση εντάσσεται στη λογική δραστηριοτήτων μετατροπής εικόνων σε γραπτή αφήγηση και μετατροπής κειμένου σε άλλο είδος αφήγησης (ποίηση σε εικόνες). Ο μαθητής να ασκηθεί στην ανάπτυξη πλοκής. Επίσης, να απολαύσει αισθητικά το κείμενο και το συνδέσει με άλλα είδη τέχνης (νέο Π.Σ. 2021:57) (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).
- Ο μαθητής να ανταποκριθεί αυθόρμητα σε ένα ερέθισμα ενεργοποιώντας τη φαντασία του (νέο Π.Σ. 2021:45) και να χρησιμοποιήσει κειμενικούς δείκτες για τη σύνδεση φράσεων, παραγράφων και νοηματικών ενοτήτων (Α.Π. 2003:16) (γλωσσικοί στόχοι).

Παρατηρήστε την εικόνα που συνοδεύει το ποίημα και γράψτε μέσα σε λίγες προτάσεις την ιστορία που μπορεί να κρύβει. Έπειτα, διαβάστε το ποίημα του

Σεφέρη και μετατρέψτε τους στίχους σε εικόνες με εικόνες που θα βρείτε στο διαδίκτυο.

18^η Διδακτική Ενότητα – Ένα βιβλίο που σε ταξιδεύει

Είδος κειμένου και είδος λόγου της ενότητας:

- ❖ Τουριστικός Οδηγός
- ❖ Διαφήμιση

74. Μηλιές – σελ. 17

- Στόχοι σε σχέση με τη γλωσσική γνώση είναι να κατανοήσει ο μαθητής ή να αισθανθεί τις εναλλακτικές δυνατότητες της γλώσσας (Α.Π. 2003:16) και να αντλήσει πληροφορίες από την ακρόαση ποικίλων κειμένων (νέο Π.Σ. 2021:44).
- Αξιοποιώντας τις Νέες Τεχνολογίες, στόχος που αφορά τη Δημιουργική Γραφή είναι να εξοικειωθεί ο μαθητής με τα ψηφιακά εργαλεία και να γνωρίσει τη δημιουργία ταινίας μικρού μήκους. Επιπλέον, να δημιουργήσει πολυτροπικά κείμενα για πραγματικούς αποδέκτες μέσα από εκπαιδευτικούς πόρους ψηφιακής τεχνολογίας (νέο Π.Σ. 2021:49).

Με αφορμή το κείμενο για τις Μηλιές Πηλίου να φτιάξετε όλοι μαζί στην τάξη μια διαφήμιση για το ορεινό αυτό χωριό με τη βοήθεια και καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού μέσω του δωρεάν λογισμικού Moviemaker. Αναζητήστε και άλλες πληροφορίες για τις Μηλιές στο διαδίκτυο, βρείτε φωτογραφίες από το χωριό και από τα αξιοθέατα που αναφέρονται στον τουριστικό οδηγό και χρησιμοποιήστε μια ωραία μουσική υπόκρουση, για να κάνετε πιο ελκυστική τη διαφήμισή σας.

75. «Πατρίδα» - Γιώργος Μαρίνος & «Ελλάδα» - Μαρία Γουμενοπούλου

- Οι μαθητές να εξασκηθούν στη δημιουργία ποιητικού «παζλ» και να παραγάγουν ομοιοκατάληκτους στίχους (νέο Π.Σ. 2021:57), που είναι στόχοι της Δημιουργικής Γραφής.
- Οι μαθητές να εξοικειωθούν με στοιχεία δομής, περιεχομένου και ύφους των λογοτεχνικών κειμένων (Α.Π. 2003:16) και να σχηματίσουν ενικό και

πληθυντικό δικατάληκτων ανισοσύλλαβων ονομάτων (νέο Π.Σ. 2021:49)
(γλωσσικοί στόχοι).

Διαβάστε τα δύο ποιήματα για την 25^η Μαρτίου, αξιοποιήστε όποιους στίχους θέλετε, και προσθέτοντας μερικούς δικούς σας συνθέστε ένα καινούριο παραδοσιακό ποίημα. Να συμπεριλάβετε στο ποίημα τρία ουδέτερα ουσιαστικά σε –μα στον πληθυντικό αριθμό.

76. «Το μήνυμα του Κολοκοτρώνη» - Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη

- Στόχος που αφορά τη γλωσσική καλλιέργεια των μαθητών είναι να απευθύνουν αιτήματα, να θέσουν ερωτήσεις και να απαντήσουν καταφατικά ή αρνητικά κατά την επικοινωνία τους με διαφορετικά πρόσωπα και σε διαφορετικές συνθήκες (νέο Π.Σ. 2021:55). Ακόμα, να προσαρμόσουν τα λεγόμενα και τη συμπεριφορά τους στις δραματοποιήσεις (Α.Π. 2003:15).
- Ταυτόχρονα, οι μαθητές να αναλάβουν θεατρικούς ρόλους (νέο Π.Σ. 2021:26) και να εξασκηθούν στη δημιουργία διαλόγων και στην επιλογή του κατάλληλου ύφους, ανάλογα με την περίπτωση (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Με αφορμή τον διάλογο του Ασημάκη με τον Κολοκοτρώνη, να γράψετε έναν υποτιθέμενο διάλογο ανάμεσα σε εσάς και στον/στην Πρόεδρο του μαθητικού συμβουλίου, που πηγαίνει στη ΣΤ΄ Τάξη, από τον οποίο θα ζητάτε να σας συμπεριλάβει στην ποδοσφαιρική ομάδα (χορευτική ομάδα για τα κορίτσια) της ΣΤ΄ Τάξης, για να παίζετε (χορεύετε) μαζί τους στα διαλείμματα. Τον διάλογο θα φτιάξετε σε συνεργασία με τον διπλανό σας και ο καθένας θα αναλάβει έναν ρόλο. Στο τέλος, να παρουσιάσετε τους διαλόγους στην ολομέλεια.

77. Καλάβρυτα – σελ. 24

- Αξιοποιώντας τις ΤΠΕ, στόχοι που προκύπτουν από την έννοια της Δημιουργικής Γραφής είναι να δημιουργήσουν πολυτροπικά κείμενα για πραγματικούς αποδέκτες μέσα από εκπαιδευτικούς πόρους ψηφιακής τεχνολογίας (νέο Π.Σ. 2021:49) και να μετατρέψουν κείμενο σε εικαστική παρουσίαση με λεξάντες.
- Γλωσσικοί στόχοι: Οι μαθητές να αξιοποιήσουν στοιχεία της προφορικής συζήτησης/ανάπτυξης στην τάξη για τη σύνθεση μικρών κειμένων στον γραπτό

λόγο (νέο Π.Σ. 2021:46) και να συντάξουν περιλήψεις διαφόρων βαθμών σύμπτυξης (Α.Π. 2003:16).

Συζητήστε στην τάξη για τα αξιοθέατα και τις δραστηριότητες που μπορείς να κάνεις στα Καλάβρυτα, χωριστείτε σε ομάδες και βρείτε τις αντίστοιχες εικόνες από αυτά στο διαδίκτυο. Με αυτές φτιάξτε ένα κολάζ και γράψτε κάτω από την κάθε εικόνα μια μικρή λεζάντα. Τα έργα σας να αναρτηθούν στο μαθητικό ιστολόγιο με τίτλο: «Τα δευτεράκια σας παρουσιάζουν τα Καλάβρυτα».

19^η Διδακτική Ενότητα – Τα μάθατε τα νέα:

Είδος κειμένου και είδος λόγου της ενότητας:

- ❖ Αφηγηματικό κείμενο
- ❖ Αφήγηση γεγονότος
- ❖ Ρεπορτάζ

78. Απελευθέρωση πουλιών – σελ. 28

- Οι μαθητές και οι μαθήτριες να χρησιμοποιήσουν στρατηγικές για την κατανόηση του γραπτού λόγου π.χ. εστιασμένη ανάγνωση για εντοπισμό πληροφοριών ή της γενικής ιδέας (νέο Π.Σ. 2021:46) και να αποδώσουν περιληπτικά το περιεχόμενο γραπτών κειμένων (Α.Π. 2003:15) (γλωσσικοί στόχοι).
- Παράλληλα, να συνδέσουν το κείμενο με άλλα είδη τέχνης (νέο Π.Σ. 2021:57) και να εξασκηθούν στην τηλεγραφική γραφή, δηλαδή στην τεχνική της συμπύκνωσης του λόγου (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Φανταστείτε πως στέλνετε το κείμενο για την απελευθέρωση των πουλιών με ένα τηλεγράφημα ή με μια ζωγραφιά. Πώς θα το γράφατε ή πώς θα το ζωγραφίζατε;

79. Νεαροί μαθητές αναλαμβάνουν δράση! – σελ. 30

- Στόχοι γλωσσικοί: Οι μαθητές να σχηματίσουν ρηματικούς τύπους α' και β' συζυγίας στο παρελθόν (νέο Π.Σ. 2021:51) και να χρησιμοποιήσουν κειμενικούς δείκτες για τη σύνδεση φράσεων, παραγράφων και νοηματικών ενοτήτων (Α.Π. 2003:16).

- Στόχοι που αφορούν τη Δημιουργική Γραφή είναι να δημιουργήσουν οι μαθητές ατομικά στην τάξη αφηγηματικά κείμενα υιοθετώντας τα δομικά τους στοιχεία (νέο Π.Σ. 2021:48) και να εξασκηθούν στη συγγραφή παραμυθιού.

Γράψτε το κείμενο για την προσπάθεια νεαρών μαθητών να καθαρίσουν το δασάκι της γειτονιάς τους σαν ένα παραμύθι για την προστασία του περιβάλλοντος. Μπορείτε να προσθέσετε και δικά σας στοιχεία για να εμπλουτίσετε το παραμύθι σας.

80. Άσκηση για περίπτωση πυρκαγιάς – σελ. 31

- Ο μαθητής να χρησιμοποιήσει διάφορα είδη λόγου, για διάφορους σκοπούς και για διάφορους αποδέκτες (Α.Π. 2003:16) και να ανταποκριθεί σε ένα ερέθισμα ενεργοποιώντας τη φαντασία του (νέο Π.Σ. 2021:45) (γλωσσικοί στόχοι).
- Ο μαθητής να συντάξει ατομικά, συμβατικά κείμενα, κατάλληλα για την επικοινωνιακή περίσταση (νέο Π.Σ. 2021:46) και να εξασκηθεί στον δημοσιογραφικό λόγο (άρθρο), όχι μέσα από το σοβαρό ύφος που είναι το σύνηθες, αλλά μέσα από το χιουμοριστικό, προκαλώντας το γέλιο των αναγνωστών (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Γράψτε το άρθρο για τη στήλη της εφημερίδας που έγραψε η Χαρά από την ανάποδη, δηλαδή με όσα δεν έπρεπε να γίνουν, αλλά έγιναν στην άσκηση για την περίπτωση πυρκαγιάς και προκαλέστε το γέλιο των συμμαθητών σας. Στο τέλος, διαβάστε τα στην τάξη. Για παράδειγμα, μπορείτε να ξεκινήσετε ως εξής: «Την Παρασκευή 29 Απριλίου το σχολείο μας έκανε μια άσκηση για την περίπτωση που πιάσει πυρκαγιά. Μόλις ακούσαμε τη σειρήνα, σηκωθήκαμε από τα θρανία μας και αρχίσαμε να χορεύουμε...»

81. «Το φεγγαράκι χαρταετός» - Θέτη Χορτιάτη

- Στόχος που προκύπτει από την έννοια της Δημιουργικής Γραφής είναι να γνωρίσουν τα παιδιά το ποιητικό είδος «χαϊκού» και να εξασκηθούν στη συγγραφή του. Ακόμα, να εικονογραφήσουν με δικές τους ζωγραφιές τα κείμενα που συντάσσουν (νέο Π.Σ. 2021:49).
- Στόχος που αφορά τη γλωσσική καλλιέργεια των μαθητών είναι να συντάξουν απλές προτάσεις πλήρους νοήματος, θέτοντας ως πυρήνα το ρήμα και το όνομα

(νέο Π.Σ. 2021:54) και να κατανοήσουν τα όρια και τις εναλλακτικές δυνατότητες της γλώσσας (Α.Π. 2003:16) (γλωσσικοί στόχοι).

Γράψτε ένα χαϊκού για το φεγγαράκι και συνοδεύστε το με μια ζωγραφιά από εσάς.

82. «Οι πεταλούδες βοηθούν» - Επαμεινώνδας Γονατάς

- Οι μαθητές να παραγάγουν ομοιοκατάληκτους στίχους (νέο Π.Σ. 2021:57) και να δημιουργήσουν ποιήματα σε συνεργασία με τους συμμαθητές τους εξασκώντας τη δημιουργική τους φαντασία (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).
- Οι μαθητές να αξιοποιήσουν μη γλωσσικά στοιχεία του επικοινωνιακού λόγου πάνω στο θέμα (νέο Π.Σ. 2021:44) και να αποκτήσουν εμπιστοσύνη στο προσωπικό τους γράψιμο με τον δικό τους πρωτότυπο τρόπο (Α.Π. 2003:16) (γλωσσικοί στόχοι).

Κοιτάζτε την εικόνα του κειμένου και φανταστείτε τις πεταλούδες που ξετρυπώνουν από τους φράχτες. Έπειτα, χωριστείτε σε δυάδες και γράψτε ένα ποίημα για αυτές τις πεταλούδες.

20^η Διδακτική Ενότητα – Ποιος είναι; Τι κάνει;

Είδος κειμένου και είδος λόγου της ενότητας:

- ❖ Πληροφοριακό κείμενο
- ❖ Επίσημα έγγραφα
- ❖ Βιογραφία
- ❖ Συνέντευξη

83. Η ταυτότητα του Μαξ – σελ. 36

- Στόχοι που αφορούν τη γλωσσική γνώση των μαθητών είναι, αφενός μεν, να χρησιμοποιήσουν τις βεβαιωτικές γλωσσικές πράξεις (δήλωση) (νέο Π.Σ. 2021:55), αφετέρου δε, να συντάξουν σαφείς, σύνθετες περιόδους, με υποτακτική σύνδεση και νοηματική συνοχή (Α.Π. 2003:16).
- Ταυτόχρονα, οι μαθητές να γράψουν σύντομα κείμενα με ελεύθερη διατύπωση, για δικά τους βιώματα (νέο Π.Σ. 2021:48) και να εξασκηθούν στην περιγραφή

προσώπου χρησιμοποιώντας το α' ενικό πρόσωπο (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Γράψτε σε ένα χαρτί μία παράγραφο, στην οποία θα παρουσιάζετε τον εαυτό σας (εξωτερική εμφάνιση, αγαπημένο παιχνίδι, αγαπημένη ομάδα, αγαπημένο ήρωα, αγαπημένες δραστηριότητες, κ.ά.), χωρίς να αποκαλύπτετε το όνομά σας και κολλήστε όλα τα χαρτιά σε ένα μεγάλο χαρτόνι, το οποίο θα έχει τίτλο: «Οι δικές μας διαφορετικές ταυτότητες». Έπειτα, διαβάστε τα και προσπαθήστε να μαντέψετε ποιος συμμαθητής σας κρύβεται από πίσω.

84. Η χελώνα καρέτα καρέτα

- Γλωσσικοί στόχοι: Οι μαθητές να ανταποκριθούν αυθόρμητα σε ένα ερέθισμα ενεργοποιώντας τη φαντασία τους (νέο Π.Σ. 2021:45) και να κατανοήσουν διάφορους τύπους κειμένων (Α.Π. 2003:15).
- Παράλληλα, να μάθουν να γράφουν λίμερικ με την παιγνιώδη διάθεσή του και να επιλύσουν ασκήσεις φωνολογικής επίγνωσης στον γραπτό λόγο (νέο Π.Σ. 2021:49) (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Διαβάστε το κείμενο για τη χελώνα, αναζητήστε και άλλες πληροφορίες στο διαδίκτυο και προσπαθήστε να συνθέσετε ένα λίμερικ για την καρέτα καρέτα.

85. Η συνέντευξη με τον κυρ-Παντελή – σελ. 39 & 40

- Στόχοι γλωσσικοί είναι να ασκηθούν οι μαθητές στον σχηματισμό ρηματικών τύπων α' συζυγίας και β' συζυγίας στην κατάλληλη χρονική βαθμίδα (εδώ παρελθόν) (νέο Π.Σ. 2021:51), όπως και να διατυπώσουν ερωτηματικές προτάσεις (Α.Π. 2003:18).
- Στόχοι που αφορούν τη Δημιουργική Γραφή: Οι μαθητές να κατακτήσουν σταδιακά την έννοια του ύφους και να γνωρίσουν τις τεχνικές της συνέντευξης. Επιπλέον, να αναλάβουν θεατρικούς ρόλους (νέο Π.Σ. 2021:26).

Θέλετε να πάρετε συνέντευξη από τους ηλικιωμένους της γειτονιάς σας για τον τρόπο ζωής τους, όταν ήταν νέοι. Είστε οι δημοσιογράφοι ενός τοπικού καναλιού. Σχεδιάστε τις ερωτήσεις της συνέντευξης.

86. «Ο παγοπώλης» - Σοφία Χατζηκοκολάκη

- Οι μαθητές να εξασκηθούν στον ποιητικό λόγο, τις στροφές και τους στίχους βάσει σημείων στίξης και ομοιοκαταληξίας. Παρομοίως, να επιλύσουν ασκήσεις φωνολογικής επίγνωσης στον γραπτό λόγο (νέο Π.Σ. 2021:49) (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).
- Οι μαθητές να εξοικειωθούν διαισθητικά με απλά κείμενα νεωτερικής λογοτεχνίας (Α.Π. 2003:30) και να διαβάσουν σιωπηλά στην τάξη με στόχο την εξαγωγή νοήματος (νέο Π.Σ. 2021:49) (γλωσσικοί στόχοι).

Το παραπάνω ποίημα δίνεται στα παιδιά με μπερδεμένους στίχους και χωρίς στροφές. Να παρατηρήσετε τις τελείες και τα κεφαλαία γράμματα και να το γράψετε σε δύο στροφές, βάζοντας τους στίχους σε μια λογική σειρά.

87. «Δουλειές» - Βασίλης Ρώτας

- Γλωσσικοί στόχοι: Οι μαθητές να μετασχηματίσουν κείμενα (Α.Π. 2003:16) και να συνειδητοποιήσουν τη λειτουργία των σημείων στίξης αποδίδοντάς τα κατά την ανάγνωση (νέο Π.Σ. 2021:54).
- Στόχοι που προκύπτουν από την έννοια της Δημιουργικής Γραφής είναι να εξοικειωθούν οι μαθητές με τη δημιουργία κόμικς ομαδοσυνεργατικά και να δημιουργήσουν πολυτροπικά κείμενα για πραγματικούς αποδέκτες (νέο Π.Σ. 2021:49).

Χωριστείτε σε ομάδες και μετατρέψτε το ποίημα σε κόμικς, χρησιμοποιώντας τα σημεία στίξης που μάθατε, για να δώσετε έμφαση στα λόγια. Στο τέλος, παρουσιάστε τα ανάλογα στην ολομέλεια της τάξης.

21^η Διδακτική Ενότητα – Χρήσιμες οδηγίες

Είδος κειμένου και είδος λόγου της ενότητας:

- ❖ Κατευθυντικός λόγος
- ❖ Συνταγή μαγειρικής
- ❖ Προσευχή

88. Επιτάφιος στο νησί – σελ. 44

- Στόχος που αφορά τη γλωσσική καλλιέργεια των μαθητών είναι να κατανοήσουν τον τρόπο, με τον οποίο ο συγγραφέας χρησιμοποιεί τα γλωσσικά μέσα, για να προκαλέσει τις εντυπώσεις που θέλει (Α.Π. 2003:16). Επίσης, να συντάξουν απλές προτάσεις πλήρους νοήματος, θέτοντας ως πυρήνα το ρήμα και το όνομα (νέο Π.Σ. 2021:54).
- Οι μαθητές να παραγάγουν σύντομα περιγραφικά κείμενα, με ελεύθερη διατύπωση, για αντικείμενα σε συγκεκριμένο πλαίσιο επικοινωνίας (νέο Π.Σ. 2021:47) και να ασκηθούν σε λεκτικά παιχνίδια κατανοώντας τον ρόλο της παρομοίωσης (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Ξαναγράψτε τη φράση του κειμένου «Το Άγιο Μύρο μοσχοβολά ανθόνερο, σαν...» και συμπληρώστε με δικές σας φράσεις.

89. Κείμενα με οδηγίες – σελ. 45,46,47

- Οι μαθητές και οι μαθήτριες να διακρίνουν τα μορφικά χαρακτηριστικά που έχουν τα κείμενα οδηγιών και τη λειτουργία τους (νέο Π.Σ. 2021:49) και να εκτελέσουν γλωσσικές πράξεις προτροπής (Α.Π. 2003:18) (γλωσσικοί στόχοι).
- Ταυτόχρονα, αξιοποιώντας τις ΤΠΕ, να εικονογραφήσουν με εικόνες από το διαδίκτυο τα περιγραφικά κείμενα που συντάσσουν (νέο Π.Σ. 2021:49) και να εξοικειωθούν με την περιγραφή μέσα από τον κατευθυντικό λόγο και τη διαισθητική χρήση της προστακτικής, που είναι και στόχος της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Αναζητήστε με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού και άλλες πληροφορίες στο διαδίκτυο για τα έθιμα του Πάσχα και γράψτε επτά οδηγίες, μία για κάθε μέρα της Μεγάλης Εβδομάδας, περιγράφοντας συνοπτικά πώς μπορείτε να περάσετε την ημέρα αυτή και βάλτε δίπλα μια σχετική εικόνα που θα βρείτε στο διαδίκτυο.

90. Κατασκευαστικό τραγούδι – σελ. 48

- Οι μαθητές να παραγάγουν απλούς ποιητικούς στίχους (νέο Π.Σ. 2021:57) και να μάθουν να γράφουν τα δικά τους ποιήματα, ξεφεύγοντας, στη συγκεκριμένη δραστηριότητα, από τη στεία καταλογογράφηση μιας λίστας, αλλά προσεγγίζοντας τη λογοτεχνική εκδοχή μιας συνταγής (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

- Οι μαθητές να ανταποκρίνονται αυθόρμητα σε ένα ερέθισμα ενεργοποιώντας τη φαντασία τους (νέο Π.Σ. 2021:45) και να κατανοήσουν τις εναλλακτικές δυνατότητες της γλώσσας (Α.Π. 2003:16) (γλωσσικοί στόχοι).

Γράψτε με τον ίδιο τρόπο μια συνταγή για όποιο φαγητό η γλυκό προτιμάτε.

91. «Πασχαλιάτικη καμπάνα» - Κίκα Πουλχερίου

- Στόχος που αφορά τη Δημιουργική Γραφή είναι οι μαθητές να απολαύσουν αισθητικά το κείμενο συνδέοντάς το με άλλα είδη τέχνης (νέο Π.Σ. 2021:57) και να έρθουν σε επαφή με την οπτική αφήγηση του κειμένου αξιοποιώντας τις Νέες Τεχνολογίες.
- Γλωσσικοί στόχοι: Οι μαθητές να αξιοποιήσουν μη γλωσσικά στοιχεία του επικοινωνιακού πλαισίου πάνω στο θέμα (νέο Π.Σ. 2021:44) και να μετασχηματίσουν κείμενα (Α.Π. 2003:16).

Να οπτικοποιήσετε το κείμενο χωρισμένοι σε ομάδες επιλέγοντας τις καταλληλότερες φωτογραφίες από το διαδίκτυο και να παρουσιάσετε το έργο σας στην τάξη.

92. «Χριστός ανέστη» - Λάκης Παπαδήμας

- Στόχοι που αφορούν τη γλωσσική γνώση των μαθητών είναι να σχηματίσουν φράσεις με επίθετο και ουσιαστικό αποδίδοντας τη συμφωνία γένους, αριθμού και πτώσης (νέο Π.Σ. 2021:52), όπως και να έρθουν σε επαφή με την παράδοση του τόπου (Α.Π. 2003:30).
- Στόχοι που προκύπτουν από την έννοια της Δημιουργικής Γραφής είναι να εξοικειωθούν οι μαθητές με την περιγραφή και να γράψουν σε ατομικό επίπεδο απλά περιγραφικά κείμενα με αναφορά σε συναισθήματα/σκέψεις/εντυπώσεις (νέο Π.Σ. 2021:47)

Να μετατρέψετε το ποίημα σε περιγραφικό κείμενο (πεζό), χρησιμοποιώντας επιπλέον επίθετα και ουσιαστικά σχετικά με τα έθιμα από τη βραδιά της Ανάστασης, όπως και να αναφέρετε σκέψεις και συναισθήματα.

93. «Προσευχή του μικρού κοριτσιού» - Ζαχαρίας Παπαντωνίου

- Γλωσσικοί στόχοι: Οι μαθητές να σχηματίσουν ρηματικούς τύπους α' και β' συζυγίας στο παρόν (νέο Π.Σ. 2021:51) και να αποκτήσουν εμπιστοσύνη στο προσωπικό τους γράψιμο με τον δικό τους πρωτότυπο τρόπο (Α.Π. 2003:16).
- Παράλληλα, οι μαθητές να γράψουν σύντομα αφηγηματικά κείμενα, με ελεύθερη διατύπωση, για δικά τους βιώματα (νέο Π.Σ. 2021:48) και να μιμηθούν τη διάθεση και το ύφος του προτύπου μετατρέποντας το ποίημα σε δικό τους αφηγηματικό κείμενο (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Διαβάστε την προσευχή του μικρού κοριτσιού και γράψτε την δική σας προσευχή, με όλα αυτά που θα ζητούσατε και θα θέλατε, ελεύθερα, χωρίς ομοιοκαταληξία.

22^η Διδακτική Ενότητα – Πώς γίνεται; Πώς παίζεται;

Είδος κειμένου και είδος λόγου της ενότητας:

- ❖ Οδηγίες χρήσης/κατασκευής
- ❖ Κανόνες παιχνιδιού

94. «Η βαβυλωνία» - Ντίνα Χατζηνικολάου

- Οι μαθητές να εξοικειωθούν διαισθητικά με απλά κείμενα νεωτερικής λογοτεχνίας (Α.Π. 2003:30) και να χρησιμοποιήσουν τα σημεία στίξης τελεία, θαυμαστικό, ερωτηματικό (νέο Π.Σ. 2021:54) (γλωσσικοί στόχοι).
- Οι μαθητές να εικονογραφήσουν με δικές τους ζωγραφιές τα κείμενα που συντάσσουν (νέο Π.Σ. 2021:49) και να εξασκηθούν στη συγγραφή ποιήματος μέσα από τη συνεργασία με τους συμμαθητές τους (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Χωριστείτε σε ομάδες και συνεχίστε το ποίημα με τον ίδιο τρόπο, γράφοντας στους στίχους τα παιχνίδια που εσείς παίζετε με τους φίλους σας στο σχολείο, στην πλατεία, στη γειτονιά, βάζοντας τα κατάλληλα σημεία στίξης. Κάτω από το ποίημα φτιάξτε ανάλογες ζωγραφιές και παρουσιάστε τα έργα σας στην τάξη.

95. «Ο θεός Ντίνος» - Λένα Θεοδωρακάκου –Μερίκα

- Στόχοι που αφορούν τη Δημιουργική Γραφή είναι να παραγάγουν οι μαθητές σύντομα περιγραφικά κείμενα, με ελεύθερη διατύπωση, για πρόσωπα (νέο Π.Σ.

2021:47) και γενικότερα να εξασκηθούν με την περιγραφή στο λογοτεχνικό κείμενο.

- Στόχοι που αφορούν τη γλωσσική καλλιέργεια των μαθητών είναι να ανταποκριθούν αυθόρμητα σε ένα ερέθισμα ενεργοποιώντας τη φαντασία τους (νέο Π.Σ. 2021:45) και να κατανοήσουν τις εναλλακτικές δυνατότητες της γλώσσας (Α.Π. 2003:16).

Διαβάστε το κείμενο, φανταστείτε την εικόνα του θείου Ντίνου και φτιάξτε το πορτρέτο του είτε με λέξεις είτε με ζωγραφικές πινελιές.

96. «Τα χρωματιστά μολύβια» - Γαλάτεια Σουρέλη

- Οι μαθητές να αναλάβουν θεατρικούς ρόλους (νέο Π.Σ. 2021:26) και να εξασκηθούν στη συγγραφή διαλόγων (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).
- Οι μαθητές να παραγάγουν διαλόγους σε συμβατικό επικοινωνιακό πλαίσιο εκφράζοντας προσωπικές σκέψεις/απόψεις, συναισθήματα και εντυπώσεις πάνω σε διάφορα θέματα συζήτησης (νέο Π.Σ. 2021:45) και να προσαρμόσουν τα λεγόμενά τους και όλη τους τη συμπεριφορά στις δραματοποιήσεις (Α.Π. 2003:15) (γλωσσικοί στόχοι).

Τα χρωματιστά μολύβια εισβάλλουν στο δωμάτιό σας και θέλουν να τα αλλάξουν όλα. Γράψτε τον διάλογο μαζί τους σε δυάδες με τον διπλανό σας και παρουσιάστε τον στην τάξη.

97. «Η μικρή Ελένη» - Από το βιβλίο «Φτου ξελεφτεριά» του Δ. Σ. Σφακιωτών Λευκάδας

- Στόχοι που προκύπτουν από την έννοια της Δημιουργικής Γραφής είναι να εικονογραφήσουν οι μαθητές με δικές τους ζωγραφιές τα κείμενα που συντάσσουν (νέο Π.Σ. 2021:49) και να εξασκηθούν στη συγγραφή τραγουδιού σε ελεύθερο στίχο, χωρίς ομοιοκαταληξία.
- Στόχοι γλωσσικοί: Οι μαθητές να συντάξουν απλές προτάσεις πλήρους νοήματος, θέτοντας ως πυρήνα το ρήμα και το όνομα (νέο Π.Σ. 2021:54) και να διαπιστώσουν έμπρακτα τις δυνατότητες αφαίρεσης, προσθήκης και αλλαγής σειράς στοιχείων της πρότασης για τις ανάγκες της επικοινωνίας (Α.Π. 2003:17).

Να αλλάξετε τους τέσσερις στίχους που τραγουδούν τα παιδιά χέρι χέρι, με πρωταγωνιστή αυτή τη φορά τον μικρό Νικόλα και να τους εικονογραφήσετε.

98. «Παιχνιδόγελα» - Θέτη Χορτιάτη

- Οι μαθητές να εξασκηθούν στο κειμενικό είδος του κόμικς δουλεύοντας ομαδικά και να δημιουργήσουν πολυτροπικά κείμενα για πραγματικούς αποδέκτες (νέο Π.Σ. 2021:49) (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).
- Οι μαθητές να κατανοήσουν διάφορους τύπους κειμένων (Α.Π. 2003:15) και να χρησιμοποιήσουν στρατηγικές για την κατανόηση του γραπτού λόγου π.χ. εστιασμένη ανάγνωση για εντοπισμό πληροφοριών ή της γενικής ιδέας (νέο Π.Σ. 2021:49) (γλωσσικοί στόχοι).

Ζωγραφίστε, σε ομάδες, τα αντικείμενα που ζωντανεύουν στο κείμενο και σχεδιάστε φυσαλίδες από πάνω τους. Μέσα γράψτε τις σκέψεις τους με δικά σας λόγια με βάση το νόημα του ποιήματος και ανταλλάξτε τα έργα σας με τις υπόλοιπες ομάδες.

23^η Διδακτική Ενότητα – Για να γελάσουμε...

Είδος κειμένου και είδος λόγου της ενότητας:

- ❖ Χιουμοριστικό κείμενο
- ❖ Πίνακας περιεχομένων

99. «Λαθεύοντας ιστορίες» - Τζάνι Ροντάρι

- Γλωσσικοί στόχοι: Οι μαθητές να χρησιμοποιήσουν τα σημεία στίξης τελεία, θαυμαστικό, ερωτηματικό, παύλα (νέο Π.Σ. 2021:54) και να κάνουν συνειδητή χρήση των φραστικών επιλογών που επιβάλλει η κάθε περίπτωση επικοινωνίας και το επίπεδο λόγου (Α.Π. 2003:14) (γλωσσικοί στόχοι).
- Οι μαθητές να δημιουργήσουν ατομικά μια απλή ιστορία (νέο Π.Σ. 2021:31-32) και να εξασκηθούν με το πώς λειτουργεί το αστείο στο κείμενο και τη λογοτεχνία γενικότερα (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Γράψτε έναν τέτοιο διάλογο ανάμεσα σε σας και στον παππού σας, ο οποίος προσπαθεί να σας πει το παραμύθι «Ο λύκος και τα επτά κατσικάκια», αλλά

συνέχεια μπερδεύεται και τον διορθώνετε. Στο τέλος, διαβάστε τους αστείους διαλόγους σας στην τάξη.

100. «Ο Καραγκιόζης δικηγόρος» - από τον καραγκιοζοπαίχτη Ντίνο Θεοδωρόπουλο
- Στόχοι που αφορούν τη γλωσσική καλλιέργεια των μαθητών είναι, αφενός μεν, να απομνημονεύσουν μικρούς ρόλους για δραματοποίηση και μικρά λεκτικά κείμενα, τα οποία διευκολύνουν τη μάθηση (Α.Π. 2003:22), αφετέρου δε, να διαβάσουν διαλογικά κείμενα με τον κατάλληλο επιτονισμό (νέο Π.Σ. 2021:51).
  - Στόχοι που αφορούν τη Δημιουργική Γραφή είναι να αναλάβουν οι μαθητές θεατρικούς ρόλους (νέο Π.Σ. 2021:26), να εξασκηθούν στη δραματοποίηση κειμένου και να κατανοήσουν τη σημασία των χαρακτήρων στο κείμενο.

Χωριστείτε σε ομάδες και δραματοποιήστε το κείμενο για τον Καραγκιόζη. Στο τέλος, νικήτρια ομάδα θα είναι αυτή που έκανε τους άλλους να γελάσουν πιο πολύ.

101. Άνοιξη στο Παγγαίο – σελ. 64
- Μέσα από αυτή τη δραστηριότητα και αξιοποιώντας τις Νέες Τεχνολογίες, ο μαθητής να απολαύσει αισθητικά το κείμενο και να το συνδέσει με άλλα είδη τέχνης (νέο Π.Σ. 2021:57). Ακόμα, να κατανοήσει τη συμβολή της περιγραφής και των εικόνων στην παραστατικότητα και τη ζωντάνια του λογοτεχνικού λόγου (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).
  - Ο μαθητής να ανταποκριθεί αυθόρμητα σε ένα ερέθισμα ενεργοποιώντας τη φαντασία του (νέο Π.Σ. 2021:45) και να εντοπίσει τα κύρια σημεία ή τα σημεία που τον ενδιαφέρουν από το κείμενο (Α.Π. 2003:15) (γλωσσικοί στόχοι).

Με αφορμή την περιγραφή της άνοιξης στο Παγγαίο δημιουργήστε μια ζωγραφική εικόνα σχετική ή ψάξτε ανάλογες φωτογραφίες στο διαδίκτυο.

102. «Μακαρόνια» - Δέσποινα Στίκα
- Στόχοι που προκύπτουν από την έννοια της Δημιουργικής Γραφής είναι να παραγάγουν οι μαθητές απλούς ποιητικούς στίχους (νέο Π.Σ. 2021:57) και να μάθουν να γράφουν τα δικά τους ποιήματα ομαδοσυνεργατικά εξασκώντας τη δημιουργική τους φαντασία.

- Γλωσσικοί στόχοι: Οι μαθητές να σχηματίσουν σύνθετες λέξεις με βάση το θεματικό λεξιλόγιο (νέο Π.Σ. 2021:56) και να εξοικειωθούν βιωματικά με τη μορφή και το περιεχόμενο των λογοτεχνικών κειμένων (Α.Π. 2003:30).

Χωριστείτε σε ομάδες και γράψτε ένα ποίημα με τρεις στροφές για το αγαπημένο σας φαγητό, γλυκό ή σνακ δημιουργώντας τις δικές σας αστείες λέξεις που θα προκύψουν από αυτό που θα έχετε διαλέξει, όπως έκανε και η ποιήτρια.

103. Γελοιογραφία – σελ. 65

- Οι μαθητές να μετατρέψουν τις εικόνες σε γραπτή αφήγηση και να δημιουργήσουν ατομικά μια απλή ιστορία (νέο Π.Σ. 2021:31-32) (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).
- Οι μαθητές να αξιοποιήσουν μη γλωσσικά στοιχεία του επικοινωνιακού πλαισίου πάνω στο θέμα (νέο Π.Σ. 2021:44) και να συντάξουν σαφείς περιόδους, με υποτακτική σύνδεση και νοηματική συνοχή (Α.Π. 2003:16) (γλωσσικοί στόχοι).

Παρατηρήστε τις εικόνες της γελοιογραφίας και γράψτε μια σύντομη ιστορία.

104. Κείμενο – σελ. 66

- Στόχοι της Δημιουργικής Γραφής: Οι μαθητές να παραγάγουν σε ομαδική δραστηριότητα αφηγηματικές ιστορίες (νέο Π.Σ. 2021:48) και να δημιουργήσουν μια φανταστική ιστορία βασισμένη σε μια δοσμένη αρχή.
- Στόχοι γλωσσικοί: Οι μαθητές να χρησιμοποιήσουν κειμενικούς δείκτες για τη σύνδεση φράσεων, παραγράφων και νοηματικών ενοτήτων (Α.Π. 2003:16) και να (ανα)γνωρίσουν τη σημασία των λέξεων του βασικού λεξιλογίου κάθε ενότητας (νέο Π.Σ. 2021:55).

Με αφορμή το κείμενο που περιέχει αρκετές παγιωμένες εκφράσεις και αφού συζητήσετε με τον/την εκπαιδευτικό τη σημασία τους, να γράψετε σε δυάδες ένα δικό σας κείμενο, το οποίο θα ξεκινάει με τη φράση: «Η Μαρία σήμερα έχει τις μαύρες της...».

24^η Διδακτική Ενότητα – Να σου πω τι έμαθα;

Είδος κειμένου και είδος λόγου της ενότητας:

❖ Εγκυκλοπαιδικό άρθρο

105. Ουράνιο τόξο – σελ. 68

- Συνδέοντας τις Νέες Τεχνολογίες με τη Γλώσσα, οι μαθητές να προσεγγίσουν το λεξιλόγιο διάφορων θεματικών περιοχών και να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους (Α.Π. 2003:32). Επιπλέον, να χρησιμοποιήσουν στρατηγικές για την κατανόηση του γραπτού λόγου (νέο Π.Σ. 2021:46) (γλωσσικοί στόχοι).
- Στόχοι Δημιουργικής Γραφής: Οι μαθητές να παραγάγουν απλούς στίχους (νέο Π.Σ. 2021:57) και να εξασκηθούν στο να γράφουν ακροστιχίδες, που είναι ένα είδος μικρού ποιήματος με παιγνιώδη διάθεση.

Με αφορμή το ουράνιο τόξο να αναφέρετε λέξεις που σας έρχονται στο μυαλό, όταν ακούτε γι' αυτό. Με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού τις καταγράφετε μέσω της εφαρμογής Word Art και έτσι δημιουργείται ένα ψηφιακό συννεφόλεξο. Έπειτα, διαβάστε το κείμενο, εντοπίστε τις λέξεις-κλειδιά και με βάση αυτές και τις άλλες από το συννεφόλεξο, δημιουργήστε μία ακροστιχίδα με το ΟΥΡΑΝΙΟ ΤΟΞΟ.

106. Το ουράνιο τόξο – σελ. 69

- Στόχοι που αφορούν τη Δημιουργική Γραφή είναι να εικονογραφήσουν οι μαθητές με δικές τους ζωγραφιές τα κείμενα που συντάσσουν (νέο Π.Σ. 2021:49) και να γράψουν ένα δικό τους ποίημα βασισμένο σε συγκεκριμένες λέξεις.
- Γλωσσικοί στόχοι: Οι μαθητές να εξοικειωθούν διαισθητικά με απλά κείμενα νεωτερικής λογοτεχνίας (Α.Π. 2003:30) και να ανταποκριθούν αυθόρμητα σε ένα ερέθισμα ενεργοποιώντας τη φαντασία τους (νέο Π.Σ. 2021:45).

Παίρνοντας έμπνευση από το παραπάνω ποίημα και με βάση τις λέξεις: «ήλιος, βροχή, χαρά, χρώματα», γράψτε το δικό σας ποίημα για το ουράνιο τόξο και συνοδεύστε το με μια ζωγραφιά που θα φτιάξετε.

107. Ο λύκος – σελ. 70

- Στόχοι που αφορούν τη γλωσσική γνώση των μαθητών είναι να μετασχηματίσουν κείμενα (Α.Π. 2003:16) και να χρησιμοποιήσουν στρατηγικές για την κατανόηση του γραπτού λόγου π.χ. εστιασμένη ανάγνωση για εντοπισμό πληροφοριών ή της γενικής ιδέας (νέο Π.Σ. 2021:46).
- Παράλληλα, οι μαθητές να παραγάγουν ομοιοκατάληκτους στίχους (νέο Π.Σ. 2021:57) και να εξασκηθούν στο ποιητικό είδος του λίμερικ και στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).

Διαβάστε το κείμενο και παρουσιάστε τον λύκο συνθέτοντας ένα λίμερικ σε συνεργασία με τον διπλανό σας.

108. «Δε μ' ακούς;» - Μάρω Λοϊζου

- Μέσα από τις Νέες Τεχνολογίες, οι μαθητές και οι μαθήτριες να δημιουργήσουν πολυτροπικά κείμενα για πραγματικούς αποδέκτες αξιοποιώντας εκπαιδευτικούς πόρους ψηφιακής τεχνολογίας (νέο Π.Σ. 2021:49) και να επιλέξουν τις κατάλληλες εικόνες και μουσική για μετατροπή του ποιήματος σε ψηφιακό αφήγημα (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).
- Οι μαθητές και οι μαθήτριες να κατανοήσουν ή να διαισθανθούν τα όρια και της εναλλακτικές δυνατότητες της γλώσσας (Α.Π. 2003:16) και να διαβάσουν μέσα στην τάξη, με στόχο την εξαγωγή νοήματος (νέο Π.Σ. 2021:45) (γλωσσικοί στόχοι).

Με τη βοήθεια και καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού να οπτικοποιήσετε το ποίημα όλοι μαζί στην τάξη αξιοποιώντας τις δυνατότητες της ψηφιακής αφήγησης και να βάλετε την κατάλληλη μουσική επένδυση.

109. «Καλοκαίρι» - Χάρης Σακελλαρίου

- Μέσα από το παιχνίδι με τις λέξεις οι μαθητές να αναγνωρίσουν τον ρόλο του επιθέτου και του ουσιαστικού στην περιγραφή και μιμούμενοι το ποίημα-πρότυπο να συγγράψουν ένα ποίημα παραπλήσιας θεματικής. Επίσης, να παραγάγουν απλούς ποιητικούς στίχους, ομοιοκατάληκτους (νέο Π.Σ. 2021:57) (στόχοι Δημιουργικής Γραφής).
- Οι μαθητές να εξοικειωθούν βιωματικά με τη μορφή και το περιεχόμενο των λογοτεχνικών κειμένων (Α.Π. 2003:30) και να σχηματίσουν φράσεις με επίθετο

και ουσιαστικό αποδίδοντας τη συμφωνία γένους, αριθμού και πτώσης (νέο Π.Σ. 2021:52) (γλωσσικοί στόχοι).

Χωριστείτε σε ομάδες και ξαναγράψτε το ποίημα αντικαθιστώντας τα ουσιαστικά και τα επίθετα με άλλα, έτσι ώστε η εποχή που θα περιγράψουν να είναι ο χειμώνας. Αναζητήστε στο διαδίκτυο μια εικόνα για το ποίημα και διαβάστε τα ποιήματα στην ολομέλεια της τάξης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τελικά, η Δημιουργική Γραφή και η λογοτεχνία έχουν εκλεκτική συγγένεια. Σύμφωνα με τον Γρόσδο (2014:32), ο Terry στο *A Literature, A Foundation and Source for Learning to Write* (1987, όπ. αναφ. στο Τανίδου, 2018) περιγράφει με έναν πολύ εύστοχο τρόπο τα στάδια μύησης στη Δημιουργική Γραφή με τη συνδρομή της λογοτεχνίας. Συγκεκριμένα, σημειώνει:

Άσε με να διαβάσω ιστορίες, για να ανακαλύψω πόσο αληθινά γράφουν οι συγγραφείς.

Άσε με να συζητήσω ιστορίες, για να μάθω τα μυστικά της δημιουργίας τους. Άσε με να γράψω ιστορίες, για να μεγαλώσω και να ωριμάσω στη γραφή. Άσε με να μοιραστώ τις ιστορίες με άλλους και να απολαύσω την ευχαρίστηση της συγγραφής.

Με τις προτεινόμενες δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής της παρούσας εργασίας, οι μαθητές και οι μαθήτριες περνούν και από τα τέσσερα στάδια που αναφέρει ο Terry. Το αρχικό εφόδιο για όποιον θέλει να ασχοληθεί με τη Δημιουργική Γραφή, είναι, χωρίς αμφιβολία, να διαβάζει λογοτεχνία. Έτσι κι εδώ οι μαθητές έρχονται σε επαφή με τα λογοτεχνικά κείμενα που υπάρχουν στα βιβλία της Γλώσσας της Β' Δημοτικού, τα οποία διαβάζουν, προκειμένου ως γνήσιοι αναγνώστες να προχωρήσουν στα επόμενα στάδια. Σύμφωνα μάλιστα με το νέο Πρόγραμμα Σπουδών (όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο) γίνεται πρόβλεψη οι μαθητές να προσεγγίζουν ολόκληρα βιβλία και αναγνώσματα, ποικίλων μορφών και θεματικών, ώστε να αποκτήσουν φιλιαναγνωστική στάση, να ανακαλύψουν τα ενδιαφέροντά τους, αλλά, πρωτίστως, να απολαμβάνουν, να ψυχαγωγούνται και να ικανοποιούνται αισθητικά (Πρόγραμμα Σπουδών Νεοελληνικής Γλώσσας στο Δημοτικό, 2021:12).

Στο δεύτερο στάδιο, οι μαθητές συζητούν με τον/την εκπαιδευτικό της τάξης το «πώς» και «γιατί» γράφουν οι συγγραφείς, έτσι ώστε να μυηθούν στον τρόπο και στις τεχνικές δημιουργίας ενός λογοτεχνικού κειμένου. Και αυτό που πρέπει να μάθουν να κάνουν, το μαθαίνουν κάνοντάς το, σύμφωνα με τη ρήση του Αριστοτέλη (Τανίδου, 2018). Έτσι, μέσα από τις δραστηριότητες μαθαίνουν πώς να γράφουν αφηγηματικά κείμενα υιοθετώντας τα δομικά τους στοιχεία (αρχή-μέση-τέλος, σκηνικό, χαρακτήρες, θέμα-πρόβλημα), πώς να παράγουν ομοιοκατάληκτους στίχους για τα δικά τους ποιήματα, πώς να συνθέτουν λίμερικ και χαϊκού, πώς να δημιουργούν μια απλή ιστορία και να την εικονογραφούν, πώς να συνδέουν τη λογοτεχνική ανάγνωση με άλλες μορφές τέχνης (εικαστικά, μουσική, θέατρο), πώς να

μιμούνται, να σχολιάζουν, να ξαναγράφουν κείμενα σε άλλο ύφος και διάφορες άλλες δραστηριότητες, περνώντας με αυτό τον τρόπο στο τρίτο στάδιο (*Άσε με να γράψω ιστορίες*).

Φτάνουμε στο τέταρτο και τελευταίο στάδιο, όπου εδώ οι μαθητές μοιράζονται τα έργα και την εμπειρία τους με τους συμμαθητές τους. Κάτι τέτοιο τους αρέσει πολύ, γιατί επικοινωνούν τα κείμενά τους (και όχι μόνο), εκτίθενται και ακούνε τα σχόλια που τους κάνουν. Άλλωστε, η έννοια της αλληλεπίδρασης είναι σημαντική στη διδακτική της Δημιουργικής Γραφής. Οι μαθητές ανταλλάσσουν ιδέες και έτσι βοηθούν ο ένας τον άλλο να αναδιαμορφώσει τα κείμενά του. Η ανατροφοδότηση είναι πολύ σημαντική και απαραίτητη, αφού το παραγόμενο μαθητικό προϊόν γίνεται αντικείμενο επεξεργασίας τόσο από τον ίδιο τον μαθητή, όσο και από τους συμμαθητές του. Μέσα από τις συζητήσεις που ακολουθούν προκύπτουν προτάσεις διόρθωσης και βελτίωσής του κειμένου, ώστε να ξαναγραφτεί καλύτερα. Εξάλλου, όπως είχε πει και ο αείμνηστος Μίμης Σουλιώτης «Δημιουργική Γραφή σημαίνει πάνω απ' όλα δημιουργικό σβήσιμο». Τίποτα δεν γράφεται άπαξ, αλλά επανεξετάζεται, αναθεωρείται και τροποποιείται.

Οι προτάσεις, δηλαδή οι δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής, σχεδιάστηκαν να υλοποιηθούν πάνω στα λογοτεχνικά κείμενα του βιβλίου της Γλώσσας της Β' Δημοτικού και αποτελούν μια ευκαιρία να φέρουν τους μαθητές κοντά στο βιβλίο. Σε μια εποχή όπου τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, το tablet και τα ηλεκτρονικά παιχνίδια μονοπωλούν το ενδιαφέρον, ακόμα και των μικρών παιδιών, επιχειρείται να ενισχυθεί η φιλιαναγνωσία. Μέσα από τις δραστηριότητες συγγραφής ιστοριών, κατασκευής και δραματοποίησης διαλόγων, περιγραφών και εικονογραφήσεων, οι μαθητές και οι μαθήτριες γίνονται δημιουργοί βιβλίων. Έτσι, βλέπουν το βιβλίο σαν κομμάτι τους και ταξιδεύουν μαζί του σε άλλους κόσμους, τόπους και χρόνους, συμμετέχοντας με όλες τους τις αισθήσεις, με πάθος και χωρίς τον φόβο της αποτυχίας ή του λάθους, που δεν έχει χώρο στη Δημιουργική Γραφή. Η παρούσα εργασία αποτελεί μια προσπάθεια το βιβλίο να γίνει δημιουργικό παιχνίδι και ο μαθητής ο κατασκευαστής του παιχνιδιού. Προτείνεται να χρησιμοποιηθεί στο νέο Πρόγραμμα Σπουδών και δη την ώρα της φιλιαναγνωσίας, με σκοπό την καλλιέργεια και την ανάδειξή της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αλεξίου, Β. (2007). *Παιδαγωγικές μελέτες και έρευνες 29: Η νηπιακή γλώσσα. Λεκτικές επινοήσεις και φραστικές τεχνικές*. Κυριακίδη Αφοί Α.Ε.
- Αναγνώστου, Ν. (2018). *Κόκκινη Κλωστή Γραμμένη*. Τρίκαλα: Επέκεινα.
- Αρχάκης, Α. & Κονδύλη, Μ. (2004). *Εισαγωγή σε ζητήματα κοινωνιογλωσσολογίας*. Αθήνα: Νήσος.
- Ασημακοπούλου, Φ. (2019). *Γλωσσικό λάθος και Δημιουργική Γραφή στην εκπαίδευση: συμμόρφωση ή απειθαρχία; Ανέκδοτη διπλωματική εργασία*, Φλώρινα: Παιδαγωγική Σχολή, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.
- Βακάλη, Α. (2014). *Η παραγωγή γραπτού λόγου στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση μετά το 1975: Από την Έκθεση στη Δημιουργική Γραφή*. Ανέκδοτη Διδακτορική Διατριβή. Φλώρινα: Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.
- Βακάλη, Α., Ζωγράφου-Τσαντάκη Μ. & Κωτόπουλος, Τ. (2013). *Η Δημιουργική Γραφή στο Νηπιαγωγείο*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Βακάλη, Α. (2013). Η Δημιουργική Γραφή πάει σχολείο. *Πρακτικά 1^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου «Δημιουργική Γραφή»*, (Επιμ. Κωτόπουλος, Βακάλη, Νάνου & Σουλιώτη), 4-6 Οκτωβρίου 2013, Αθήνα.
- Βασιλοπούλου, Π. (2021). *Ο ρόλος της Δημιουργικής Γραφής στο σύγχρονο ελληνικό πολυπολιτισμικό δημοτικό σχολείο. Διδακτικές Πρακτικές*. Ανέκδοτη διπλωματική εργασία, Φλώρινα: Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.
- Βελουδής, Γ. (2001). Άνισες εξισώσεις: Η γλώσσα των νέων. Στο *Δέκα μύθοι για την ελληνική γλώσσα*. Αθήνα: Πατάκης.
- Βλάχου, Μ. (2015). Η Δημιουργική Γραφή στην προσχολική εκπαίδευση μέσω της δημιουργίας διαπολιτισμικού παραμυθιού, *2^ο Διεθνές Συνέδριο «Δημιουργική Γραφή»*. Πρακτικά, Κέρκυρα: 1-4 Οκτωβρίου 2015.
- Carter, R. (2004). *Language and creativity: The art of common talk*. London: Routledge.
- Γκόρα, Ε. (2015). Δημιουργική Γραφή και Αφήγηση στην Τρίτη Ηλικία. Μελέτη Περίπτωσης: Μονάδα Φροντίδας Ηλικιωμένων, *2^ο Διεθνές Συνέδριο «Δημιουργική Γραφή»*. Πρακτικά, Κέρκυρα: 1-4 Οκτωβρίου 2015.
- Γουλής, Δ. (2013). Από τη στατικότητα στη δημιουργικότητα: επαναπροσδιορίζοντας τη διδασκαλία των κατευθυντικών κειμένων με αφετηρία τη δημιουργική γραφή και την ανάπτυξη της φαντασίας, *Πρακτικά 1^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου «Δημιουργική Γραφή»*, 4-6 Οκτωβρίου 2013, Αθήνα.

- Γρόσδος, Σ. (2014). Δημιουργικότητα και δημιουργική γραφή στην εκπαίδευση. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
- Γρόσδος, Σ. (2015). «Οι εικόνες ως ερεθίσματα δημιουργικής γραφής», *Δελτίο Εκπαιδευτικού Προβληματισμού και Επικοινωνίας*, 55 και στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://impschool.gr/de/ltio-site/?p=372>
- Γρόσδος, Σ. (2015_α). 9+1, Μαθήματα Δημιουργικής Γραφής. Μάθημα πρώτο: Τι είναι και τι δεν είναι η Δημιουργική Γραφή, *Παράθυρο στην εκπαίδευση του παιδιού*, 90, 72-85.
- Γρόσδος, Σ. (2015_β). 9+1, Μαθήματα Δημιουργικής Γραφής. Μάθημα πέμπτο: Η τεχνική της μελέτης και διεξοδικής ανάλυσης των αφηγηματικών στοιχείων και του αφηγηματικού σχήματος, *Παράθυρο στην εκπαίδευση του παιδιού*, 94, 88-99.
- Dawson, P. (2005). *Creative Writing and the New Humanities*. London: Routledge.
- De Saussure, F. (1979). *Μαθήματα γενικής Γλωσσολογίας*. Μτφρ. Φ. Δ. Αποστολόπουλος. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Δημόπουλος, Κ. (2007). Δημιουργική σκέψη και δημιουργικά άτομα: Επιπτώσεις για την πρακτική στη σχολική τάξη // Κουλαϊδής Β. (επιμ.). Σύγχρονες Διδακτικές Προσεγγίσεις για την Ανάπτυξη Κριτικής-Δημιουργικής Σκέψης. Αθήνα, Οργανισμός Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών, 2007. Σ. 223-240.
- Ζημιανίτης, Κ., Κουταλέλη, Ε., Παναγοπούλου, Ε. & Σιούτας Ν. (2008). *Δημιουργική σκέψη- παραγωγή καινοτόμων και πρωτότυπων ιδεών*, Αθήνα ΙΔΕΚΕ (Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων.
- Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (2021). *Πρόγραμμα Σπουδών Νεοελληνικής Γλώσσας στο Δημοτικό*. Πρώτη έκδοση, Αθήνα.
- Καλογήρου, Τ. και Λαλαγιάννη, Κ. (2005). “Προλεγόμενα” στο Καλογήρου, Τ. και Λαλαγιάννη Κ., *Η λογοτεχνία στο σχολείο: Θεωρητικές προσεγγίσεις και διδακτικές εφαρμογές στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση*. Αθήνα: Τυπωθύτω – Γιώργος Δαρδανός.
- Καρακίτσιος, Α. (2016). *Διδασκαλία της Λογοτεχνίας και Δημιουργική Γραφή*. Θεσσαλονίκη: Ζυγός.
- Καρακίτσιος, Α. (2012). Δημιουργική Γραφή: μια άλλη προσέγγιση της λογοτεχνίας ή η επιστροφή της Ρητορικής; *Κείμενα*, 15. Ανακτήθηκε τον Ιούλιο του 2012 <https://journals.lib.uth.gr/index.php/kείμενα/article/view/542>
- Καρακίτσιος, Α. (2011). « Φιλαναγνωσία... Φανατική συνήθεια», στο Αρτζανίδου Ε., Γουλής Δ., Γρόσδος Σ., Καρακίτσιος Α. (επιμ.) (σ.19-54). *Παιχνίδια φιλαναγνωσίας και αναγνωστικές εμπυρώσεις*. Αθήνα: Gutenberg.

- Κιοσσές, Σπ. (2013). Προς μια 'παιδαγωγική' της Δημιουργικής Γραφής. *Πρακτικά του Διεθνούς Συνεδρίου "Δημιουργική Γραφή"* (4-6 Οκτωβρίου, 2013) Αθήνα.
- Κιοσσές, Σ. (2018). *Εισαγωγή στη δημιουργική ανάγνωση και γραφή του πεζού λόγου*. Κριτική.
- Κουμασίδης, Ι., & Κωτόπουλος Τ. (2019). *Η Δημιουργική Γραφή στην ανοιχτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην Ελλάδα*. Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, 10, 117-123.
- Κωτόπουλος, Τ. (2011). Από την ανάγνωση στη λογοτεχνική ανάγνωση και την παιγνιώδη διάθεση της δημιουργικής γραφής. Πρακτικά επιμορφωτικής ημερίδας «Εκπαίδευση και Φιλαναγνωσία», της 4^{ης} και 5^{ης} Περιφέρειας Π.Ε.Ν. Πέλλας (7/4/2011). Στο Παπαντωνάκης, Γ. Δ. & Κωτόπουλος Η. Τρ., *Τα ετεροθαλή* (2011). Αθήνα: Ίων, 21-36. Ανακτήθηκε από: <https://www.academia.edu/22087346/> (29/12/2019).
- Κωτόπουλος, Τ. (2012). Η νομιμοποίηση της Δημιουργικής Γραφής. *Κείμενα*, 15, Ιούλιος – <https://www.academia.edu/22087665/> (24/12/2019).
- Κωτόπουλος, Τ., Βακάλη, Α., Νάνου, Β. & Σουλιώτη Δ. (2013). Editorial του Διεθνούς Συνεδρίου «Δημιουργική Γραφή». *Πρακτικά 1^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου «Δημιουργική Γραφή»*, 4-6 Οκτωβρίου 2013, Αθήνα.
- Κωτόπουλος, Τ. & Παναγιωτίδης, Γ., (2013). Διατριβή σαν μυθιστόρημα, Συγγραφική πρακτική και λογοτεχνική θεωρία. *Πρακτικά 1^{ου} Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου «Δημιουργική Γραφή»*, 4-6 Οκτωβρίου 2013, Αθήνα.
- Κωτόπουλος, Τ. (2014_α). Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής: η ποιητική της ανατροπής στη σύγχρονη εκπαιδευτική πράξη ή ένας δομικός εναγκαλισμός με την κουλτούρα της οικονομικής αποτελεσματικότητας της εκπαίδευσης στο σύγχρονο ευρωπαϊκό καπιταλισμό;. *Πρακτικά 1^{ου} Συνεδρίου Πολιτικής Ιστορίας Από τη Ρόζα Λούξεμπουργκ στο Τερατώδες Είδωλο της Ευρώπης*. Φλώρινα: 11-12 Δεκεμβρίου.
- Κωτόπουλος, Τ. (2014_β). Πράξη και διδασκαλία της Δημιουργικής Γραφής στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα. *Πρακτικά Ε' Επιστημονικού Συνεδρίου Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στον ελληνικό κόσμο (1204-2014), οικονομία, κοινωνία, ιστορία, λογοτεχνία*. Θεσσαλονίκη, 2-5 Οκτωβρίου 2014, 801-822. Αθήνα, Ευρωπαϊκή Εταιρεία Νεοελληνικών Σπουδών (European Society of Modern Greek Studies)
- Κωτόπουλος, Τ. (2015). Δημιουργική Γραφή και Εκπαίδευση, *Δελτίο*, 55, 4-11, Αθήνα: Σχολή Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου.
- Κωτόπουλος, Τ., Χατζηπαναγιωτίδη Α. & Βακάλη, Α. (2019). Η διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας μέσα από τη δημιουργική γραφή, *Kathedra*, 4, Μόσχα.

- Κωτόπουλος, Τ. & Βακάλη, Α. (2019). Αντί Εισαγωγικών, *Πρακτικά 4^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου «Δημιουργική Γραφή»*, 12-15 Σεπτεμβρίου 2019, Φλώρινα.
- Μανδηλαράς, Φ. (2010). Τι είναι η Δημιουργική Γραφή; Στο Τσιλιμένη, Τ. & Παπαρούση, Μ. (Επιμ.). *Η τέχνη της μυθοπλασίας και της Δημιουργικής Γραφής*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Miller, G. (1995). *Γλώσσα και ομιλία*. Αθήνα: Gutenberg.
- Morley, D. (2007). *The Cambridge introduction to creative writing*. Cambridge: Cambridge University press.
- Μουλά, Ε. (2012). Αναζητώντας τη δημιουργικότητα στη διδασκαλία της λογοτεχνίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ο επαναπροσδιορισμός της δημιουργικής γραφής στη μεταμοντέρνα πραγματικότητα και την «ψηφιακή» εκπαιδευτική τάξη πραγμάτων, ηλεκτρ. περ. *Κείμενα*, 15 – <http://doi.org/10.26253/health.uth.ojs.kei.2012.544> (27/12/2019).
- Μπαμπινιώτης, Γ. (1994). *Η γλώσσα ως αξία*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μπαμπινιώτης, Γ. (2002). *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Κέντρο Λεξικολογίας, Αθήνα (δεύτερη έκδοση), σελ. 441. - <http://users.sch.gr/galexia/d/files/lexika/babiniotis.pdf>
- Νικολαΐδου Σ. (2012). Δημιουργική Γραφή στο σχολείο. Το τερπνόν μετά του ωφελίμου, *Κείμενα 15* – <http://keimena.ece.uth.gr/main/t15/05-nikolaidou.pdf> (27/12/2019).
- Νικολαΐδου, Σ. (2016). *Η δημιουργική γραφή στο σχολείο*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Ντίνας, Κ. (2017). Δημιουργική Γραφή και γλωσσική διδασκαλία στην εκπαίδευση. Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Φλώρινα: Ιδιόχειρες σημειώσεις.
- Ντιούδη, Α (2012). *Η ιστορία της Δημιουργικής Γραφής. Πράξη και Διδασκαλία στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα μέχρι το 2011*. Ανέκδοτη διπλωματική εργασία, Φλώρινα: Παιδαγωγική Σχολή, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.
- Ξανθάκου, Π. (1998). Η δημιουργική σκέψη και μάθηση, ένα πρόγραμμα εφαρμογής δημιουργικών μεθόδων στο μάθημα της γλώσσας. Ανέκδοτη διδακτορική διατριβή. Αθήνα: ΕΚΠΑ.
- Ξανθάκου, Γ. (2011). *Δημιουργικότητα και καινοτομία στο σχολείο και την κοινωνία* (επιμ. Γ. Ξανθάκου, F. Monks & Μ. Καΐλα). Αθήνα: Διάδραση.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2003). *ΔΕΠΠΣ της ελληνικής γλώσσας για το δημοτικό σχολείο*. - www.pi-schools.gr/download/programs/depps/2deppsaps_GlossasDimotikou.zip
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2011_α). Πρόγραμμα Σπουδών για τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας & της Λογοτεχνίας, της αρχαίας ελληνικής γλώσσας & γραμματείας στην υποχρεωτική εκπαίδευση. Αθήνα.
- Παρασκευόπουλος, Ι. (2004). *Δημιουργική σκέψη στο σχολείο και στην οικογένεια*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.

- Πιπέρης, Κ. (2017). Η αναγκαιότητα της εισαγωγής του μαθήματος της Δημιουργικής Γραφής στο αναλυτικό πρόγραμμα της Αθμιας και Βθμιας Εκπαίδευσης, *Πρακτικά 3^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου «Δημιουργική Γραφή»*, 6-8 Οκτωβρίου 2017, Κέρκυρα.
- Rodari, G. (2003) *Γραμματική της Φαντασίας – Εισαγωγή στην τέχνη να επινοείς ιστορίες*. μτφρ Κασαπίδης, Γ. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Rosenblatt, L. M. (1978). *The Reader, the Text, the Poem: The Transactional Theory of the Literary Work*. Corbondale, IL.: Southern Illinois University Press.
- Rosenblatt, L. M. (1999). *Literature as exploration*. New York: The Modern Language Association of America.
- Schiller, F. (1990). *Για την αισθητική παιδεία του Ανθρώπου*. Μετάφραση, εισαγωγή και σχολιασμός: Κλεοπάτρα Λεονταρίτου. Αθήνα: Οδυσσέας.
- Sorin, N. (2005). Vers une didactique de l'écriture littéraire du récit de fiction au primaire, *Nouveaux cahiers de la recherche en éducation*, 8 (1): 65-78, πηγή: http://ncre.educ.usherbrooke.ca/articles/v8n1/04_Sorin.pdf
- Σουλιώτης, Μ. (2019). *Αλφαβητάριο για την ποίηση*. Θεσσαλονίκη: Δεδούση.
- Σουλιώτης, Μ. (2012). *Δημιουργική Γραφή: Οδηγίες Πλεύσεως*. Λευκωσία: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Υ.Α.Π.
- Συμεωνάκη, Α. (2012). Δημιουργική Γραφή και θέατρο – θεατρική γραφή και δημιουργία: προσεγγίζοντας τη διδασκαλία της δημιουργικής γραφής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση μέσω της συγγραφής θεατρικού κειμένου, *Κείμενα*, 15 <https://journals.lib.uth.gr/index.php/keimena/article/view/546/527>
- Συμεωνάκη, Α. (2013). *Η Ποίηση ως Δημιουργική Γραφή στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Ανέκδοτη Διδακτορική Διατριβή. Φλώρινα: Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.
- Τανίδου, Α. (2018). 105 Ασκήσεις Δημιουργικής Γραφής για τη Λογοτεχνία στο Λύκειο, Αθήνα: εκδ. οσελότος.
- Τριλιανός, Θ. (1997). *Η κριτική σκέψη και η διδασκαλία της*. Αθήνα: Τελέθριον.
- Τσαρούχας Ν.-Θ. (2021). Η Δημιουργική Γραφή στην εκπαίδευση: πεδία εφαρμογών, τρόποι δράσεων και σύγχρονες-καινοτόμες εκπαιδευτικές πρακτικές. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 1 (1),137-145. <https://doi.org/10.12681/edusc.3378>
- Winnicot, D. (2009). Το Παιδί, το Παιχνίδι και η Πραγματικότητα. Αθήνα, Καστανιώτης.
- Φιλιπποπούλου, Ε. (2013). *Η Δημιουργική Γραφή στην Ελλάδα: 2012-2013*. Ανέκδοτη πτυχιακή εργασία. Φλώρινα: Παιδαγωγική Σχολή, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.

- Χαρακόπουλος, Χ. & Τσιλιμένη, Α. (2020). Η αξιολόγηση της Δημιουργικής Γραφής στο Γυμνάσιο, *Εκπαιδευτική Αξιολόγηση*, 6, 61-73, Ελληνική επιθεώρηση της ελληνικής εταιρείας εκπαιδευτικής αξιολόγησης (Ε.Ε.Ε.Α).
- Χλωπτσιούδης, Δ. (2019). *Ο ρόλος, η οργάνωση και η λειτουργία εργαστηρίων Δημιουργικής Γραφής: η διδασκαλία του ποιητικού λόγου σε ενήλικες*. Αδημοσίευτη διπλωματική εργασία. Φλώρινα: Παιδαγωγική Σχολή, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.

Δικτυογραφία

- Συνέντευξη του Ευγένιου Τριβιζά στη Μαρία Παναγιώτου στον «Φιλελεύθερο» στις 18-12-2014. Ανακτήθηκε στις 20 Αυγούστου 2019
<https://archive.philenews.com/el-gr/politismos-anthropoi/389/233515/evgenios-trivizas-an-thelete-ta-paidia-na-einai-effyi-diavazete-tous-paramythia>